

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Фантастична подорож на міжгалактичний мистецький фестиваль

5 клас
(за новою програмою)
Книжка для вчителя

Черкаси
2015

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

**ФАНТАСТИЧНА ПОДОРОЖ
НА МІЖГАЛАКТИЧНИЙ
МИСТЕЦЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ**

5 клас

(за новою програмою)

Книжка для вчителя

**Черкаси
2015**

ББК 74. 268. 5
Л44

Рекомендовано до друку Вченою радою ЧОПОПП
Протокол № ____ від ____ серпня 2015 року

Автор-укладач:

Лемешева Н. А., методист Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради;

Рецензенти:

Волошенко О. В., доцент кафедри педагогіки Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради, кандидат педагогічних наук;

Кельм С. В., учитель образотворчого мистецтва та художньої культури Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 10 Черкаської міської ради.

Л44 Лемешева Н.А. Фантастична подорож на міжгалактичний мистецький фестиваль. 5 клас (за новим Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти). Книжка для вчителя, слайд-презентації до уроків образотворчого мистецтва, 5 клас». / Н.А. Лемешева. – Черкаси: Видавництво ЧОПОПП – 158 с.

Посібник складено відповідно програми «Мистецтво. 5-9 класи» за новим Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти. Наведені у ньому методичні рекомендації, орієнтовне календарне планування та 35 планів-конспектів уроків із образотворчого мистецтва для учнів 5-х класів допоможуть учителеві підготуватися до уроку (доповнюючи запропонований матеріал власними напрацюваннями) та провести його на найвищому рівні.

Збірник містить електронний додаток: слайд-презентації, добірки візуального відеоряду, відеофрагменти із образотворчого мистецтва.

Для вчителів та методистів предметів художньо-естетичного циклу.

Автори: творча група вчителів образотворчого мистецтва у складі:

Бондаренко В.Я., учитель образотворчого мистецтва загальноосвітньої школи I-III ступенів №26 Черкаської міської ради;

Кельм С.В., учитель образотворчого мистецтва Черкаської загальноосвітньої школи I-III ступенів №10 Черкаської міської ради;

Кріт Д.А., учитель образотворчого мистецтва Корсунь-Шевченківської загальноосвітньої школи ступенів №1;

Кондратюк Н. В., учитель образотворчого мистецтва і художньої культури Христинівської спеціалізованої школи I-III ступенів №1 ім. О. Є. Корнійчука Христинівської районної ради;

Курій Т.О., учитель образотворчого мистецтва та трудового навчання Соболівського навчально-виховного комплексу, Шполянської районної ради;

Ластовецька Г.Л., учитель образотворчого мистецтва Кривоколінського навчально-виховного комплексу Тальнівської районної ради;

Письменна Г.П., учитель образотворчого мистецтва Білозірської загальноосвітньої школи I-III ступенів Черкаської районної ради;

Савченко І.М., учитель образотворчого мистецтва Свидівської загальноосвітньої школи I – III ступенів Черкаської районної ради;

Субота І.В., учитель образотворчого мистецтва спеціалізованої школи I-III ступенів №20 Черкаської міської ради;

Сущенко О.М., учитель образотворчого мистецтва Черкаської загальноосвітньої школи I-III ступенів №22 Черкаської міської ради;

Шендрик А. В., учитель образотворчого мистецтва Городищенської загальноосвітньої школи I-III ст. №3;

Шутяк А. О., заступник директора з виховної роботи Баштєчківської загальноосвітньої школи I-III ступенів Жашківської районної ради

ЗМІСТ

5

1.	Лемешева Н.А. Особливості викладання образотворчого мистецтва у 5-му класі.....	7
2.	Календарно-тематичне планування уроків образотворчого мистецтва, 5 клас.....	8
	Методично-дидактичні розробки уроків образотворчого мистецтва	
	Тема 1. Початок зоряного шляху	
	Урок 1. Запрошуємо в космічну подорож. Графіка. Види графіки за способом виконання та призначенням. Мистецтво плаката.....	14
	Урок 2. Силуети зоряної флотилії. Техніка силует. Симетричні і асиметричні зображення предметів.....	18
	Урок 3. Піктограми для космічної експедиції. Піктографія, піктограми. Особливості стилізації зображуваних об'єктів.....	22
	Урок 4. Портрет посланців землі. Портрет – найпопулярніший жанр образотворчого мистецтва. Види портретів за характером зображення.....	25
	Урок 5. Інтер'єр зорельота. Фронтальне положення інтер'єру. Ракурс. Точка сходження.....	28
	Урок 6. Зоряне небо в ілюмінаторі. Рівновага в графічній композиції.....	31
	Урок 7. Я – член екіпажу. Автопортрет.....	35
	Урок 8. «Серце» космічного корабля. Світлотінь. Послідовність зміни тону на поверхні предмету. Особливості техніки штриха.....	38
	Тема 2. Кольорові простори Всесвіту	
	Урок 9. Колорит планети Марс. Живопис – вид образотворчого мистецтва. Основні різновиди живопису. Колір – основний зображальний і емоційний засіб живопису. Хроматичні, теплі кольори. Пейзаж – найпопулярніший жанр живопису.....	40
	Урок 10. Контрасти Сатурна. Контраст. Колірний відтінок. Хроматичні та холодні кольори.....	44
	Урок 11. Космічна композиція в сірих кольорах. Ахроматичні кольори. Тон та контраст тону. Особливості техніки гризайль.....	47
	Урок 12. Динаміка Всесвіту. Абстрактні твори мистецтва. Динамічна композиція. Контрастний колорит.....	50
	Урок 13. Краєвиди фантастичного міста. Фантастичний пейзаж. Лінійна і повітряна перспектива. Роль тла в міському пейзажі.....	53
	Урок 14. Зустріч із зоряним мудрецем. Статична композиція. Техніка лесування.....	56
	Урок 15. Космічний натюрморт. Натюрморт – жанр живопису. Нюансний колорит.....	58
	Тема 3. Армія зоряних світів.	
	Урок 17. Космонавт-першопроходець. Що таке скульптура. Види скульптури..	60
	Урок 18. Скульптури космічних тварин. Художній образ в скульптурі. Засоби художньої виразності у скульптурі: об'єм, фактура.....	64
	Урок 19. Декоративна краса космічних птахів. Види рельєфів. Етапи роботи над рельєфною композицією.....	68
	Урок 20. Рельєфи дивовижних рослин. Контррельєф. Етапи роботи над контррельєфною композицією.....	71
	Тема 4. Підготовка до свята	

Урок 21. Декор інтер'єра зорельотів. Орнаментальна композиція. Елементи орнаменту. Види орнаментів за мотивами і композицією.....	74
Урок 22. Святковий одяг екіпажу. Особливості національного одягу слов'янських народів. Сітчастий орнамент. Робота модельєрів.....	77
Урок 23. Візитні картки землян. Антропоморфний орнамент.....	82
Урок 24. Мистецькі подарунки космічним друзям. Види декоративно-ужиткового мистецтва.....	85
Урок 25. Декоративне панно «Планета Земля». Декоративний живопис. Панно.....	90
Тема 5. Міжгалактичний мистецький фестиваль.	
Урок 26. Архітектура космічного міста. Архітектура як вид мистецтва. Особливості техніки паперової пластики.....	94
Урок 27. Споруди мегаполісу. Композиція в архітектурі.....	97
Урок 28. Ілюстрації до зоряного літопису. Ілюстрація. Техніки ілюстрацій. Етапи роботи над ілюстрацією.....	103
Урок 29. Симфонія кольорів Всесвіту. Головні виражальні засоби абстрактного живопису.....	106
Урок 30. День цирку на фестивалі. Циркове мистецтво. Професії, костюми циркових акторів. Роль художника в оформленні циркової вистави.....	110
Урок 31. Фінальна святкова вистава. Види театрів. Особливості оздоблення сцени театрів. Роль художника в театрі.....	113
Урок 32. Кіно про космічну подорож. Види кіномистецтва. Робота художників у кіно.....	117
Урок 33. Повернення на Землю. Особливості побудови багатофігурної композиції. Побутовий жанр.....	119
Урок 34. Підсумковий урок за рік. Перевір себе.....	121
Урок 35. Подорож до музею.....	126

Лемешева Наталія Андріївна,
методист естетичних дисциплін лабораторії виховної роботи
Черкаського обласного інституту післядипломної освіти
педагогічних працівників

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У 5-МУ КЛАСІ

Кого з нас не вабила дивовижна величина зірок? Хто не мріяв подорожувати космічними просторами: злітати на Місяць, дізнатись, чи є життя на Марсі, які краєвиди Сатурна, зустрітись з мешканцями інших галактик? Зоряне небо – загадка, яку подарувала нам природа, і образотворче мистецтво у 5 класі, згідно концепції авторів підручника О.Калініченко, Л.Масол, відкриє нам таємницю Землі та як утворився Всесвіт, чому небо блакитне, а Космос чорний, звідки з'явилися чорні діри, чи такий порожній Всесвіт, як здається на перший погляд та про багато тем пов'язаних з космосом, розкриємо крізь подорож на Міжгалактичний мистецький фестиваль, учні знайомляться з різними видами образотворчого мистецтва: графікою, живописом, декоративно-прикладним мистецтвом, скульптурою, інтер'єром, архітектурою, портретом та іншими видами.

Навчальний матеріал у 5 – му класі подається у п'ять «Етапів» (Початок зоряного шляху. Кольорові простори Всесвіту. Армія зоряних світів. Підготовка до свята. Міжгалактичний мистецький фестиваль) кожен з яких складається з «Подій». Кожна тема (етап фантастичної подорожі), підпорядкована закладеній у програмі темі року «Види і взаємодія мистецтв». Під час «Фантастичної подорожі на Міжгалактичний мистецький фестиваль» учні вивчатимуть закони образотворчого мистецтва, зазирнуть до «Скарбнички мистецької мудрості», знайомитимуться з творчістю талановитих митців минулого і сучасності, вирішуватимуть «Практичні завдання», використовуючи «Поради» авторів підручника вчителя, відкриватимуть для себе нове «Із джерела народної творчості». Детальніше охарактеризуємо особливості навчання образотворчого мистецтва кожного етапу.

1. Початок зоряного шляху. Відбувається знайомство з графікою, що зумовлено простотою, виразністю і в певному сенсі технічною зрозумілістю цього виду мистецтва. Учні довідуються про види графіки за способом виконання та призначенням; вчать спрощувати графічні зображення під час знайомства з піктографією і піктограмами; опановують основи композиції, а саме врівноваження композиції, розташування елементів композиції, особливості побудови групових портретів, фронтального інтер'єру; застосовувати засоби виразності графіки (пляма, штриха, лінії) для створення образу, користуючись при цьому різними графічними техніками і матеріалами; створювати образи людей, враховуючи пропорції і масштабність; дізнаються про вплив освітлення на виявлення об'єму та послідовність зміни тону на поверхні предметів.

2. Кольорові простори Всесвіту. Відбувається знайомство з живописом, його видами і засобами художньої виразності, жанрами також вивчають основи кольорознавства (групи кольорів, колірні сполучення, відтінки, тон, контраст, колорит). Учні навчаються утворювати нові кольори та їхні відтінки, застосовувати різні живописні техніки (техніка «гуаші», «акварель», «акварель по-вологій основі», «грязайль»).

3. Армія зоряних світів. Учні отримують поняття про скульптуру її види, різновиди рельєфів, закономірності художньої виразності (об'єм, форма, фактура); вивчають як

працювати пластичними матеріалами і створювати образи космонавтів, космічних птахів і тварин, рослинні композиції

4. Підготовка до свята. На цьому етапі розглядаються питання декоративно-ужиткового мистецтва через вивчення орнаменту (видів орнаменту за мотивами і композицією та його елементів), прийомів стилізації; декоративних технік.

5. Міжгалактичний мистецький фестиваль. Учні знайомляться з особливостями засобів художньої виразності різних видів мистецтва (архітектурою, літературою, цирком, театром, кіно) та їхніми взаємозв'язками та взаємодією з образотворчим мистецтвом Метою цього етапу є розуміння учнями поняття синтез мистецтв.

Однією із найскладніших психолого-педагогічних проблем у навчанні образотворчому мистецтву є створення творчої атмосфери уроку, що підводить учня до створення художнього образу, творчої композиції. При цьому, безперечно, вкрай важливе педагогічне керівництво всім творчим процесом, створення педагогічної ситуації, яка активізує всі творчі процеси, допомагає знайти шляхи до подолання труднощів, що виникли.

У період навчання в 5-му класі на художній розвиток учнів значно впливають систематичні заняття образотворчому мистецтву під керівництвом педагога у формі фантастичної космічної експедиції, щоб за допомогою універсальної мови образотворчого мистецтва донести до мешканців далеких галактик інформацію про земний світ, основні події людства, захоплюючі подорожі. Учителю має донести до п'ятикласників, що художник у своїх творах не просто малює, а передає власні враження, думки, почуття, емоції.

Домашні завдання з предмета «Образотворче мистецтво» можуть бути дослідницько-пошукового, творчого характеру. Наприклад, спостереження за кольорами, формами. Перспективними скороченнями в просторі; аналіз колориту, орнаментів, природних форм, фактури тощо; добір зразків до теми (графіка, вид (жанр) живопису, техніки виконання, фото скульптур, зразків декоративно-прикладного мистецтва,...), виконання проекту.

Результатом навчання учнів образотворчому мистецтву у 5-му класі має стати не тільки сама система художніх знань і вмінь, на що традиційно спрямовувалась мистецька освіта попередніх років, а також система особистісних художньо-естетичних цінностей і компетентностей – важливих складників естетично розвиненої особистості, що полягає в її здатності керуватися набутими художніми знаннями й уміннями у повсякденному житті, готовності використовувати отриманий досвід у самостійній практичній художньо-творчій діяльності згідно із загальними естетичними цінностями й власними світоглядними позиціями. Вектор освіти й виховання має спрямовуватися в площину цінностей особистісного розвитку школярів на основі виявлення художніх здібностей, формування різнобічних естетичних інтересів і потреб, становлення в кінцевому рахунку творчої індивідуальності кожного учня.

**КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ
ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА, 5 КЛАС**

до підручника Масол Л.М., Калініченко О.В. ТОВ «СИЦІЯ»

(Орієнтовні скорочення ПЗ – практичне завдання, СПР – самостійна пошукова робота,
ХП – художній проект)

№ з/п	Дата	Завдання уроку	Орієнтовна тематика	Матеріали, техніка виконання завдання
«Фантастична подорож на Міжгалактичний мистецький фестиваль» (35 годин)				
Тема 1. Початок зоряного шляху (8 годин)				
1.		Запрошуємо в космічну подорож. Графіка. Види графіки за способом виконання та призначенням. Мистецтво плаката.	ПЗ: створення плакату-запрошення в космічну подорож. СПР: створення ескізу марки і конверта до Дня космонавтики.	Фломастери, маркери, кольоровий папір
2.		Силуети зоряної флотилії. Техніка силует. Симетричні і асиметричні зображення предметів.	ПЗ: створення композиції «Силуети зоряної флотилії» або «Зорельоти на старті» СПР: створення силуетного симетричного та асиметричного зображення рослини.	Гуаш, туш або аплікація
3.		Піктограми для космічної експедиції. Піктографія, піктограми. Особливості стилізації зображуваних об'єктів.	ПЗ: створення піктограми для космічної експедиції. СПР: створення піктографічного листа товаришеві. ХП: виготовлення перепустки на космічний корабель.	Кольорові олівці, фломастери
4.		Портрет посланців землі. Портрет – найпопулярніший жанр образотворчого мистецтва. Види портретів за характером зображення.	ПЗ: створення групового портрету екіпажу космічного корабля перед стартом. СПР: складання архіву сімейних фотографій ХП: створення колажу газетної сторінки з повідомленням про старт космічної експедиції.	Кольорові олівці
5.		Інтер'єр зорельота. Фронтальне положення інтер'єру. Ракурс. Точка сходження.	ПЗ: створення ескізу інтер'єру зорельоту. СПР: створення ескізу класної кімнати. ХП: створення ескізу проекту інтер'єру шкільної їдальні.	Кольорові олівці
6.		Зоряне небо в ілюмінаторі. Рівновага в графічній композиції.	ПЗ: зображення зоряного неба в ілюмінаторі космічного корабля.	Гуашевий малюнок або графографія

			СПР: перегляд ілюстрацій до художніх творів та визначення елементів композицій, що забезпечують рівновагу.	
7.		Я – член екіпажу. Автопортрет	ПЗ: створення автопортрету. СПР: відвідування картинної галереї, зустрічі з митцями. ХП: створити композицію для шкільної виставки «Груповий портрет екіпажу зорельота» із створених автопортретів.	Комбінована техніка фарби, гелеві ручки або кольорові олівці
8.		«Серце» космічного корабля. Світлотінь. Послідовність зміни тону на поверхні предмету. Особливості техніки штриха	ПЗ: створення графічної композиції «Бортовий комп'ютер - «серце» космічного корабля СПР: аналізування передачі фактури поверхні зображення в репродукціях графічних творів.	Кольорові олівці
Тема 2. Кольорові простори Всесвіту (8 годин)				
9.		Колорит планети Марс. Живопис – вид образотворчого мистецтва. Основні різновиди живопису. Колір – основний зображальний і емоційний засіб живопису. Хроматичні, теплі кольори. Пейзаж – найпопулярніший жанр живопису.	ПЗ: створення марсіанського пейзажу в теплому колориті. СПР: створення таблиці відтінків хроматичних кольорів.	Гуаш
10.		Контрасти Сатурна. Контраст. Колірний відтінок. Хроматичні та холодні кольори.	ПЗ: створення фантастичної композиції в холодному контрастному колориті «Крижані контрасти Енцаладу» або «Кристали льодяної планети». СПР: створення таблиці відтінків хроматичних кольорів.	Гуаш
11.		Космічна композиція в сірих кольорах. Ахроматичні кольори. Тон та контраст тону. Особливості техніки гризайль.	ПЗ: створення композиції «Світ поза кольором» або «Стрибок крізь чорну дірку» СПР: з'ясувати, як впливає колір на емоційне сприйняття художнього твору. ХП: зображення казкового персонажу в техніці гризайль.	Гризайль

12.		Динаміка Всесвіту. Абстрактні твори мистецтва. Динамічна композиція. Контрастний колорит.	ПЗ: створення абстрактної композиції в контрастному колориті «Динаміка Всесвіту» або «Контрасти космосу», «Зародження галактики» СПР: дібрати приклади абстрактних композицій в повсякденному житті. ХП: створити абстрактну композицію для аксесуарів одягу.	Акварель по-мокрому
13.		Краєвиди фантастичного міста. Фантастичний пейзаж. Лінійна і повітряна перспектива. Роль тла в міському пейзажі.	ПЗ: створити композицію «Фантастичне місто» або «Зоряний причал» СПР: переглянути репродукції картин на яких зображені Черкаси.	Фарби, гелюві ручки
14.		Зустріч із зоряним мудрецем. Статична композиція. Техніка лесування.	ПЗ: створення живописної композиції «Зустріч із зоряним мудрецем». СПР: порівняти особливості зображень відомих людей на фото і живописних портретах. ХП: створення колективної композиції «Рада старійшин галактики».	Акварель
15.		Космічний натюрморт. Натюрморт – жанр живопису. Нюансний колорит.	ПЗ: малювання космічного натюрморту у нюансному колориті. СПР: дібрати предмети, подібні за кольором, та порівняти їх відтінки.	Гуаш
16.		Перевір себе. Узагальнення.		
Тема 3. Армія зоряних світів (4 години)				
17.		Космонавт-першопроходець. Що таке скульптура. Види скульптури.	ПЗ: створення (динамічної або статичної) скульптури космонавта СПР: дослідити які твори скульптури є в Черкасах. ХП: розробити в об'ємі ескіз пам'ятника відомій людині.	Пластилін
18.		Скульптури космічних тварин. Художній образ в скульптурі. Засоби художньої виразності у скульптурі: об'єм, фактура.	ПЗ: створення скульптури фантастичної тварини. СПР: спостереження за тваринами та зображення їх у русі.	Пластичні матеріали (пластилін, солоне тісто, паперово-клейова маса...)
19.		Декоративна краса	ПЗ: створення рельєфу «Танок	Пластичні матеріали

		космічних птахів. Види рельєфів. Етапи роботи над рельєфною композицією.	космічних птахів». СПР: випробувати різні способи нанесення фактури природніми матеріалами.	(пластилін, солоне тісто, паперово-клейова маса...)
20.		Рельєфи дивовижних рослин. Контррельєф. Етапи роботи над контррельєфною композицією	ПЗ: створення контррельєфу «Фантастична рослина», «Чарівна квітка», «Ритми космічних трав» СПР: знайти різні види рельєфів у архітектурі та скульптурі Черкащини. ХП: створення колективної композиції для шкільної виставки «Гармонія світів»	Пластилін
Тема 4. Підготовка до свята (5 годин)				
21.		Декор інтер'єра зорельотів. Орнаментальна композиція. Елементи орнаменту. Види орнаментів за мотивами і композицією.	ПЗ: створення ескізу стрічкового зооморфного орнаменту для оформлення інтер'єру зорельоту. СПР: знайдіть інформацію про поширення зооморфних орнаментів у декоративному мистецтві. ХП: розробити піктограми для шкільних кабінетів із стилізованими зображеннями предметів, приладдя для навчання.	Витинанка або аплікація
22.		Святковий одяг екіпажу. Особливості національного одягу слов'янських народів. Сітчастий орнамент. Робота модельєрів.	ПЗ: створення ескізу святкового одягу для членів космічної експедиції. СПР: доберіть інформацію про особливості національного одягу Черкащини.	Кольорові олівці або комбінована техніка
23.		Візитні картки землян. Антропоморфний орнамент	ПЗ: створення ескізу візитної карточки для членів космічної експедиції із застосуванням антропоморфного орнаменту. СПР: знайдіть емблеми організацій із стилізованими зображенням людей. ХП: створити візитну карточку за допомогою програми Paint.	Аплікація та графічні техніки
24.		Мистецькі подарунки космічним друзям. Види декоративно-ужиткового мистецтва.	ПЗ: створення ескізу подарунка (килим, вишивка) або самого подарунка (гличик, тарілка) космічним друзям за мотивами петриківського розпису. СПР: які візерунки кольори вишивок притаманні рушникам	Фарби, пластичні матеріали

			Черкащини. ХП: організуйте виставку робіт «Подарунки космічним друзям»	
25.		Декоративне панно «Планета Земля». Декоративний живопис. Панно.	ПЗ: створення ескізу декоративного панно «Планета Земля», яким можна було б прикрасити експозицію виставкової зали на міжгалактичній виставці «Досягнення цивілізацій» СПР: які приміщення прикрашають декоративні панно у Черкасах. ХП: створіть ескіз декоративного панно для розпису приміщень школи.	Гуаш
Тема 5. Міжгалактичний мистецький фестиваль (годин)				
26.		Архітектура космічного міста. Архітектура як вид мистецтва. Особливості техніки паперової пластики.	ПЗ: створення фантастичного будиночка. СПР: дізнатися які пам'ятники архітектури є в Черкасах. ХП: поєднайте роботи в одну композицію «Архітектура космічного міста».	Паперова пластика
27.		Споруди мегаполісу. Композиція в архітектурі.	ПЗ: створення зображення мосту оригінальної конструкції. СПР: дізнайся який міст у світі найдовший, найширший, найтонший. ХП: складіть колективну композицію «Космічний мегаполіс». З'єднайте мостами будинки, виготовлені на минулому уроці.	Паперова пластика
28.		Ілюстрації до зоряного літопису. Ілюстрація. Техніки ілюстрацій. Етапи роботи над ілюстрацією	ПЗ: створення ілюстрації до зоряного літопису із зображенням козаків. СПР: порівняйте ілюстрації різних художників створених до одного літературного твору. Зверніть увагу на бачення образів головних героїв.	Гуаш, акварель або витинанка
29.		Симфонія кольорів Всесвіту. Головні виражальні засоби абстрактного живопису.	ПЗ: створення абстрактної живописної композиції до музичного твору. СПР: створіть ескіз абстрактної композиції для інтер'єру концертного залу.	Гуаш, акварель
30.		День цирку на фестивалі. Циркове	ПЗ: створення композиції «Улюблений цирковий номер».	Техніка та матеріали на вибір учнів.

		мистецтво. Професії, костюми циркових акторів. Роль художника в оформленні циркової вистави.	СПР: дізнайтесь історію виникнення цирку в Україні. ХП: створіть колективну композицію «Свято цирку».	
31.		Фінальна святкова вистава. Види театрів. Особливості оздоблення сцени театрів. Роль художника в театрі.	ПЗ: створення ескізу театральної сцени з декораціями до фінальної вистави на космічну тематику. СПР: відвідування театру	Акварель
32.		Кіно про космічну подорож. Види кіномистецтва. Робота художників у кіно.	ПЗ: створення ескізів кадрів до улюбленого кінофільму про космічну подорож. СПР: придумати сценарій фільму за улюбленою книгою.	Графітний олівець.
33.		Повернення на Землю. Особливості побудови багатофігурної композиції. Побутовий жанр.	ПЗ: створення багатофігурної святкової композиції СПР: спостереження за явищами взаємодії мистецтв.	Техніка та матеріали на вибір учнів.
34.		Підсумковий урок за рік. Перевір себе.		
35.		Подорож до музею.		

МЕТОДИЧНО-ДИДАКТИЧНІ РОЗРОБКИ УРОКІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Тема 1. Початок зоряного шляху

Урок 1. Запрошуємо в космічну подорож. Графіка. Види графіки за способом виконання та призначенням. Мистецтво плаката

Практичне завдання уроку: створити плакат-запрошення в космічну подорож з використанням фломастерів і маркерів, за потреби – кольорового паперу. Придумати текст до плакату, підібрати відповідний шрифт.

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися:* організувати своє робоче місце, планувати свої дії, доводити роботу до кінця;

міжпредметну естетичну компетентність: виявлення інтересу до образотворчого мистецтва, графіки і мистецтва плакату зокрема;

предметні мистецькі компетентності: дати учням поняття про універсальну графічну мову образотворчого мистецтва, налаштувати на захоплюючі космічні подорожі впродовж навчального року; дати поняття про види графіки; вчити використовувати лінію та її виражальні можливості для створення графічних образів; розвивати уміння працювати графічними матеріалами, удосконалювати графічну техніку; виховувати акуратність, точність.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: репродукції картин різних жанрів, зразки плакатів; малюнки учнів із фонду; альбом, простий олівець, гумка, словник для запису термінів образотворчого мистецтва.

Терміни і поняття: графіка, плакат.

Хід уроку

1. Організаційний момент

Вступне слово вчителя

Доброго настрою усім! Я дуже радий першій нашій зустрічі з вами. Тож спочатку познайомимось. І дізнаємося більше про ваші імена, ви розповісте, щось цікавеньке про своє ім'я (що воно означає, з якої країни походить, як пестливо вас називають рідні тощо) (Знайомство відбувається ланцюжком – спочатку вчитель, а потім усі учні називають свої імена.)

Отже, на уроках образотворчого мистецтва нам будуть потрібні такі матеріали та інструменти: альбом, зошит, олівці М, 2М, 2В, гумка, фарби, два пензлики різної товщини, палітра, серветка.

2. Повідомлення теми уроку

Немає, мабуть, такої людини, яка б не мріяла побувати в космосі, побачити далекі зоряні світи. Коли ти виростеш, тобі може випасти така нагода, адже Україна — космічна держава. Яку би професію ви не обрали, вона може знадобитись у космічній експедиції. Головне – використати свої здібності й уміння для того, щоб прославити свою планету і Батьківщину. Скористайтеся нагодою спробувати себе в ролі художника у фантастичній подорожі на Міжгалактичний мистецький фестиваль. Із чого розпочинається подорож, зокрема й наша космічна експедиція?

Необхідно зібрати її учасників і створити дружну команду. Далі треба повідомити всіх, хто прийде їх проваджати, про місце і час відправлення космічного корабля. Допоможе нам у

цьому плакат – особливий вид друкованої графіки. (Розгляд учнями зразків плакатних композицій на сторінках підручника.)

3. Мотивація навчальної діяльності

Розповідь вчителя.

Тому на сьогоднішньому уроці ми будемо створювати графічний плакат-запрошення у космічну подорож. Графіка – вид образотворчого мистецтва, в основі якого рисунок, а засобами виразності є точка, лінія, штрих, пляма.

За способом виконання розрізняють графіку:

оригінальну – рисунок виконаний художником власноруч в одному примірнику. Рисунок може бути замальовкою з натури: ескізом до твору живопису, скульптури, архітектури, а також самостійною завершеною композицією. Виконують його переважно на папері графітними, кольоровими олівцями; крейдою, пастеллю, сангіною, а також тушшю і пером, гелевою ручкою, маркером, фломастером;

друковану – зображення, виготовлені друкарським способом у необхідній кількості, як наприклад, плакат або гравюра– відбиток на папері з дошки (пластини), на якій попередньо було вирізано (нанесено) малюнок.

За призначенням графіка буває:

- станкова – самостійний художній твір, що має естетичне значення; книжкова – художнє оформлення книг: ілюстрація, обкладинка, декоративні елементи;
- газетно-журнальна – карикатура, шарж, ілюстрація;
- промислова – етикетки, емблеми, поштова і рекламна продукція, грошові знаки;

Плакат – рекламний, сатиричний, агітаційний.

Зазвичай твори графіки чорно-білі, колір застосовується зрідка. Тому велику роль у створенні виразного графічного зображення відіграють точка, лінія, штрих і пляма. (Учитель супроводжує розповідь демонстрацією зразків графічних робіт)

4. Вивчення нового матеріалу

Розповідь вчителя.

В енциклопедії написано, що мистецтво – це відображення реальної дійсності в художніх образах. Кожний вид мистецтва має свою мову. Література – це мистецтво слова, музика – це світ звукової гармонії. А що є мовою образотворчого мистецтва? (Заслуховуються відповіді учнів на випереджальне завдання.)

Залежно від того, за допомогою чого художник передає явища навколишнього життя, образотворче мистецтво поділяється на окремі види: графіка, живопис, декоративно-прикладне мистецтво, архітектура. (Учитель демонструє приклади.) Кожний із видів образотворчого мистецтва має свою специфічну мову.

Мова графіки – це лінії, штрихи, темні і світлі плями.

У живописі користуються фарбами.

Матеріалом для скульпторів є глина, камінь, метал, дерево, пластилін.

Декоративно-прикладне мистецтво прикрашає наш побут: це гончарство, ткацтво, килимарство, писанкарство, художнє різьбярство, вишивка. Архітектура – це мистецтво будувати зручно, міцно, красиво.

(Учні записують у словники стислі визначення видів образотворчого мистецтва та їх специфічну мову.)

- Яке призначення плакатів? (*спонукання до чогось.*)

(Учитель робить акцент на те, що у композиції плаката малюнок і шрифт мають бути взаємопов'язані. Розгляд слайдів презентації і визначення тем, які висвітлені у плакатах.)

(Аналіз взаємного композиційного розміщення шрифтів і малюнків на плакатах. Вчитель підводить до висновку, що основне призначення театральних, рекламних, циркових плакатів – підняти просвітницькі, суспільні та екологічні проблеми.)

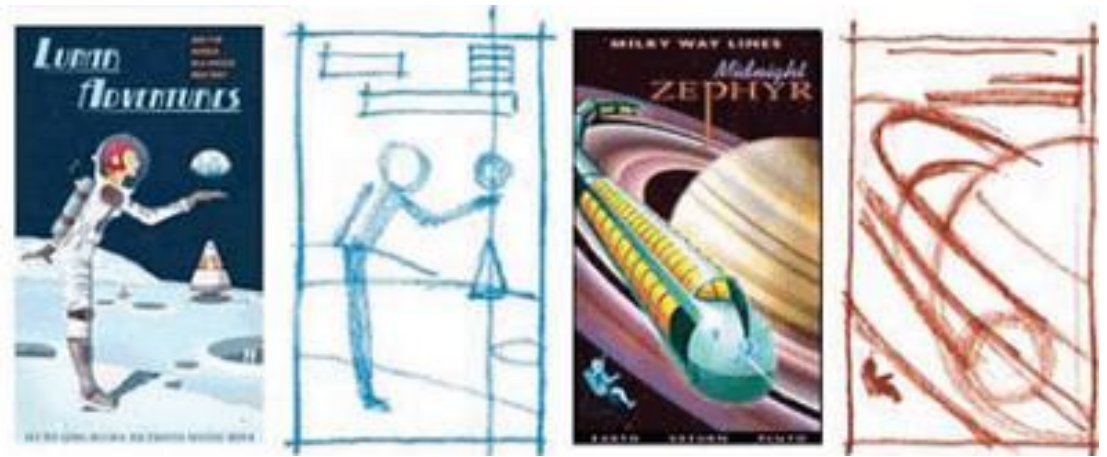
Пояснення поетапного виконання роботи.

1. Визначся з ескізом майбутнього малюнка, зроби попередній начерк. Для цього:
2. Обери вертикальний чи горизонтальний формат;
3. Знайди виразне розміщення частин зображення, узгодь їх за розмірами;
4. Розмісти малюнок і шрифт так, щоб вони доповнювали один одного;
5. Виділи центр композиції за допомогою розміру, тону, кольору, повторення елементів;
6. установи зорову рівновагу в композиції.

Самостійна робота учнів.

Запрошуємо у космічну пофорож
 Космічна експедиція стартує
 КОСМІЧНА ЕКСПЕДИЦІЯ СТАРТУЄ
 Вперед до зірок! Вперед до зірок!

(на дошці спроектовані приклади шрифтів для плакатів на космічну тематику та взаємне розміщення шрифтів і малюнків)

Виставка дитячих плакатів та їх захист.

Учні захищають свої роботи та за допомогою вчителя їх оцінюють.)

5. Закріплення вивченого

Гра «Відгадай».

- Вид образотворчого мистецтва, в основі якого рисунок, а засобами виразності є точка, лінія, штрих, пляма – це... (*графіка*)
- Як називають попередній начерк, що фіксує задум художнього твору? (*ескіз*)
- Відображення дійсності та фантазії митця в художніх образах – це... (*образотворче мистецтво*)
- За способом виконання розрізняють графіку... (оригінальну і друковану).
- За призначенням графіка буває... (станкова, книжкова, газетно-журнальна, промислова, плакат)
- Побудова художнього твору, зумовлена його змістом, характером і призначенням; взаємне розташування окремих частин твору, організація їх у гармонійну цілісність; самостійний художній твір – це... (*композиція*)
- Зображення рекламного, екологічного та агітаційного характеру – це... (*плакат*)
- Художнє накреслення зображення букв алфавіту, знаків і цифр певної будови – це... (*шрифт*)

6. Підсумок уроку

Вчитель підводить підсумок уроку, дякуючи за гарну роботу, виставляє оцінки за практичне завдання, враховує активність учнів на уроці та сформовані компетенції.

7. Домашня самостійна пошукова робота.

Роздивитись поштову продукцію.

Урок 2. Силуети зоряної флотилії. Техніка силует. Симетричні і асиметричні зображення предметів

Практичне завдання уроку: створити композиції «Силуети зоряної флотилії» або «Зорельоти на старті»

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** самостійно виконувати практичне завдання;

міжпредметну естетичну компетентність: оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтв;

предметні мистецькі компетентності: дати поняття про силует як виразник форми предмета; розвивати відчуття рівноваги на площині при створенні плями як зображувального засобу силуетного малюнка; навчати створювати узагальнений образ форми предмета і фону, передавати пластичну виразність силуетної форми.

Тип уроку: комбінований.

Техніка виконання: силуетний живопис.

Обладнання: для вчителя – репродукції картин Г. Нарбута, плакати із серії «Силуети», таблиці «Зорельоти»; для учнів – альбом, простий олівець, гумка, туш, перо, гуаш, пензлі, акварельні фарби, фломастер, склянка з водою.

Терміни і поняття: силует, симетрія (асиметрія), контраст, тло.

Хід уроку

1. Організаційний момент (На екрані зображення космічної ракети)

Ця швидка нова ракета,

Для польотів на планети.

Ми в космос вирушаємо,

Бо у нім всього не знаємо.

Ми місця хутчіш займаємо!

5, 4, 3, 2, 1 — пуск! І швидко відлітаємо!

2. Повідомлення теми уроку. Мотивація навчальної діяльності.

Сьогодні ми починаємо цікаву подорож просторами Всесвіту, яка триватиме цілий рік. Немає, мабуть, людини, яка б не мріяла побувати в космосі, побачити далекі зоряні світи. Можливо, коли ви виростите, випаде така нагода і ви подорожуватимете космічними просторами, адже Україна – космічна держава! Ким би ви не стали, яку професію б не обрали, я впевнена - вона буде потрібна під час космічних подорожей. Головне – використати свої здібності й уміння для того, щоб прославити свою планету і Батьківщину. А почнемо нашу захоплюючу мандрівку з графіки та з створення плакату-запрошення до космічної подорожі.

Силуети зоряної флотилії. Техніка силует. Симетричні і асиметричні зображення предметів. (Учитель записує тему уроку на дошці.)

Вчитель на дошці записує ключові поняття уроку **Графіка. Силует. Симетрія (асиметрія).**

3. Вивчення нового матеріалу

Розповідь вчителя.

До графіки належать рисунок і друковані художні твори (різно-манітні види гравюри). Рисунок самостійного художнього значення набув із кінця XV — початку XVI ст. А сам термін графіка спочатку вживали лише стосовно каліграфії. Нового значення він набув у кінці XIX — XX ст. у зв'язку з бурхливим розвитком промислової поліграфії й розповсюдженням каліграфічно чітко-го, контрастного лінійного рисунку. Тоді графіка і визначилася як мистецтво, в основі якого лежать лінія та контраст чорного і білого.

Види графіки виокремлюють за двома параметрами.

За технікою виконання:

унікальна, рукотворна графіка — рисунки, начерки, замальовки, шаржі, карикатури, виконані художником в одному екземплярі;

друкована графіка, або естамп — малюнок, відтворений у багатьох примірниках.

Залежно від техніки виконання графіку ділять ще й на такі види:

- лінійна — головну роль відіграє лінія;
- силуетна — відповідно визначальним є силует (абрис) об'єктів;
- тонова — головну роль відіграє тон;
- світлотіньова — розподіл світла і тіні.

За призначенням

Метод «Віяло»

Станкова графіка — малюнки та естампи, які мають самостійне художнє значення. Станкова графіка близька до станкового живопису. Відмінність лише в тому, що художник-живописець утілює свій задум за допомогою кольору і фактури фарбового шару, а основним засобом художника-графіка є рисунок, співвідношення ліній і плям, хоча зараз досить поширена й кольорова графіка.

До станкової графіки належать твори, які автор виконує самотійно вручну. Вони можуть бути призначені для прикрашання інтер'єрів житлових і громадських будівель, виставок та музеїв.

Книжкова графіка об'єднує твори, основне призначення яких — оформлення книжок. Це ілюстрації, віньєтки в заставках книги, фігурні буквиці, орнаментальні смуги, шрифти, каліграфія, мініа-тюра. Серед творців образотворчого мистецтва саме графіків заведено вважати людьми, які багато читають. Вони втілюють у творчості не тільки свої ідеї, а й ідеї письменників. У тиші своєї майстерні художник створює цілі незнані світи, народжувані уявою або книгою, але вони завжди вміщуються на площині книжкової сторінки.

Прикладна, або промислова, графіка — художнє проектування товарних, поштових, грошових знаків, емблем, етикеток, товарних упаковок, листівок, марок і т. ін.

Монументальна (плакатна) графіка об'єднує твори, виконані з агітаційною, рекламною та навчальною метою: оголошення, рекламні плакати, буклети, агітаційні стенди тощо.

Робота з підручником (Учні аналізують світліни в підручнику, розміщені на ст. 12 -13, визначають жанри плакату).

Розповідь учителя.

- Що ж таке силует?
- Як з'явилась техніка «Силует»?
- Які особливості роботи в цій техніці?

Трапляються події, здатні змінити життя однієї людини, але й є випадки, що змінюють життя багатьох людей. Саме такий випадок стався колись у Франції з одним художником. Жив він у злиднях. І ось одного разу він вирішив написати листа головному контролеру фінансів Е. де Силуету і попросити у нього допомоги. І тільки-но він вивів його прізвище, як перо зробило кляксу. На одну лише мить художник зажурився, а потім його рука швидко перетворила кляксу на тінь, яка нібито впала на папір від постаті міністра фінансів. Лист так і не був написаний, але малюнок міністр все ж отримав. А згодом подібні до нього контурні зображення без деталей усередині стали все частіше з'являтися, називали їх силуетами. Потім так називали вид графічної техніки в образотворчому мистецтві, яка давала плоске однотонне зображення фігур і предметів.

Силует – вирізане зображення або контурний малюнок, заповнені одним тоном, що контрастує із тлом.

Контраст - зіставлення протилежних за характером зображень, що посилює вплив кожного з них.

Тло (фон) - частина образотворчої або декоративної композиції, що виконує допоміжну роль у вирішенні задуму (навоколишнє середовище, дальній план).

Розповідь учителя.

Один і той самий предмет, залежно від того, як ми на нього дивимося, може виглядати симетричним чи асиметричним. Фронтальне положення або вигляд «прямо» (людини обличчям, будинку фасадом) симетричне, а бокове (у профіль) – асиметричне.

Роздивіться симетричні та асиметричні зображення зорельотів.

Визначте симетричні та асиметричні силуети космічних кораблів.

Симетрія - дзеркальне відображення частин одного цілого по обидва боки від центра або осі симетрії.

Вісь симетрії - уявна лінія поділу, що розділяє предмет на дві абсолютно однакові частини, які є наче дзеркальним відображенням одна одної.

Асиметрія - відсутність або порушення симетрії.

4. Практична робота

Учні створюють композицію «Силуети зоряної флотилії» або «Зорельоти на старті» в техніці силуету. Спочатку виконують ескіз композиції. Силуети космічних кораблів можуть бути симетричними й асиметричними. Композицію можна виконати за допомогою аплікації або використати графічні матеріали: чорну туш і пензлик для великих площин та перо для деталей, або товстий чорний маркер для замальовування силуету і гелеву ручку для уточнення частин малюнку. Крім традиційного для силуету чорного і білого кольорів, можна використати й інші, але обов'язково такі, щоб зберегти силу контрасту – світлого на темному чи темного на світлому.

Етапи виконання практичного завдання

- виконати декілька ескізів (ст. 15);
- вибрати положення аркушу (вертикальне чи горизонтальне);
- визначити розмір частин композиції, узгодити їх за розміщеннями;
- розмістити малюнок і шрифт так, щоб вони доповнювали один одного;
- виділити центр композиції за допомогою розміру, тону, кольору, повторення елементів;
- установити зорову рівновагу в композиції.

Фізкультхвилинка «Ракета»

Раз-два, варто ракета. (піднімають руки вгору)

Три-чотири, скоро зліт. (розводять руки в сторони)

Щоб долетіти до сонця (коло руками)

Космонавтам потрібен рік. (беруться руками за щоки, хитають головою)

Але дорогою нам не страшно (руки в сторони, нахили корпусом вправо-вліво)

Адже кожен з нас атлет (згинають руки в ліктях)

Пролітаючи над землею (розводять руки в сторони)

Йй передамо привіт . (піднімають руки вгору і махають)

Самостійна робота учнів Індивідуальний та груповий інструктаж.

5. Підсумок уроку

Учитель оцінює діяльність учнів на уроці.

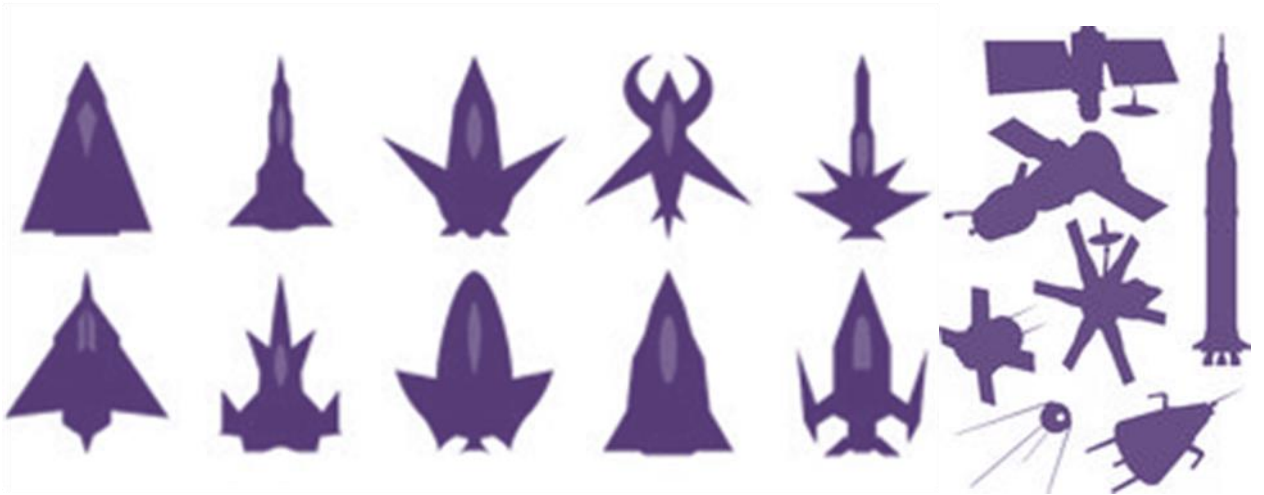
Із словами **графіка, силует, симетрія (асиметрія)** дітям потрібно скласти речення.

Наприклад, дотримання симетрії важливо при створенні графічних композицій у техніці «силует».

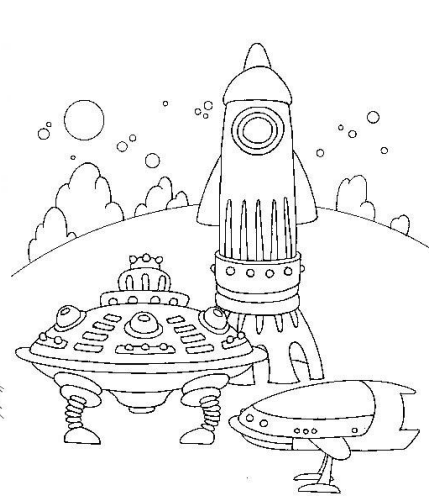
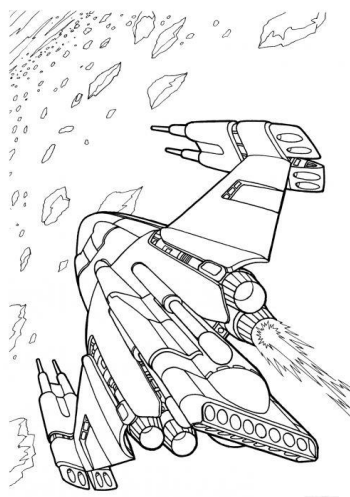
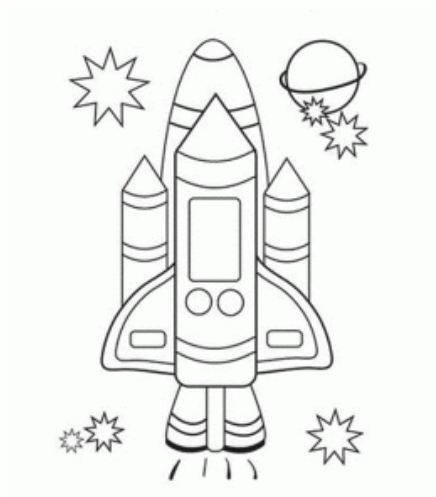
6. Домашнє завдання Дізнатися що є візуальними символами шкільних предметів.

Таблиці «Зорельоти»

Додаток 1

Додаток 2

Урок 3. Піктограми для космічної експедиції. Піктографія, піктограми. Особливості стилізації зображуваних об'єктів

Практичне завдання уроку: створення піктограми для космічної експедиції

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися:* планувати свої дії, самостійно виконувати практичні завдання; *соціальну компетентність:* здатність до життєдіяльності в суспільстві;

міжпредметну естетичну компетентність: оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування основ графіки;

предметні мистецькі компетентності: ознайомити учнів з піктограмами, малюнковим письмом, з їх створенням, розкрити етапи роботи з фігурами, схемами. Навчити створювати піктограми для космічної експедиції, скласти піктографічний лист, уміло використовувати ефект стилізації, розвивати спостережливість та графічні навички учнів, виконувати піктограми однієї серії, художньо оформляти написи різних шрифтів, виховувати любов до малювання, розвивати фантазію.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: підручник, картки, ілюстративний матеріал, альбоми, олівці, таблиці поетапного виконання практичного завдання, схеми.

Терміни і поняття: піктограма, піктографія.

Хід уроку

1. Організація класу, мотивація навчальної діяльності.

Визначення настрою учнів (діти малюють схеми: веселий, сумний, байдужий).
Психологічна хвилинка (діти закривають очі, під музику уявляють себе членами екіпажу космічного корабля «Марс»)

Бесіда:

- Які ваші враження від подорожі?
- Що вам уявилося?
- Що допомагає нам орієнтуватися на космічному кораблі?

2. Оголошення теми та мети уроку.

Сьогодні ми з вами ознайомитися з піктографією, навчимося створювати піктограми і кожен із вас виготовить власну перепустку на наш космічний корабель.

3. Вивчення нового матеріалу

Першими письмовими знаками були піктографи – поширене у стародавніх народів рисункове письмо.

Піктограма сьогодні — це стилізоване графічне зображення, спрощене з метою полегшення візуального сприйняття. Піктограма посилює характерні риси зображуваного об'єкта, тому часто стає символом, наприклад: знак, що позначає лікарню (червоний хрест), стоянку автотранспорту (літера P), інформацію (літера I). Відомими символами сьогодення стали, наприклад, веселка, лавровий вінок, тризуб, явір тощо.

Піктографія — малюнкове письмо. У ньому поняття передаються за допомогою малюнків: фігур, схем, спрощених зображень — піктограм

4. Практична робота

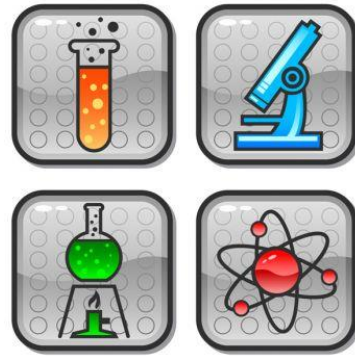
Випробовування 1 – «Капітанський місток».

На кожному величезному морському лайнері чи космічному кораблі є своєрідний капітанський місток – це пульт управління кораблем. Щоб стати капітаном потрібно мати певні знання, навички, та вправний екіпаж. Отже нам для всі для польоту потрібен капітан. Завдання: за допомогою малюнків, знаків, символів зобразити послання «Я – капітан». На виконання завдання дається три хвилини. Підсумок та визначення між претендентами на ролі капітана корабля.

Випробовування 2 – «Екіпаж».

- *Розгляд ілюстративного матеріалу*
- Завдання: зараз вам необхідно,переглянувши ілюстрації, використати їх щоб зобразити піктограми центру наукових досліджень (1), галактичної бібліотеки (2), космічної оранжереї (3), медичного пункту, тренажерного залу, кают-компанії, майстерні митців, кают мешканців. Кому найкраще вдасться виконати якесь завдання, таку посаду буде виконувати на кораблі. Розподіл доручень між членами екіпажу.

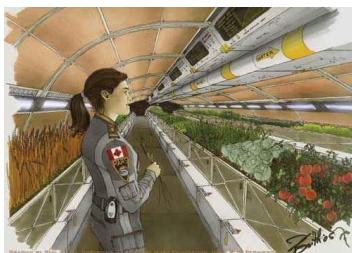
- Наприклад:

1.

2.

3.

Випробовування 3 – «Емблема». Всім членам екіпажу та капітану корабля звернути увагу на те, що піктограми однієї серії, тобто однакової тематики, наприклад спортивні або дорожні знаки, вписуються в певні геометричні фігури: квадрат, круг, трикутник. Вони подібні між собою за характером стилізації зображуваних об'єктів та виконані в однакових кольорах. Зображення на піктограмах силуетні, що робить їх більш виразними. Завдання: роздивитись емблеми космічних експедицій та створити емблему для корабля «Марс» (підручник с. 25).

5. Закріплення вивченого.

Наш корабель «Марс» з своїм капітаном та екіпажем подолали тисячі кілометрів вглиб відкритого космосу. Але кожен корабель рано чи пізно повинен повернутися на Землю. Для цього нам потрібно здолати три перешкоди, часу обмаль.

Перешкода 1. Знайдіть серед піктограм ті, що знадобилися нам у космічній подорожі, домалюйте одну чи дві, яких немає на малюнку.

Перешкода 2. Добери до піктограм колір.

Перешкода 3. Використовуючи таблиці поетапного виконання схем та приклади різних шрифтів змалювати планети та їхні назви, що ми бачили в ілюмінатор корабля, під час подорожі.

6. Підсумок уроку. Мотивоване оцінювання навчальних досягнень учнів.

1. Виставка дитячих робіт.
2. Гра «Мікрофон».

7. Домашнє завдання.

Дякую всім за космічну подорож. Для наступної подорожі вам необхідно виконати альтернативне завдання:

- скласти піктографічний лист своєму товаришу.

Урок 4. Портрет посланців землі. Портрет – найпопулярніший жанр образотворчого мистецтва. Види портретів за характером зображення

Практичне завдання уроку: створення групового портрету екіпажу космічного корабля перед стартом

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** загальнокультурну компетентність: роль мистецтва у житті, засвоєння художньої картини світу; соціальну компетентність: взаємодії та продуктивної співпраці з різними партнерами в групі та команді;

міжпредметну естетичну компетентність: спроможність аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення національної, європейської та світової культури;

предметні мистецькі компетентності: продовжувати ознайомлювати учнів із жанрами образотворчого мистецтва; закріплювати знання про портрет та засоби виразності портретного жанру; закріплювати розуміння поняття «композиція»; навчати спостерігати, дотримуватися в зображенні пропорцій та розмірів; розвивати в дітей комбінаторні здібності, навички та вміння малювати портрет; формувати образне, логічне, просторове мислення; навчати міркувати; розвивати окомір, дрібну моторику руки; виховувати в учнів естетичне сприйняття навколишнього світу, стимулювати розвиток допитливості.

Обладнання: навчальні таблиці, репродукції картин відомих художників і учнівські роботи з методичного фонду; матеріали для демонстрації послідовності й техніки виконання практичної роботи.

Матеріали та інструменти: альбом для малювання; простий олівець; гумка; гуаш;

Тип: комбінований урок.

Коментар

Портрет (французьке *portrait*) — жанр образотворчого мистецтва, мальоване, скульптурне або фотографічне зображення людини або групи людей. Жанр образотворчого мистецтва. Детальне зображення конкретних людей або тварин. Найчастіше на портретах зображують обличчя або частину фігури. Портрети, що виконані в реалістичній манері, завжди схожі на оригінал.

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань і вмінь

Запитання

• Які жанри образотворчого мистецтва ви знаєте? (побутовий, пейзаж, історичний, натюрморт, портрет).

• А чи знаєте ви який з названих жанрів найпопулярніший? Поміркуйте чому?

3. Повідомлення теми і мети уроку.

Розповідь учителя

Ось і настав день прощання з планетою, родиною, друзями. Незабаром старт космічного корабля. Якою запам'ятається мить відльоту для учасників цієї визначної події? Для цього необхідна ваша допомога: намалюйте портрет посланців Землі перед початком космічної експедиції. Адже саме малюнок, виконаний рукою художника, збереже для наступних поколінь і документальність побаченого і протиріччя почуттів – сум від прощання з минулим та захоплення від зустрічі з майбутнім.

Завдання уроку:

- 1.) Познайомитися з портретом як жанром образотворчого мистецтва.
- 2.) Навчитися аналізувати твори мистецтва.

- 3.) Поповнити словниковий запас термінами що використовуються у образотворчому мистецтві.
- 4.) Кольоровими олівцями намалювати груповий портрет екіпажу космічного корабля перед стартом.

4. Вивчення нового матеріалу

Пояснення вчителя

Одне з найдавніших портретних зображень, що нам відомі,— це статуї фараонів у Давньому Єгипті та сфінкси. Ці скульптурні зображення мають велетенські розміри. Їх створювали для того, щоб славити правителів, щоб пам'ять про них збереглася надовго.

Найдавніші живописні портрети були створені восковими фарбами, які лишилися яскравими та свіжими до нашого часу. Обличчя людей на них виглядають мов справжні, відразу помітно, що вони дуже схожі на оригінал.

Митці завжди полюбили писати портрети.

Цей жанр більше за інші пов'язаний із внутрішнім світом людини. Давно вже немає тих людей, яких малювали художники, немає і митців, які створили портрет, але зображення і сьогодні сповнені життя.

Для справжнього художника написати *портрет* означає «виразити душу», «писати образ», «писати справжню природу людини». Для створення глибокого образу художники використовують усі засоби виразності: міміку обличчя, виразність погляду, пози, жесту, силует фігури.

Портрет часто близький до історичної картини. Одяг людей, предмети, що їх оточують, як машина часу, повертають нас у минуле.

• Мотивація навчальної діяльності

• Який би стиль малювання ви не вибрали для себе, в будь-якій техніці малювання, дотримання пропорцій дозволяє створювати красиві і реалістичні малюнки. Тому, якщо ви вирішили навчитися малювати людську фігуру, вам необхідно дізнатися, як саме співвідносяться між собою різні частини людського тіла.

Повторення пропорцій обличчя людини

Починати роботу необхідно з малювання овоїда – це фігура дуже наближена до овалу, тільки нижня її частина має форму підборіддя людини. Овоїд розділити навпіл вертикальною віссю. Вісь поділити горизонтальними лініями на три рівних частини. У верхній будуть знаходитись брови та лоб, у середній – очі, ніс та вуха, у нижній – губи та підборіддя. Головне у портреті – це очі, вони – дзеркало душі. Очі знаходяться на відстані третього ока. Навколо голови має бути достатньо простору, тла. Стільки, щоб «портретові було чим дихати».

Закріплення вивченого матеріалу

Організація сприйняття творів мистецтва

Учитель пропонує учням розглянути групові портрети у підручнику. Подумайте якими засобами художники показали професійну спільність або родинний зв'язок персонажів картин.

❖ Фізкультхвилинка

Всі піднесли руки - раз,
І навшпиньки став весь клас.
Два – присіли, руки вниз.
На сусіда не дивись.
Будем дружно ми вставати,
Щоб ногам роботу дати.
Хто старався присідати –
Може вже відпочивати.

Школярі виходять із-за парт, спочатку звуками імітують дзижчання комара, потім рухами – його політ навколо голови, рук, ніг, ловлять його оплесками. Наприклад: «Комарик над головою». Діти плещуть в долоні над головою. «Комарик біля вуха» тощо.

5. Виконання практичного завдання

Творче завдання

Коллективна робота: створення групового портрету екіпажу космічного корабля перед стартом із індивідуальних робіт (портретів) учнів.

Індивідуальна робота за творчим завданням

Учні виконують творчу роботу. Матеріали для виконання роботи учні обирають самостійно. Учитель допомагає учням проаналізувати правильність виконання портрету та виправити помилки, надає індивідуальну допомогу.

Коментар

Виконання роботи може викликати в учнів певні труднощі, тому основна увага під час оцінювання робіт має спрямовуватися на майстерність у передаванні настрою. При цьому необхідно м'яко звернути увагу учнів на помилки у співвідношенні окремих частин обличчя.

Із малюнків створюють виставку «ПОРТРЕТИ ПОСЛАНЦІВ ЗЕМЛІ».

6. Підсумок уроку, рефлексія

Загальна оцінка уроку, виставка закінчених творчих робіт учнів.

Рефлексія уроку у формі незакінчених речень:

- Я зрозумів, що можу ...
- Для мене стало новим ...
- Мене здивувало ...
- У мене вийшло ...
- Мені захотілося ...
- Мене надихнуло ...

7. Домашнє завдання

Дякую всім за космічну подорож. Для наступної подорожі вам необхідно виконати альтернативне завдання: скласти архів сімейних фотографій для створення колажу газетної сторінки з повідомленням про старт космічного корабля.

Урок 5. Інтер'єр зорельота. Фронтальне положення інтер'єру. Ракурс. Точка сходження

Практичне завдання: створення ескізу інтер'єру зорельота.

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися:* планувати свої дії; доводити роботу до кінця; *компетентності з ІКТ:* здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією, вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися різноманітною довідковою літературою);

міжпредметні естетичну компетентність: оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування основ образотворчого мистецтва;

предметні мистецькі компетентності: надавати учням початкові знання про поняття «інтер'єр»; продовжувати ознайомлювати із жанрами образотворчого мистецтва; закріплювати розуміння поняття «лінійна перспектива», «межа зламу підлога — стіни»; розвивати в учнів комбінаторні здібності, формувати образне, логічне, просторове мислення; уміння бачити і розуміти особливості будови форми замкнутого простору; навчати міркувати; розвивати окомір, дрібну моторику руки; виховувати в учнів естетичне сприйняття навколишнього світу, стимулювати розвиток допитливості.

Обладнання: для вчителя - схеми побудови інтер'єру в різних видах перспективи, репродукції картин відомих художників, у творах яких чітко виражена лінійна перспектива (Л. да Вінчі «Темна вечерея», І. Репін «Не чекали» тощо); **матеріали та інструменти для учнів:** альбом для малювання; простий олівець; гумка.

Тип: комбінований урок.

Методи і засоби роботи: евристична бесіда; практична робота на базі засвоєного матеріалу.

Терміни і поняття: інтер'єр, перспектива, лінійна перспектив, точка сходження, ракурс.

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань і вмінь

Запитання

- Які жанри образотворчого мистецтва ви знаєте?
- Про що розповідає кожен із цих жанрів?
- Який з уже знайомих жанрів образотворчого мистецтва вам подобається найбільше?

Чому?

Учитель пропонує учням пригадати основні види перспективної побудови площини картини та можливості, які вони надають художнику

3. Повідомлення теми уроку

4. Вивчення нового матеріалу

Пояснення вчителя

Сьогодні ми продовжимо ознайомлюватися із законом **лінійної перспективи**.

Ви вже знаєте, що предмети та споруди, що віддалені від нас на певну відстань, здаються нам меншими, ніж такі самі, що знаходяться поруч. Якщо подивитися на дорогу, добре видно, що біля лінії горизонту вона звужується, зникає. Те саме відбувається з руслом річки. Художники називають таку зміну законом лінійної перспективи.

(Учитель супроводжує розповідь демонстрацією схем перспективної зміни площин.)

Давайте пригадаємо, що таке архітектура. (Архітектура — мистецтво проектувати й будувати будинки та споруди, необхідні людям для їхнього життя та

діяльності.

Ми вже багато знаємо про зовнішній вигляд архітектурних споруд, але мешкаємо ми з вами всередині цих споруд. Внутрішній простір споруди, оздоблення приміщення називають **інтер'єром**.

У малюнку інтер'єр можна відобразити у двох видах: **фронтальному** і **кутовому**.

У фронтальному положенні спочатку малюють прямокутником стіну, що розташована прямо перед тим, хто малює, потім похилими лініями — межі стін, підлоги та стелі з подальшою перевіркою їх перспективної узгодженості (всі похилі лінії, що позначають межі бічних стін, мають при продовженні перетинатися в точці сходу).

Побудувавши перспективу кімнати, переходять до предметів обстановки, що можна побачити,— столи, стільці та шафи. Тонкими лініями визначають місце й розміри кожного предмета; намічають форму предметів у вигляді простих геометричних тіл — призми або куба, намагаючись перспективно точно побудувати їх за заданими розмірами; в отриманій геометрично-узагальненій формі намічають основні конструктивні частини предметів. Далі детально промальовують форму кожного предмета.

Пояснення вчителя (Учитель пропонує учням проаналізувати картину Л. да Вінчі «Темна вечерея». Учитель пропонує учням самостійно проаналізувати ще декілька картин. Для того щоб полегшити засвоєння матеріалу, можна запропонувати учням накласти аркуш кальки на репродукцію картини та, злегка натискаючи, продовжити лінії сходу до точки сходу.)

Зображення внутрішнього простору приміщень – його інтер'єрів – популярний жанр графіки і живопису. Саме в зображенні інтер'єрів художники залишили нам детальні свідчення про моду, побут, посуд, меблі різних часів, а також надали яскраві уявлення про захоплення їх господарів.

Так реалістично малювати інтер'єри художникам допомагають закони перспективи. Згідно з ними візуально здається, що предмети у просторі зменшують свій розмір з віддаленням до лінії горизонту – умовної лінії, що знаходиться на рівні очей та слугує основою для перспективної побудови. Для побудови інтер'єру доцільно застосувати лінійну перспективу.

Часто інтер'єр зображають фронтально – коли видно три стіни приміщення. Тоді фронтальна стіна розміщена посередині, паралельно лінії горизонту.

Ракурс (вигляд) інтер'єру залежить від зміни розміщення горизонту. Тому спочатку художники обирають точку зору на приміщення, визначають лінію горизонту та знаходять на ній точку сходження перспективних ліній. Бокові стіни та лінії, що їх позначають, віддаляючись до лінії горизонту, «сходяться» в цій точці. Коли «каркас» побудований, розпочинається перспективна побудова вікон, дверей, інших деталей інтер'єру. Все, що знаходиться паралельно стінам, підлозі, стелі, також спрямовано в точку сходження. У фронтальній перспективі вертикальні й горизонтальні лінії свій напрямок не змінюють.

Придивись, як змінюється вигляд інтер'єру залежно від розміщення точки сходження – посередині чи збоку.

Лінія також відіграє значну роль у виявленні перспективної побудови. На передньому плані вона жирна, насичена, а з віддаленням стає тоншою, світлішою. Штрих змінюється так само.

5. Індивідуальна робота за творчим завданням

Учні виконують творчу роботу. Матеріали для виконання роботи учні обирають самостійно. Учитель допомагає учням проаналізувати правильність виконання композиції та виправити помилки, надає індивідуальну допомогу.

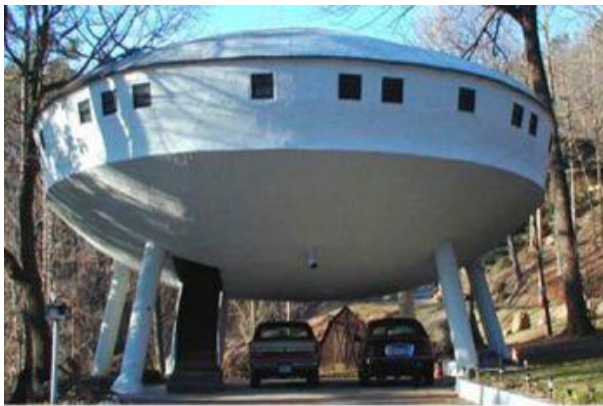
Алгоритм виконання фронтального зображення інтер'єру:

1. Визначити лінію горизонту на картинній площині.
2. Визначити головну точку сходження, яка розташована на фронтальній стіні посередині лінії горизонту.
3. У центрі на лінії горизонту зображується у певних пропорціях фронтальна стіна.

4. Паралельні між собою лінії підлоги, стелі (перпендикулярні до картинної площини) йдуть до точки сходження на лінію горизонту.
5. Усі паралельні між собою лінії вікон, дверей (перпендикулярні до картинної площини) йдуть до точки сходження на лінії горизонту.
6. Усі горизонтальні та вертикальні лінії, паралельні щодо картинної площини, свого напрямку не змінюють.
7. Меблі, що знаходяться в інтер'єрі, найкраще починати зображувати з нижньої основи, спочатку намічаючи усі ребра великої форми, щоб вони вписувались в інтер'єр і не «плавали» в просторі.

Це цікаво!

Будиноу у вигляді космічного корабля. Розташований в п'яти милях від міста Чаттануга штат Тенесі США. Був побудований в 1972 році під враженням від епопеї Зоряні війни. Кілька років тому був повністю відреставрований і обладнаний під здачу в оренду помісячно

Урок 6. Зоряне небо в ілюмінаторі. Рівновага в графічній композиції.

Практичне завдання уроку: зображення зоряного неба в ілюмінаторі космічного корабля.

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися:* планувати свої дії, самостійно виконувати практичні завдання; *соціальну компетентність:* здатність до життєдіяльності в суспільстві;

міжпредметну естетичну компетентність: оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування основ графічної композиції;

предметні мистецькі компетентності: продовжувати ознайомлювати учнів із засобами організації композиції, поняттям «рівновага»; засобами утворення композиційної рівноваги; поглиблювати знання учнів про композицію, закріплювати та розширювати розуміння поняття «засоби виразності у композиції», «основні» та «змішані» кольори; вдосконалювати навички роботи з фарбами, утворення композиційної рівноваги; формувати образне, логічне, просторове мислення, вміння аналізувати; виховувати естетичне сприйняття учнями навколишнього світу; виховувати художній смак; підтримувати в дітей бажання малювати.

Обладнання: для учителя - репродукції картин відомих художників (Анатолій Базилевич. До «Енеїди» Котляревсько фотографії, роботи Євгенії Лебедевої); навчальні роботи з методичного фонду; презентація до теми уроку; для учнів - альбом для малювання; простий олівець; гумка; гуаш; пензлі.

Тип уроку: комбінований урок.

Терміни та поняття: закони композиції, композиційний центр, рівновага.

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань і вмінь

Бесіда за питаннями

(Учитель пропонує учням уважно роздивитися зображення спектрального (колірного) кола, пригадати поняття: «основні», «змішані», «хроматичні», «ахроматичні» кольори.)

• Який колір можна отримати, якщо змішати червону й жовту фарби?

• Жовту й синю?

• Синю й червону?

• Що таке контраст (кольору, величин)?

• Що таке композиція в образотворчому мистецтві? (Композиція — це визначене розташування предмета в просторі і його зв'язок з іншими предметами. Слово композиція походить від латинського compositio, що означає — «складання, з'єднання», сполучення частин у визначеному порядку).

• Як ви розумієте поняття «врівноваженість»? Наведіть приклади речень з цим словом.

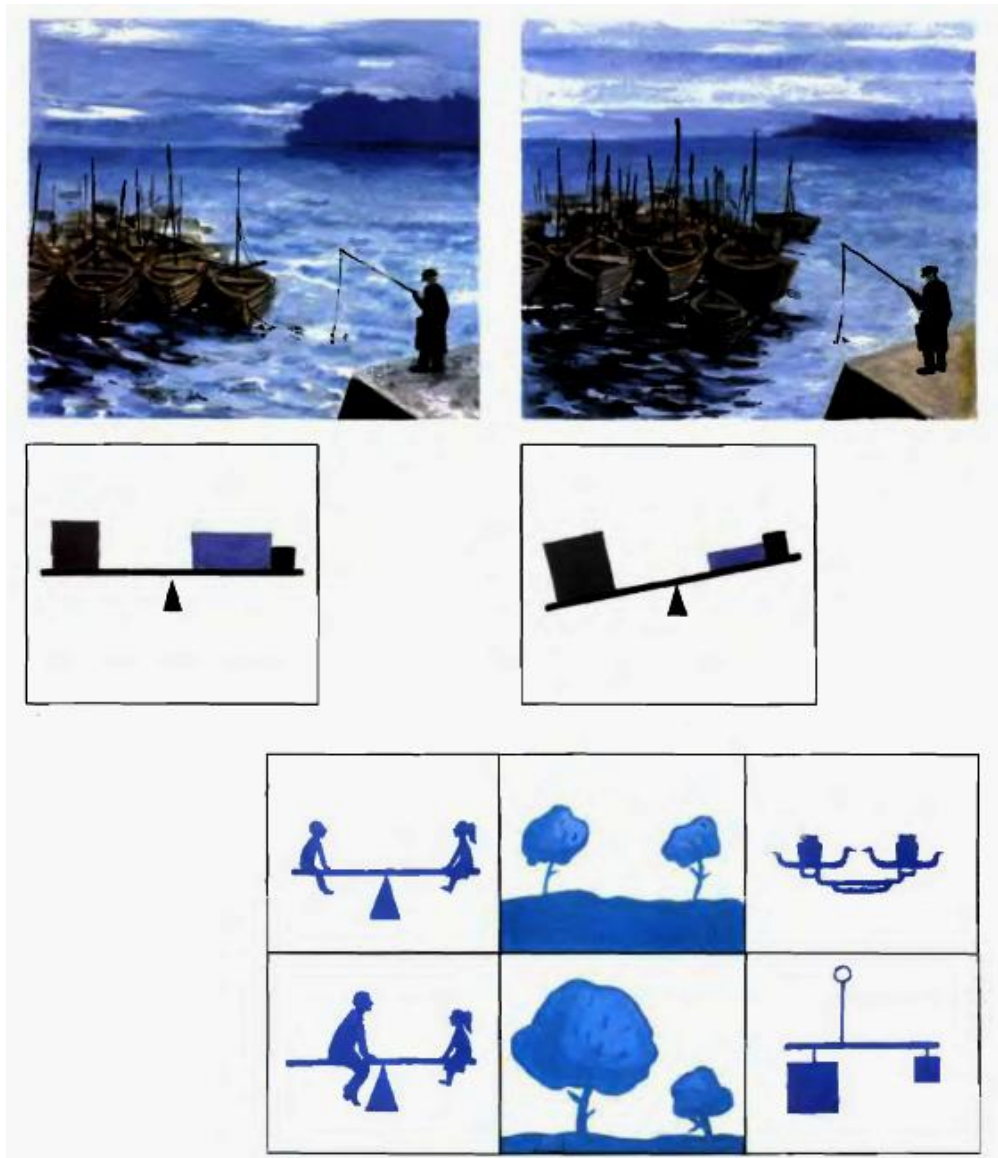
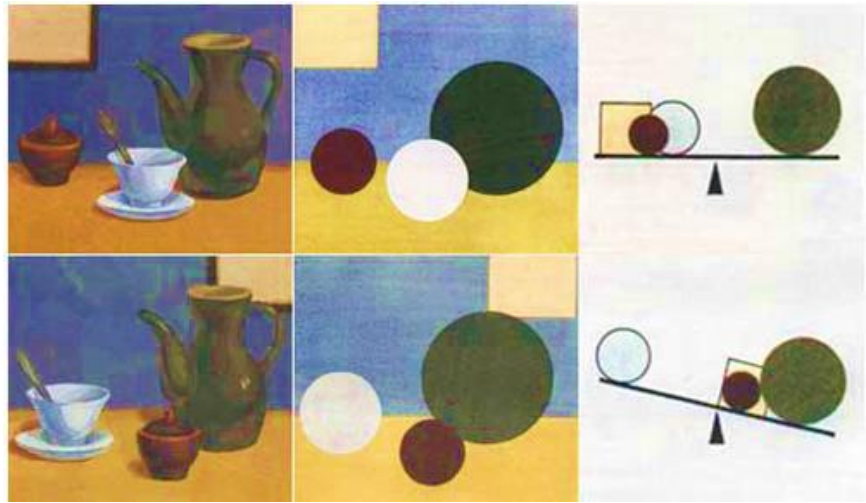
3. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми і мети уроку.

Учитель. Рівновага відіграє важливу роль в організації графічної композиції. Отже, для того щоб передати свої почуття та враження, необхідно знати *закони композиції та кольорознавства*. Тож, на сьогоднішньому уроці ми дізнаємося за допомогою яких елементів можна досягти рівноваги композиції. Та створимо творчу роботу на тему «Зоряне небо в ілюмінаторі»

4. Вивчення нового матеріалу

Подивіться як за допомогою кольору можна створити врівноважену і неуврівноважену композиції. *(Аналіз композицій за схемами).*

- Перегляд відеоряду з добіркою кольорових графічних робіт. Та з'ясування як досягнута рівновага в роботах художниками графіками.

Пояснення вчителя

В образотворчому мистецтві **рівновага** це стан форми, при якому всі елементи композиції збалансовані між собою. Означає «зорову стійкість пластичної форми», тобто рівність зорової ваги всіх частин зображення.

Коли ми дивимося на предмети, то у зоровому полі вони розподілені рівномірно. Оптичний центр знаходиться приблизно посередині.

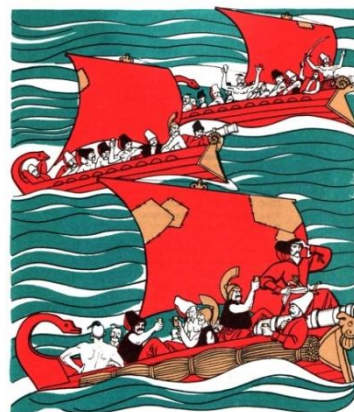
Саме так і варто розмішувати об'єкти на малюнку, інакше зображення здаватиметься неприродним. Композиційний центр може не збігатися з геометричним центром, але й не повинен бути віддалений від нього. Лінія горизонту на малюнку не повинна збігатися з горизонтальною серединою аркуша, а на середню вертикаль не повинні потрапляти великі об'єкти, інакше вся картина розпадеться на дві самостійні частини.

(Учитель пояснює, як можна обрати композиційний центр за допомогою рамкового видошукача або композиційних начерків з різних точок зору.) Якщо частина малюнка заповнена світлими фарбами та здається легкою, а друга частина виконана темними кольорами та створює відчуття важкості — уся композиція буде неврівноваженою, важка частина «переважатиме» над легкою.

5. Закріплення вивченого матеріалу

Бесіда за питаннями

- Якими засобами художники досягають рівноваги?
- Визначте на картинах зони рівноваги: геометричний та зоровий центр зображення відповідно.

Анатолій Базилевич. До «Енеїди» Котляревсько

Евгенія Лебедева. Із серії робіт кольоровою тушшю

Творче завдання

Слово вчителя

Придумайте малюнок, що присвячений темі «Космос», «Зоряне небо»

- Який вид композиції ви оберете? Чому?

Пояснення до творчого завдання

Спочатку вирішіть, про що саме ви бажаєте розповісти своїм глядачам. Потім оберіть композиційну схему та виконайте ескіз. Під час ескізування необхідно визначити розташування, загальну форму та розмір основних об'єктів, не промальовуючи дрібних деталей. Потім продовжте роботу над уточненням форми та деталей зображення, працюючи простим олівцем. Розпочніть роботу кольором.

Індивідуальна робота за творчим завданням

6. Підбиття підсумків

Обговорення учнівських робіт

Під час обговорення виконаних робіт слід акцентувати увагу учнів на створенні рівноваги за допомогою «легких» та «важких» плям та фігур. Учні мають аналізувати роботи своїх товаришів, обґрунтовуючи свою точку зору.

Урок 7. Я – член екіпажу. Автопортрет

Практичне завдання уроку: створення автопортрету

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *уміння вчитися:* планувати свої дії, доводити роботу до кінця; *загальнокультурну компетентність:* духовно – моральні основи життя людини;

міжпредметну естетичну компетентність: здатність учня орієнтуватися в естетичних параметрах різних сфер його життя;

предметні мистецькі компетентності: здатність учня до пізнавальної й практичної діяльності у певному виді мистецтва; закріплювати знання учнів про портрет та засоби виразності портретного жанру; основні правила побудови голови людини; пропорції обличчя; навчати спостерігати, дотримуватися в зображенні пропорцій та розмірів; розвивальна: розвивати в дітей комбінаторні здібності, навички та вміння малювати портрет; формувати образне, логічне, просторове мислення; навчати міркувати; розвивати окомір, дрібну моторику руки; виховувати в учнів естетичне сприйняття навколишнього світу, стимулювати розвиток допитливості.

Обладнання: навчальні плакати, репродукції картин відомих художників і навчальні роботи з методичного фонду; матеріали для демонстрації послідовності й техніки виконання роботи.

Матеріали та інструменти: альбом для малювання; простий олівець; гумка; гуаш;

Тип уроку: комбінований урок.

Терміни і поняття: портрет, автопортрет, портретист.

Хід уроку

1. Організація класу

Привітання

Продзвенів дзвінок,

Кличе на урок.

Фарби й пензлі ти готуй

Красу і радість тут відчуй!

- Доброго ранку всім! Доброго настрою!

Перш за все давайте познайомимось. Мене звати Зоя Василівна. (даю дітям «Сонечко», діти по черзі називають своє ім'я, передаючи «Сонечко» один одному)

2. Оголошення теми і мети уроку.

Відгадування загадки.

Якщо бачиш, що з картини

Ніби дивиться на нас

Принц в одязі старовинній,

Чи сучасний верхолаз,

Льотчик, вчений, балерина,

Чи художник, чи поет,

Так і знай, що ця картина

Називається ... (портрет).

- А що таке портрет? (Портрет – це жанр образотворчого мистецтва; зображення людини чи групи людей у живописі, графіці, скульптурі та фотографії.)

- Хто такий портретист? (Портретист – це художник, який малює переважно портрети)

- Що таке «автопортрет»? (Автопортрет – це портрет художника, виконаний ним самим)

3. Мотивація навчальної діяльності

Сьогодні на уроці ми будемо займатись таким мистецтвом, який кожен художник за свого життя хоч раз але хоче спробувати. Ми продовжимо нашу космічну подорож. А перед тим подумаємо: чи потрібен відпочинок космонавтам? Звичайно. А коли ми вже є членами екіпажу зорельота, то спробуємо під час відпочинку з допомогою художніх засобів розповісти про себе, а точніше намалювати свій автопортрет.

4. Вивчення нового матеріалу

Давно вже немає тих людей, портрети яких писали художники, та й самих художників уже немає. А їх твори все ще радують нас і будуть радувати й надалі.

• Діти, а що на вашу думку може нам розповісти портрет про ту людину, яка на ньому зображена?

Так, портрети розповідають нам про те, якою людина була за життя: доброю чи жорстокою, безтурботною чи похмурою. Портрети розповідають нам не тільки про те, якими в людини були очі або ніс, якого кольору волосся, але й про важливіші речі — якою була людина, яку мала вдачу, які вподобання.

Художник, який відтворив на портреті внутрішній світ людини, подарував їй безсмертя.

Для справжнього художника написати портрет означає «розкрити душу», «писати образ», «писати справжню природу людини». Для створення глибокого образу художники використовують усі засоби виразності: міміку обличчя, виразність погляду, пози, жесту, силует фігури.

• А що ж зображує художник у портреті?

Шляхетність, ніжність, любов, смуток, страждання, ненависть... Як часто ми застигаємо, вражені, перед полотнами великих майстрів. Адже художник вкладає у витвір всю гаму власних почуттів.

І звичайно, художник вкладає свою душу і у зображенні свого портрета.

• Діти, а чи знаєте ви як називається портрет, на якому художник сам себе малює?

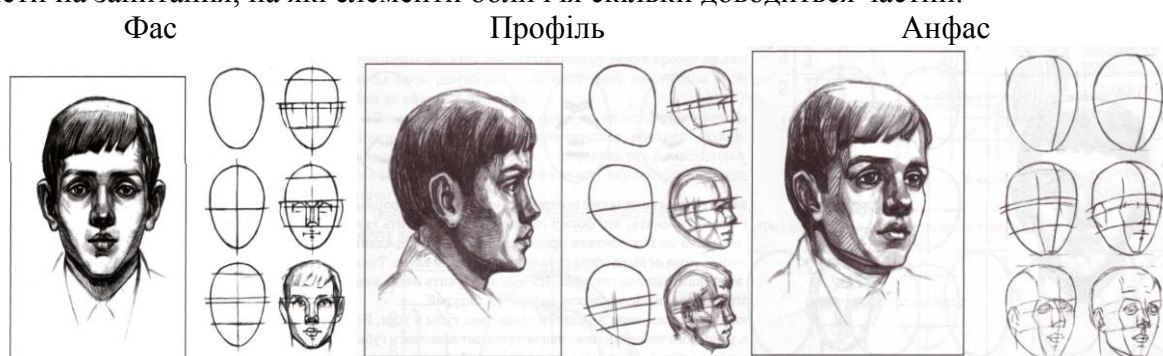
Так, це автопортрет. Автопортрет – портрет художника, на якому зображений він сам; у більшості випадків – за допомогою дзеркала.

(Використовуючи проектор, вчитель пропонує учням розглянути репродукції автопортретів) Подія 7. Я – член екіпажу. Автопортрети художників.

Часто автопортрет передає емоційний стан художника. Тому важливе значення у портреті має зображення очей, напрямок брів, порух губ і, звичайно, загальний вираз обличчя. ДОДАТОК 2

Робота зі схемою

Учням пропонується розглянути схему пропорцій елементів обличчя людини і відповідати на запитання, на які елементи обличчя скільки доводиться частин.

Хвилинка поезії

-Діти, закрийте будь ласка ваші оченята, і послухайте вірш. З вірша ви дізнаєтесь чий портрет ми сьогодні будемо малювати. *(на фоні музики)*

Людина може жити й не тужити,
Коли умітиме по справжньому дружити.
Бо друг в житті – це вам не просто так,

А це напевно, що від Бога знак.
Товариша не можна ображати,
Його потрібно вміти поважати.
Не кидайте ви друга у біді –
Він допоможе й вам колись тоді.
Умійте й порадіти ви за друга,
І ви забудете відтак, що таке сум і туга
Робіть добро й великі і малі,
І будуть друзями всі люди на землі.

- Але перед тим, як розпочати свою роботу ми дізнаємось про українського художника, який малював подвійні портрети

Ми вже багато говорили про портрет, і нам час трішечки порухатись, щоб краще працювали наші руки, щоб приємними були наші думки під час виконання творчого завдання.

6. Виконання практичного завдання

Творче завдання

Немає, мабуть, такого художника, який би не намалював себе, тобто — свій автопортрет. Для цього він вивчав своє відображення у дзеркалі, щоб реалістично — правдиво, відтворити його на папері чи полотні, або малював себе за уявою, щоб образно передати в зображенні свої погляди, уподобання та емоції.

Спробуйте передати свої риси обличчя, міміку, настрій за допомогою кольору, ліній, штрихів за уявою. Тоді кожен член екіпажу зможе вас краще пізнати, роздивитись і обов'язково захоче ближче познайомитись.

Групова робота. Метод «Діалог». Аналіз репродукції портретистів.

Пояснення до творчого завдання

Поради

• Визначся з тим, як ти вважаєш за потрібне себе зобразити: серйозність чи веселу вдачу.

- Головне у портреті – обличчя.
- Намагайся правильно передати його пропорції – розміри окремих частин.
- Зверни увагу на те, що лінії та штрихи мають підкреслити форму обличчя.

Індивідуальна робота за творчим завданням

(учитель допомагає учням проаналізувати правильність виконання автопортрету та виправити помилки, надає індивідуальну допомогу, звертає увагу на те, що лінії, штрихи мають підкреслювати форму обличчя)

Техніка безпеки під час роботи з фарбами.

- Пригадайте, як працювати з фарбами?

7. Підсумок уроку.

Виставка робіт.

Оцінювання. Прийом «Відкритий мікрофон»

- Як ви вважаєте, навіщо ми вивчаємо тему «Портрет»
- Де нам знадобиться це в житті?
- Що цікавого було на уроці?
- Що найбільше сподобалося?

8. Домашнє завдання

У вільний час відвідати художній музей (картинну галерею)

Урок 8. «Серце» космічного корабля. Світлотінь. Послідовність зміни тону на поверхні предмету. Особливості техніки штриха

Практичне завдання уроку: створення графічної композиції «Бортовий комп'ютер – «серце» космічного корабля

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *уміння вчитися* (планувати свої дії, доводити роботу до кінця; *інформаційно-комунікативну компетентність* (здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією);

міжпредметну естетичну компетентність: здатність учня орієнтуватися в естетичних параметрах різних сфер його життя;

предметні мистецькі компетентності: розширювати уявлення учнів про передавання форми предметів на площині; розглядати схеми розподілу світла на різноманітних геометричних формах; розширювати уявлення учнів про техніку тонування геометричних форм; розвивати навички та вміння дітей працювати графічними матеріалами; виховувати в учнів уважність, акуратність, точність під час виконання тонованого малюнка.

Обладнання: гіпсові геометричні форми; схеми світлотіні кулі; матеріали для демонстрації послідовності й техніки виконання роботи; малюнки з методичного фонду.

Матеріали й інструменти: альбом для малювання, простий олівець, гумка.

Тип уроку: комбінований.

Терміни і поняття: тон, власна тінь, рефлекс, відблиск.

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань і вмінь

Бесіда за питаннями

• Які джерела природного та штучного світла ви знаєте? (*Сонце – джерело природного світла, а лампочка – штучного.*)

• Яким ще може бути світло? (*Таким, що падає, і відбитим.*)

3. Повідомлення теми і мети уроку

Учитель. Сьогодні важливий день. Ви побачите «серце» космічного корабля – його бортовий комп'ютер. Він надзвичайно потужний і має незвичну як для комп'ютера форму кулі. Вона білого кольору; освітлюється променем світла, що ще більше підкреслює її значимість та красу ідеальної форми. Обов'язково треба її намалювати. Але як передати на папері об'єм кулі? Для цього вивчимо закони поєднання світла і тіні, опануємо прийомами штрихування.

4. Вивчення нового матеріалу

Пояснення вчителя

Для того щоб передати в малюнку відчуття тривимірності простору, художники, крім законів перспективи, також використовують закони **світлотіні**. Адже саме поєднання світла і тіні створює враження матеріальності зображуваного об'єкта, дозволяє надати предмету щільності та передати на площині аркуша його форму та об'єм.

Розподіл світла і тіні по формі предмета відбувається закономірно. На характер світлотіні впливає освітленість, яка залежить від: сили джерела світла (яскраве воно чи слабе); відстані між предметом і художником; відстані між джерелом світла і предметом.

Поєднання світла і тіні створює основні градації світлотіні:

Світло - найбільш освітлена частина поверхні предмета.

Відблиск найсвітліше і найяскравіше місце на ділянках вигину або зламу форми круглих предметів, поверхня яких блискуча.

Напівтінь - частина поверхні предмета, розташована під кутом до джерела світла, займає проміжне положення між світлом і тінню.

Тінь - неосвітлена частина предмета.

Рефлекс - віддзеркалення світла від навколишніх об'єктів на тіньовій частині у вигляді світлової плями з розмитими краями.

Тінь від предмета - тінь, яка з'явилася на предметі внаслідок загородження її від світла іншим предметом.

За допомогою світлотіні можна передавати характер поверхні зображуваного предмета – його фактуру. Так, наприклад, для створення ілюзії блискучої поверхні можна нанести на неї відблиск.

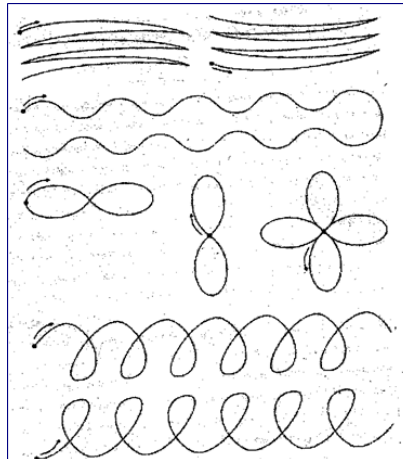
Освітленість посилюється з наближенням предмета до джерела світла, а з віддаленням – слабшає. Тому світлотінь на предметах, що розташовані на передньому плані (ближче до світла), зображується контрастніше, ніж на дальньому.

Роздивіться розташування світлотіні на кулі залежно від місцезнаходження джерела світла.

Світлотінь використовують як один із засобів, що впливають на виразність художнього твору.

Найкраще передається світлотінь у тональному малюнку.

ГІМНАСТИКА ДЛЯ ОЧЕЙ (офтальмотренаж) (Вправи для очей – це рух яблука ока у різних напрямках. Під час проведення гімнастики для очей можна використовувати таблиці

Практична робота

Учитель. Створіть графічну композицію «Бортовий комп'ютер – «серце» космічного корабля». Зобразіть комп'ютер у формі кулі. Передайте об'єм за допомогою світлотіні. Застосуйте штрихування графітним олівцем.

Розмістіть кулю в центрі композиції (не обов'язково в центрі аркуша). Виконайте кілька попередніх ескізів. Зобразіть необхідне предметне оточення. Оберіть одне джерело освітлення. Відповідно до нього розташуйте світлотінь на усіх предметах. Найбільш яскравою і контрастною вона має бути на кулі, адже саме вона є центром композиції. Штрихи накладайте так. Щоб виявити форму предметів.

5. Підсумок уроку

Обговорення учнівських робіт.

Під час обговорення учнівських робіт потрібно акцентувати увагу учнів на передаванні пропорцій об'ємної форми, її розташуванні щодо лінії горизонту та правильному передаванні розподілу світла по поверхні.

6. Домашнє завдання

Дізнатися про природу планети Марс.

Тема 2. Кольорові простори Всесвіту

Урок 9. Колорит планети Марс. Живопис – вид образотворчого мистецтва. Основні різновиди живопису. Колір – основний зображальний і емоційний засіб живопису. Хроматичні, теплі кольори. Пейзаж – найпопулярніший жанр живопису.

Практичне завдання уроку: створення марсіанського пейзажу в теплому колориті.

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися:* орієнтуватися в часі та раціонально його використовувати; самостійно виконувати практичне завдання; здійснювати самоконтроль і самооцінку;

міжпредметну естетичну компетентність: спроможність аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення національної, європейської та світової культури; вміння цінувати красу, створену митцями;

предметні мистецькі компетентності: закріпити навички малювання пейзажу; розвивати фантазію, творчу уяву, окомір, почуття композиції, емоційно-почуттєву сферу; виховувати інтерес до образотворчого мистецтва; формувати художній смак при добірці кольорів, здібність отримувати художню насолоду від творчої роботи.

Тип уроку: комбінований.

Техніка виконання: на вибір.

Обладнання: для вчителя – учнівські роботи з методичного фонду, репродукції картин космонавта Олексія Леонова («На найближчій до Сонця планеті», «У відкритому космосі», «Планета в туманності IC443», «Кратерний ланцюжок»), Андрія Соколова («Світ подвійної зірки. Червоне сонце»), ілюстрації космічної тематики; для учнів – альбом, простий олівець, акварельні чи гуашеві фарби, пензлі, гумка.

Основні поняття: живопис, відтінок, колорит, хроматичні кольори.

Хід уроку

1. Організаційний момент.

Перевірка наявності необхідного для роботи матеріалу.

Епіграф:

*Безмежжя Всесвіту й холодний блиск зірок,
Краса туманностей й можуть чорних дірок,
Супутники й незлічені планети,
Пульсари, астероїди, комети,
Їх загадковість манить й спокушає,
Над думами учених владу має,
Бо космос – наше джерело законів,
Не знаючи його – живем без перепонів,
Але Земля – піщинка у пустелі,
Й єдине місце людської оселі,
І вивчення простору нам не зашкодить,
Бо світ наш у космос незвіданий входить...*

Ілля Герасюта

2. Мотивація навчальної діяльності. Актуалізація опорних знань.

Бесіда

Що ми називаємо пейзажем? (Зображення природи.)

Які пейзажі малюють художники? (Весняні, зимові, морські, літні, весняні тощо.)

Якими художніми матеріалами користуються при зображенні пейзажу? (*Фарби: гуаш, акварель; графічні: фломастери, простий олівець, ; аплікація.*)

3. Повідомлення теми уроку.

Пейзажі, як правило, відображають навколишній світ, а ми сьогодні будемо вчитися зображати незвичайні фантастичні пейзажі.

4. Вивчення нового матеріалу:

а) пояснення вчителя. Зореліт все більше віддаляється від рідної Землі. Попереду – оповита таємницями, загадкова червона планета – Марс. Нам випадає нагода побачити і намалювати фантастичні марсіанські краєвиди.

- Що ж вам відомо про цю загадкову планету? (**Згадуємо знання з природознавства-слайд 5**). Наші учні підготували підбірку цікавої інформації.

б) повідомлення учнів про планету Марс;

Учень. Першим з людей, який побачив Марс в телескоп, був знаменитий італійський вчений Галілео Галілей. Це сталося в 1609 році. Марс — четверта планета Сонячної системи за відстанню від Сонця й сьома за розміром і масою. Названа на честь Марса — давньоримського бога війни. Іноді Марс називають «червоною планетою» через червонуватий колір поверхні, спричинений наявністю оксиду заліза. Марс — планета земного типу з розрідженою атмосферою. На Марсі є метеоритні кратери, як на Місяці, вулкани, долини і пустелі, подібні до земних. Тут розташована гора Олімп (22 км), найвища відома гора в Сонячній системі, і Долина Марінер — величезна рифтоподібна система каньйонів. На додаток до географічних особливостей — період обертання Марса і сезонні цикли також подібні до земних.

2 учень. Хоча велика кількість свідчень вказує на те, що на Марсі колись була рідка вода, чи існує вона сьогодні - поки залишається таємницею. Атмосферний тиск на Марсі дуже низький, приблизно в 100 разів менше тиску на Землі, тому навряд чи рідка вода може зберегтися на поверхні Червоної планети. Однак темні довгі лінії, які ми можемо бачити на поверхні Марса, натякають на те, що солоні потоки води можуть текти по ним кожен вечір. Перший космічний апарат, що вдало приземлився на поверхні Марса - Вікінг 1 НАСА - першим спробував розкрити таємницю про те, чи є на Червоній планеті життя, проте досі відповіді на це питання не отримано. Сьогодні це питання хвилює дослідників Марса в усьому світі. Вікінгові вдалося виявити органічні молекули, такі як метилхлорид і дихлорметан. Втім, пізніше з'ясувалося, що це були земні домішки, які входили до складу мийних рідин при підготовці апарату на Землі.

3 учень. Ще в 1969 році у НАСА були плани організації до 1981 року місії з відправлення людини на Марс, щоб заснувати там постійну марсіанську станцію до 1988 року. Проте міжпланетні подорожі з участю людини виявилися не таким вже простим завданням як з наукової, так і з технічної точок зору. Наприклад, істотними труднощами було: забезпечення запасу їжі, води, кисню, усунення шкідливого впливу мікрогравітації і радіації, зниження до нуля імовірності пожеж, і так далі. Але найголовніше - потрібно психологічно налаштувати людину на те, що вона протягом довгих років буде далеко від Землі і від реальної допомоги. Також складно уявити, як можна організувати приземлення, роботу, життя на чужій планеті і повернення звідти назад на Землю. Тим не менш, астронавти давно вже мріють про подібні польоти. Наприклад, волонтери погодилися жити близько року на космічному кораблі. Це була найтриваліша симуляція космічних польотів, яка була коли-небудь розроблена, метою якої було відтворити в земних умовах те, якою може бути місія до Марса від початку і до кінця. Добровольців, згодних відправитися до Марсу - безліч. Можливо, колись такий політ стане реальністю.

в) робота з підручником(с.60-65).

Для того щоб передати красу пейзажів цієї таємничої планети, не обійтися без живопису.

Живопис – вид образотворчого мистецтва, художнє зображення видимого світу фарбами на будь-якій поверхні (полотні, дереві, папері тощо) за допомогою матеріалів –

акварелі, гуаші, олії, темпері. Основні різновиди живопису: монументальний (фреска, мозаїка, пейзаж, панно) і станковий (картина, що має самостійне значення, взята в раму). Особливі види живопису: іконопис, декоративний та мініатюра. Найважливішим зображальним та емоційним засобом живопису є колір. Серед кольорів виділяють основні: жовтий, червоний, синій, та похідні: зелений, оранжевий, фіолетовий.

У живописі застосовують *хроматичні кольори* (від слова «хромос» – колір), які мають у своєму складі барвник. Їх поділяють на теплі, в основі яких жовтий, оранжевий і червоний кольори та їхні відтінки, та холодні кольори, які походять від синього – зелений і фіолетовий та їхні відтінки.

Добором певних кольорів художники створюють колорит картини. Порівняйте натюрморти, виконані в теплому і холодному колориті (с.61).

Теплі кольори найбільше поширені в народній творчості. Роздивись відтінки червоних кольорів на національному українському вбранні та молдавському килимі (с.61).

Пейзаж – один із найпопулярніших жанрів живопису, у якому відтворюються реальні або уявні види місцевості, архітектурні споруди, міста і села, а також гори, ліси й моря.

Визначте пейзажі, виконані в теплому і холодному колориті (с.62-63).

У живописі для передання простору застосовують повітряну перспективу. За її законами з віддаленням кольори втрачають яскравість і насиченість, чіткість обрисів предметів втрачається.

Порівняйте яскравість кольорів і чіткість предметів на передньому і дальньому планах.

Роздивіться різноманіття відтінків червоного кольору.

Живопис – вид образотворчого мистецтва, основним виражальним засобом якого є колір, який відтворює дійсність за допомогою фарб.

Відтінок – незначна відмінність кольору.

Колорит – система сполучення кольорів, їх гармонійне поєднання в художньому творі; характерна особливість твору живопису.

Хроматичні кольори – усі кольори веселки та їх сполучення.

Перегляд живописних робіт Олексія Леонова та Андрія Соколова з коротким аналізом колористичних та композиційних їх рішень.

5. Практична робота

а) підготовчі вправи:

1. Виконання вправи по зміні інтенсивності кольору шляхом поступового додавання чорного і білого до червоного кольору.

2. Перед вами знаходиться заготовка для створення колірної кола і фарби трьох основних кольорів, а також додатковий – пурпурний.

Використовуючи ці фарби і свої знання про колірне коло, розфарбуйте його, змішуючи кольори на палітрі.

Після того, як розфарбоване коло висохне, вставте в центр кола зубочистку. Колірне дзига готова. Розкрутіть її.

Що вибачите? (Так як колірне дзига містить всі кольори веселки, то при обертанні промені спектру перемішуються між собою, створюючи враження білого кольору).

А тепер спробуйте всі ці кольори змішати на палітрі. Який колір ви отримали? Чому? (Чорний – при змішуванні всіх кольорів колір зникає).

Фізкультхвилинка «Наші червоні квітки»

Наші червоні квітки

Розпускають пелюстки. (Плавно піднімаємо руки вгору.)

Вітерець ледь дихає,

Пелюстки колише. (Хитання руками вліво-вправо.)

Наші червоні квітки

Закривають пелюстки, (Присіли, сховалися.)

Головою качають, (Рухи головою вліво-вправо.)

Тихо засинають.

б) робота над ескізом, виконання творчої роботи за власним задумом

Слово вчителя. Намалюйте гуашевими фарбами марсіанський пейзаж. Використайте різноманітні відтінки червоного кольору.

Спочатку виконайте ескізи та визначте, що буде зображено на передньому і дальньому планах. Доберіть відповідний колорит, в основі якого – червоний колір. Для передання глибини простору застосуйте прийоми нагороджування, яскравість і чіткість зображення на передньому плані.

6. Підведення підсумків роботи на уроці

Учитель проводить порівняльний аналіз малюнків учнів (його можна проводити як за змістом малюнків, так і за виразністю, технікою виконання), звертає увагу на вдалий вибір фарб, динамічність композиції, фантазію; організовує міні - виставку з кращих учнівських робіт.

ЗЕМЛЯ

Блакитні простори, зелені ліси —

Ніде не знайдеш ти такої краси!

У космосі є ще багато планет,

Немає лишень життя там прикмет.

Ти наша домівка, плането Земля,

Ти гарна і зблизька, красива здаля.

Дивуються інші планети всі щиро:

«Яка ж ти, сестричко, блакитно-вродлива!»

7. Домашнє завдання

Знайти репродукції картин на тему «Космос». Охарактеризувати картину: визначити техніку виконання, основні засоби виразності; чим сподобався цей художній твір?

Урок 10. Контрасти Сатурна. Контраст. Колірний відтінок. Хроматичні та холодні кольори.

Практичне завдання: створення фантастичної композиції в холодному контрастному колориті (акварель): «Крижані контрасти Енцеладу» або «Кристали льодяної планети»

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися:* організувати своє робоче місце; орієнтуватися в часі та раціонально його використовувати;

міжпредметну естетичну компетентність: вміння давати естетичну оцінку творам мистецтва; спроможність аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення національної, європейської та світової культури; вміння цінувати красу, створену митцями;

предметні мистецькі компетентності: продовжити знайомити учнів з поняттям «колорит», впливом кольору на людину; актуалізувати знання з кольорознавства; розвивати кольоросприйняття ока, уміння насолоджуватися спогляданням творів образотворчого мистецтва, аналізувати їх; формувати естетичні почуття, смак; активізувати творчу ініціативу учнів; виховувати зацікавленість творами образотворчого мистецтва.

Обладнання: для вчителя - учнівські роботи з методичного фонду, репродукції картин космонавта Андрія Соколова «Світ подвійної зірки. В променях блакитного сонця», «Сатурн. На Титані»), ілюстрації космічної тематики; для учнів – схеми кольорів, гуашеві або акварельні фарби, пензлі, прості олівці.

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

1. Організаційний момент

Привітання, перевірка готовності учнів до уроку

Космічне привітання

Раз, два, три, чотири, п'ять

Почнемо космос вивчати.

В небі сонце і планети,

Ясні зорі і комети.

Ми вітання всім шлемо –

Дружно в космос летимо !

2. Актуалізація опорних знань

- Що таке колір
- Що ми називаємо колірним спектром?
- Які кольори є складовими спектрального (колірного) кола

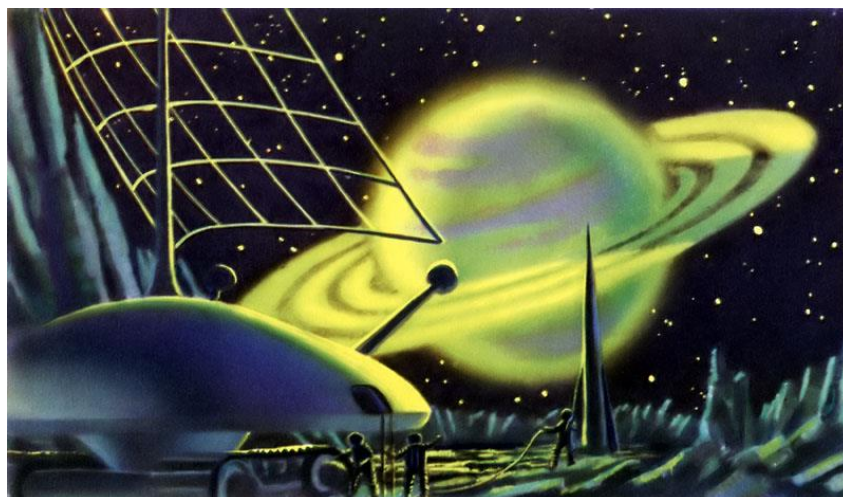
3. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми й мети уроку

Видатний французький художник Жан-Огюст-Домінік Енгр вважав, що «колір доповнює живопис прикрасами, але він не більше ніж придворна пані із свити королеви». Спробуймо сьогодні з'ясувати, чи правий він був.

4. Вивчення нового матеріалу

Бесіда.

На шляху зорельота ще одна цікава планета Сонячної системи – Сатурн. Художники люблять зображати її завдяки красивим концентричним кільцям з льоду.

Соколов А. Сатурн. На Титані

Один із супутників Сатурна – крижана планета Енцелад, із глибин якої вириваються гейзери. Під час експедиції на цю планету скористайтеся нагодою зобразити унікальні крижані кристали.

- Які кольори використав художник, щоб передати холод кристалів?

А.Соколов. Світ подвійної зірки. В променях блакитного сонця.

Роздивіться живописні картини, виконані в холодній кольоровій гамі, в основі якої синій колір: гірський пейзаж, зимовий ліс, літнє озеро. Чим більше у фарбі синього кольору, тим холоднішою виглядає картина.

- Зверніть увагу, як контраст світлих і темних кольорів на передньому плані та їх розмитість на дальньому допомагають передати глибину простору.
- Роздивіться відтінки синіх та зелених кольорів.

Вам відомо, що основним художнім засобом живопису є колір. Він може викликати різні почуттєві асоціації. Сполучення кольорів у творах живопису створює певну систему: колорит — співвідношення барв, кольорів за тоном, насиченістю, що створює певну єдність картини, фрески та ін.

Колорит розкриває нам кольорове багатство світу. Він допомагає художникові передати настрій у картині: може бути спокійним і напруженим, радісним і сумним та ін., а також теплим і холодним, світлим і темним.

Видатний вірменський художник Мартирос Сергійович Сар'ян говорив, що у живописця є тільки один засіб розповісти про світ та про себе — це колір. Колір створює емоційне напруження у картині особливо вдало психологічний вплив кольору

використовували Анрі Матісс та Вінсен ван Гог. Полотна Ван Гога побудовані на контрастних сполученнях кольорів, які є психологічним фактором, передають настрої.

Улюблений колорит В.Сурикова складався з блакитнувато-синіх, холодних кольорів, а М. Врубель віддавав перевагу сіро-блакитним кольорам.

Часто колорит є основним засобом для передавання національних особливостей, природи, побуту людей; тоді йдеться про національний колорит. Прикладом національного колориту є твори М. Сар'яна.

Психологи вже довели, що колір має емоційне забарвлення, тобто викликає певні почуття.

Виконаймо вправу і дізнаємося, чи справді це так.

Виконання вправи «Настій»

Створення монотипії у певному колориті за запропонованим настроєм (смуток, радість, хвилювання, тривога, злість та ін.)

Фізкультхвилинка «Ракета»

Ми в ракету дружно сіли (Імітація.)

І у космос полетіли. (Махи руками.)

Повз малі планети й зорі (Стрибки з обертанням руками.)

Летимо, як метеори. (Біг на місці.)

Обігнали ми комету — (Стрибки на місці.)

Повернулись на планету! (Повернення на місце.)

5. Самостійна практична робота учнів

Учитель. Створіть фантастичну композицію в холодному контрастному колориті (акварель): «Крижані контрасти Енцеладу» або «Кристали льодяної планети».

Залежно від задуму оберіть вертикальний чи горизонтальний формат. Спочатку намітьте розташування великих кристалів, уточніть їх форму. Доповніть композицію необхідними деталями. Взявши за основу один колір, доберіть відповідну кольорову гаму.

Щоб підкреслити геометричну форму крижаних кристалів, застосуйте контраст світлого і темного кольорів.

Створюючи світлі відтінки кольорів, більше розбавляйте акварельну фарбу водою

6. Підбиття підсумків уроку

Підбиття підсумків (загальна оцінка уроку).

Порівняльний аналіз малюнків учнів (як за змістом малюнків, так і за виразністю, технікою виконання). Слід звернути увагу на вдалий вибір фарб, динамічність композиції, фантазію

Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: принести аркуші паперу, акварельні фарби, олівці, гумки, пензлі.

Проголошення уроку завершеним.

Урок 11. Космічна композиція в сірих кольорах. Ахроматичні кольори. Тон та контраст тону. Особливості техніки гризайль

Практичне завдання уроку: створення композиції «Світ поза кольором»

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** загальнокультурну компетентність: виховувати морально-естетичне ставлення до світу і мистецтва;

міжпредметну естетичну компетентність: вміння цінувати красу, створену митцями;

предметні мистецькі компетентності: формувати поняття про тоновий малюнок; навчити самостійно створювати композицію; ознайомити з особливостями техніки «гризайль»; розвивати увагу, фантазію; виховувати любов до природи, дбайливе ставлення до матеріалів, акуратність.

Тип уроку: комбінований.

Техніка виконання: гризайль.

Обладнання: для вчителя – репродукції двох картин (одна – живописна, інша – графічна), репродукції картин на космічну тематику; для учнів – альбом, простий олівець, гуашеві фарби, пензлі.

Терміни і поняття: ахроматичні кольори, гризайль.

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Мотивація навчальної діяльності

Наш космічний корабель стрімко долає простори Всесвіту, торуючи зоряний шлях крізь чорну дірку. На короткий час всі предмети втратять свої кольори і стануть білими, чорними або сірими. Оце так незвичне явище! Обов'язково встигни намалювати світ у сірих кольорах. Цікаво, як він виглядатиме ?

3. Повідомлення теми уроку

Космічна композиція в сірих кольорах. Ахроматичні кольори. Тон та контраст тону. Особливості техніки гризайль. *(Учитель записує тему уроку на дошці.)*

4. Вивчення нового матеріалу

Білий і чорний кольори та відтінки сірого кольору називаються **ахроматичними**. Роздивіться відтінки сірого кольору на картині.

Митців нерідко захоплює завдання зобразити розмаїття навколишнього світу відтінками лише одного кольору (чорного, коричневого, синього тощо). Для цього вони використовують живописну техніку – *гризайль*. Особливість цієї техніки: для кожної поверхні малюнка робиться окремий розчин фарби.

Роботу краще вести від темного до світлого кольору.

Роздивіться картини, виконані в одному кольорі.

Олена Светлова. Натюрморт з дитячою скрипкою

Федір Усачов. Незваний рицар (гризаль)

Юрій Юдаєв-Рачей. Листья мати-й-мачухи (грисайль)

Борис Черніченко. Лорд (грисайль)

Для досягнення більшої виразності художники застосовують контраст тону на зламі форми.

Є твори мистецтва, в яких ахроматичні кольори найбільш доречні для вираження задуму автора. Погляньте на сюжетні композиції, де гра світла і тіні допомагає передати драматизм, напруженість сюжету.

Порівняйте форми стародавніх морських кораблів із фантастичними космічними лайнерами.

5. Практична робота

Учитель. Створіть композицію у техніці грисайль (гуаш чорного та білого кольору): «Стрибок крізь чорну дірку» або «Світ поза кольором».

Заздалегідь продумайте, що в композиції головне і стане її центром. Щоб обрати найкращий варіант, виконайте кілька ескізів.

Для виявлення центра композиції застосуйте контраст світлого і темного тону. Необхідний тон добирайте на палітрі, змішуючи білу і чорну фарби.

6. Підсумок уроку

Учитель організовує колективний перегляд і аналіз незавершених малюнків, вказує на недоліки, виділяє кращі рішення.

7. Домашнє завдання

Завершити роботу над деталями малюнків.

Урок 12. Динаміка Всесвіту. Абстрактні твори мистецтва. Динамічна композиція. Контрастний колорит

Практичне завдання уроку: створення абстрактної композиції в контрастному колориті «Динаміка Всесвіту» або «Контрасти космосу», «Зародження галактики»

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *загальнокультурну компетентність:* естетичне сприйняття навколишнього світу, любов та бережливе ставлення до природи;

міжпредметну естетичну компетентність: розвивати навички давати естетичну оцінку творам мистецтва, та роботам однокласників, висловлювати ставлення до переглянутих творів мистецтва;

предметні мистецькі компетентності: поглибити розуміння учнями понять «нюанс», «контраст»; більш детально ознайомити з творчістю майстрів абстрактного мистецтва; вчити розрізняти основні напрями в образотворчому мистецтві; розвивати нестандартне мислення; формувати вміння сприймати, розрізняти та аналізувати співвідношення кольорів, величин, форм; розвивати асоціативно-образне мислення, стимулювати розвиток допитливості

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: для вчителя – презентація до уроку, репродукції картин П. Пікассо, Ж. Брака, Е. Мунка, С. Далі, К. Малевича, В. Кандинського, П. Мондріана, учнівські роботи; для учнів – акварельні чи гуашеві фарби, склянка з водою, пензлі, альбом.

Терміни і поняття: абстрактне мистецтво, контраст, нюанс.

Хід уроку

- 1. Організаційний момент**
- 2. Мотивація навчальної діяльності.**

Сучасне абстрактне мистецтво заповнило собою безліч інтер'єрів, галерей і художніх салонів. Одні глядачі відразу «відкидають» ці роботи зі свого поля зору. Для них подібне нічим не відрізняється від розглядання візерунків штукатурки, що відпадає. Але є й ті, хто повз абстрактних образів не проходять мимо. Та якщо людина уважно вдивляється в такі твори, то вона розуміє їх зміст, вони про щось їй розповідають. Отже абстрактні твори мають свою мову – це мова ліній прямих і кривих, крапок і кольорових плям, яка зрозуміла далеко не всім.

- 3. Повідомлення теми та мети уроку**

Тож сьогодні на уроці ми спробуємо опанувати ази мови абстрактного мистецтва. Напишемо нею живописну роботу на тему «Динаміка всесвіту». Розглянемо особливості динамічних композицій та контрастного колориту.

- 4. Актуалізація опорних знань і вмінь**

Учитель пропонує учням наступне завдання.

Складіть речення яке містило б слова: *колір, настрої, художники, теплий (холодний) колорит.*

- 5. Вивчення нового матеріалу**

Розповідь учителя з елементами бесіди про абстрактний живопис та особливості побудови динамічної композиції.

Подорожуючи космічними просторами, ви можете стати свідком виникнення нової галактики, побачити, як народжуються і згасають зорі, змінюють свою форму різнокольорові туманності, закручуються у пружних спіралях яскраві сузір'я. Усю цю безперервну динаміку Всесвіту досить непросто зобразити та аркуші паперу. Та художникам абстракціоністам це підсилю.

Безперервний рух – це основа життя. Особливість творів образотворчого мистецтва полягає у тому, що вони фіксують одну мить, в якій життя рухається, розвивається, постійно змінюється.

Абстрактні твори мистецтва – безпредметні. Зазвичай у них не зображені конкретні речі, постаті людей, проте вони здійснюють емоційний вплив на глядача, навіюють певні відчуття, думки.

Розгляд репродукцій картин П. Пікассо, Ж. Брака, Е. Мунка, С. Далі, К. Малевича, В. Кандинського, П. Мондріана з подальшим аналізом побудови їх композицій.

Особливості побудови динамічної композиції:

- ✓ боротьбу різних контрастів (фона, форм, розміру, кольору, тону, фактури);
- ✓ елементи розташовуються по-діагоналі;
- ✓ надається перевага асиметрії;
- ✓ кольори насичені, відкриті спектральні.

Учитель. Використовуючи динамічну композицію побудови в своїх роботах ви зможете яскравіше передати настрій, спалах емоцій, підкреслити колір елементів.

Бесіда про контрастні кольори.

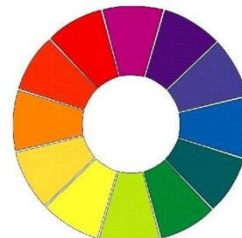
Художник може передати певний настрій у картині за допомогою контрастних кольорів: червоного і зеленого, синього й оранжевого, фіолетового і жовтого, та різноманітних поєднань їх відтінків.

Гармонійне поєднання цих кольорів у художніх творах створює контрастний колорит.

Роздивіться картини із контрастним колоритом. Які емоції вони викликають?

Відповідно до сюжету в картині може передаватися спокій або рух. Вираження спрямованого руху в композиції називається динамікою. Динамічна форма завжди активна. Які художні засоби допомагають митцям передати рух у композиції.

Роздивіться контрасти форм і кольорів у фантастичній композиції.

Пари контрастних кольорів, розташованих навпроти один одного в колірному.

Проводиться **фізкультхвилинка** на вірш А. Бортняк "Які ці кольори" (кн. І.М. Лапшиной, В.М. Литовченко "До школярик" К – 2005р.,ст 145).

Люблю я різні кольори,
Хто їх не любить з дітвори?
Шумить гілля зелене...
Дзюркочуть срібні ручаї...
У світлий день, в погожу мить
Нам барва сонячна блищить.
Сховалось сонце.
За ним погасли і багрянці.
Який я колір зву нічним?
Відповісте уранці.

Ходять по колу.

Піднімають руки вгору.

Присідають.

*Піднімаються і тягнуть
руки вгору, а потім прикривають очі.*

Ходять по колу,

*зупиняються і розводять
руки в сторони*

6. Практична робота

Учитель. Створіть абстрактну композицію в контрастному колориті (акварель по-мокрому): «Динаміка Всесвіту», «Контрасти космосу», «Зародження галактики».

- Спочатку спробуйте уявити майбутню роботу, потім доберіть потрібний формат. Далі попрацюйте над тлом та основними елементами композиції, доповніть роботу деталями.
- Доберіть колорит, що допоможе передати ваш задум.
- Задайте необхідний напрямок руху в композиції.

7. Підсумок уроку

- Чим абстрактне мистецтво відрізняється від реалістичного?

- Кого з художників-абстракціоністів ви запам'ятали?

Учитель оцінює роботи учнів, кращі виставляє для загального огляду, разом із класом з'ясовує, чи досягнуто мети уроку.

8. Домашнє завдання

Завершити роботу над деталями малюнка. Опрацювати відповідний параграф підручника.

Урок 13. Краєвиди фантастичного міста. Фантастичний пейзаж. Лінійна і повітряна перспектива. Роль тла в міському пейзажі

Практичне завдання уроку: створити композицію «Фантастичне місто» або «Зоряний причал».

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися:* організувати своє робоче місце, планувати свої дії, доводити роботу до кінця; орієнтуватися в часі та раціонально його використовувати; самостійно виконувати практичне завдання; здійснювати самоконтроль і самооцінку; *інформаційну компетентність:* здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією; вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися довідковою літературою;

міжпредметну естетичну компетентність: вміння давати естетичну оцінку творам мистецтва; спроможність аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення національної, європейської та світової культури; вміння цінувати красу, створену митцями;

предметні мистецькі компетентності: пояснити визначення повітряної перспективи, навчити зображати місто, розвивати зображувальні навички, фантазію, уяву, виховувати інтерес до мистецтва.

Тип уроку: урок створення самостійних творчих робіт (втілення задуму учнів в оригінальних творчих роботах).

Техніка виконання: за вибором учнів (живопис, графіка).

Оснащення уроку: технічні (інформаційні) засоби навчання; репродукції живописних творів (футуристичні твори художників Жака Фреско, Данила Медведєва, ЦветанаТошки). Зразки дитячих робіт з теми даного уроку. Для учнів - альбом, фломастери, фарби акварельні та гуаш, гелеві ручки, палітра, вода.

Основні поняття: повітряна перспектива, тло.

Хід уроку

1. Організація класу

2. Актуалізація опорних знань

Завдання: завершити речення

Перспектива — це .... (далечінь; видиме скорочення розмірів предметів, що віддаляються від нас; система способів зображення предметного світу на площині відповідно до закономірностей зорового сприйняття людиною різних предметів.)

Лінійна перспектива — ... (спосіб зображення предметів на площині з урахуванням уявної зміни їхньої величини, зумовленої віддаленням цих предметів від точки спостереження).

3. Мотивація навчальної діяльності

Космічні мандрівники звикли до зоряних краєвидів в ілюмінаторах корабля. І ось нарешті — зустріч із космічною цивілізацією. Землян радо зустрічають мешканці фантастичного міста. Воно вразило гостей спорудами дивовижної форми. Тож як передати цю надзвичайну красу в міському пейзажі?

4. Вивчення нового матеріалу

Розповідь вчителя

У міському пейзажі художники зображають міські будівлі, вулиці, площі, сквери та застосовують для цього лінійну та повітряну перспективу.

Закони повітряної перспективи передбачають яскравість і насиченість кольорів, чіткість і контрастність у зображенні форм на передньому плані. З віддаленням кольори тьмяніють, чіткість предметів втрачається. Вдалині горизонт виглядає голубим, синім, фіолетовим.

Повітряна перспектива — показує вплив повітря на зміну чіткості та кольору віддалених предметів.

Тло — задній план у композиції, на якому виразно сприймається основне зображення переднього плану.

Поглянь, як тло картин посилює виразність переднього плану.

Зверни увагу на побудову лінійної перспективи.

Роздивись пейзажі стародавніх і сучасних міст. Що в них спільного й у чому полягає відмінність?

Поглянь на різноманітні форми будинків фантастичних міст.

5. Виконання практичного завдання. Закріплення вивченого матеріалу

- Порівняйте будинки сучасних міст із спорудами фантастичних, що вас вражає в останніх?

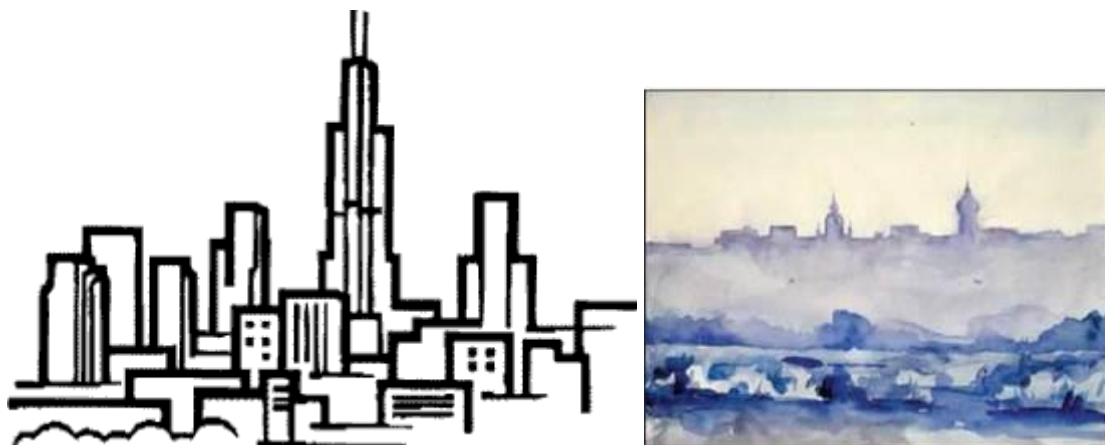
Виконання вправи 1. Розмістити на магнітній дошці кольорові будинки за законами перспективи так, щоб вони утворили міську вулицю.

Візуальний матеріал для вправи

Виконання вправи 2. Доберіть відтінки одного кольору та зафарбуйте композицію за законами повітряної перспективи.

Візуальний матеріал для вправи

Творе завдання. Створи композицію «Фантастичне місто», «Зоряний причал» (гуаш).

Поради

Під час побудови міського краєвиду скористайся законами лінійної перспективи: проведи лінію горизонту, оберни на ній точку, до якої будуть сходиться всі лінії

перспективної побудови. Спочатку наміть дороги, великі будинки, потім деталізуй зображення.

Під час виконання композиції в кольорі, перейшовши до кольору, застосуй закони повітряної перспективи.

6. Підсумок і аналіз практичної роботи.

- Що нового а дізнавсь(лася) сьогодні?
- Що я встиг(ла) зробити на уроці?
- Чого досяг(ла)?
- Що залишилося для мене невирішеним?

Урок 14. Зустріч із зоряним мудрецем. Статична композиція. Техніка лесування.

Практичне завдання уроку: створення живописного портрету «Зустріч із зоряним мудрецем»

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** загальнокультурну компетентність: виховувати морально-естетичне ставлення до світу і мистецтва;

міжпредметні естетичні компетентності: давати естетичну оцінку власній роботі та роботам однокласників, висловлювати ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва;

предметні мистецькі компетентності: ознайомити із історією виникнення портретного жанру; вчити аналізувати і порівнювати пропорції елементів обличчя людини; розвивати вміння передавати характер людини засобами портретного жанру, виховувати інтерес до особистості натури, її рис характеру, емоцій і почуттів; виховувати почуття краси та гармонії.

Тип уроку: комбінований.

Техніка виконання: на вибір.

Обладнання: для вчителя – репродукції картин художників-портретистів, виконані в різних техніках; для учнів – аркуш паперу формату А4, простий олівець, акварельні чи гуашеві фарби, пензлі, кольорові олівці, гумка.

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Повідомлення теми та мети уроку

«Зустріч із зоряним мудрецем. Статична композиція. Техніка лесування».

3. Пояснення нового матеріалу

Незабутня подія відбулася на фантастичній планеті – зустріч із зоряним мудрецем. Яким ти його уявляєш: сповненим багатолітнім досвідом старцем чи добрим учителем – розумним порадицею в усіх справах? Намалюй портрет зоряного мудреця.

Портрети виникли в мистецтві дуже давно. Поки не було фотографії, художники зображували людей на полотні або папері, намагаючись передати їхню зовнішню схожість. І нині портрети не втратили своєї популярності. Станкові портрети виставляються в художніх галереях і музеях. А монументальні, наприклад мозаїчні панно чи великі розписи, прикрашають стіни та інтер'єри архітектурних будівель.

Хто знає, які портрети дійшли до нас з доісторичних часів? (Учні намагаються дати відповідь.)

Розповідь учителя

Як не дивно, це сфінкси. Саме вони мали портретну подібність із зображуваним. Потім до нас дійшли фаюмські портрети, виконані на дерев'яних дошках у техніці воскового живопису. І ці портрети були похоронні. Багато століть пройшло з того часу, поки портрет зайняв гідне місце серед видів мистецтва. У сучасних умовах фотопортрет майже витиснув портрет живописний. Простота, доступність, точна подібність — от достоїнства фотопортрета. Про те хтоб з вас відмовився мати портрет написаний рукою

Композиція портретів визначних осіб зазвичай статична. Це може бути зображення людини в повний зріст чи погруддя. Часто поруч із видатним вченим, відомим полководцем намальовані предмети, що вказують на їхню діяльність.

Роздивіться портрети: люди якої професії на них зображені?

Художники виконують портрети в різних техніках живопису. Для того щоб краще передати всі відтінки кольору обличчя, і в акварелі, і в олійному живописі, застосовують техніку лесування. Вона передбачає нанесення тонкого напівпрозорого шару фарби на висохлий попередній шар.

Роздивіться твори, виконані в техніці лесування.

Зверніть увагу на обличчя людини.

Роздивіться зображення казкових героїв. Які з них і чому схожі саме на мудреців?

Подивіться, як можна намалювати фантастичний персонаж.

4. Практична робота

Слово вчителя.

Створіть живописний портрет «Зустріч із зоряним мудрецем».

Залежно від задуму намалюйте мудреця (на повний зріст чи погруддя). Доцільною, можливо, буде статична композиція. Продумайте предметне оточення портретованого та відповідне тло композиції.

Доберіть необхідний колір обличчя, одягу, зоряного тла.

Застосуйте техніку лесування: поступово прозорими фарбами доберіть колір обличчя; спочатку зафарбуйте великі площини, потім деталізуйте зображення.

5. Підсумок уроку

Творче завдання «Розмова з портретом»

Учні об'єднуються в групи по чотири особи. Вчитель пропонує кожній групі розглянути портрет. Діти повинні поговорити з фарбами, якими намальований портрет. Потім по черзі розповісти, що повідомили їм барви тла, одягу, волосся, обличчя, рук про характер, життя, звички людини зображеної на портреті.

Орієнтовні питання для бесіди:

- Що саме найголовніше в роботі портретиста?
- Якби вам захотілося мати власний портрет, якого художника ви б обрали (якого напрямлення, якої техніки виконання)?
- Які кольори кольору фону і одягу ви б замовили художнику?
- Можуть портрети бути веселими чи сумними?
- Яку роль відіграє співпраця між моделлю і художником?
- Чи цікаво було вам відчувати себе у ролі портретиста?
- Чи поглянули ви сьогодні на свого товариша новими очима?
- Чи довідались ви про щось нове?
- Що особливо вразило вас на уроці?
- Чи подобається вам ваша робота?
- Чи подобається вам те, як вас намалювали?

Прошу вас оцінити роботу своїх товаришів. Пам'ятайте, що ви повинні обґрунтувати свою думку.

Учитель організовує галерею портретів під назвою «Рада старійшин галактики», аналізує кращі виконання.

6. Домашнє завдання

Опрацювати відповідний параграф підручника. Завершити роботу над деталями малюнків.

Урок 15. Космічний натюрморт. Натюрморт – жанр живопису. Нюансний колорит.

Практичне завдання уроку: малювання космічного натюрморту.

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** загальнокультурну компетентність: естетичне сприйняття творів мистецтва та оволодіння досягненнями культури;

міжпредметні естетичні компетентності: розвивати навички давати естетичну оцінку творам мистецтва, та роботам однокласників, висловлювати ставлення до переглянутих творів мистецтва;

предметні мистецькі компетентності: формувати в учнів поняття «нюанс», «контраст», «нюансний колорит», вчити їх створювати натюрморт у нюансному колориті; розвивати образне та логічне мислення, уяву, фантазію учнів; удосконалювати вміння утворювати різні відтінки одного кольору, правильно komponувати предмети в натюрморті; виховувати інтерес до народного образотворчого мистецтва, наполегливість у роботі.

Обладнання: зображення космічних пейзажів, таблиці з послідовністю виконання натюрморту, диск із презентацією «Натюрморт»

Терміни і поняття: натюрморт, колорит.

Хід уроку

1. Організаційний момент

Учитель. - Доброго дня, діти! Мені б дуже хотілося дізнатися, який у вас настрій? З яким настроєм ви прийшли на цей урок? Тож виберіть із стрічок, що лежать у вас на партах ту, яка вам зараз найбільше до душі і покладіть її окремо. (Пояснюю значення кольорів).

Я рада за тих, у кого хороший, творчий настрій, і сподіваюся, що наш урок принесе насолоду та покращить настрій навіть тим, у кого він поки що не досить хороший. Тож давайте творити!

2. Мотивація навчально-творчої діяльності

Вступна бесіда.

Чи спробували ви створювати фантастичні істоти вдома? Чи сподобалось вам? Отже, у вільний час приємно не тільки дивитися телевізійні програми, фільми, а й займатися творчістю, чи не так? Але все ж я не закликаю вас відкинути телевізійні програми. Адже є серед них такі, з яких дізнаєшся багато корисного. От, до прикладу, передачі про космос, його мешканців та те, що знаходиться на тій чи іншій планеті. Давайте разом спробуємо собі уявити, хто та що ми можемо зустріти й побачити в космосі. (Слухаю думки дітей). Давайте прочитаємо, що про це думають наші прибульці. (Робота з підручником, с.96). А чи можна, на вашу думку, зобразити це?

Розповідь вчителя

Отже, думаю, ви вже зрозуміли, що сьогодні ми будемо малювати космічні предмети. І напевно, згадали, як називається такий жанр мистецтва. (слухаю думки учнів). Як самостійний жанр мистецтва натюрморт володіє великими образотворчими можливостями. У ньому відбивається не тільки зовнішня, матеріальна сутність речей. Разом із конкретними зображеннями речей у натюрморті в образній формі можуть бути передані суттєві прикмети життя певної історичної епохи, важливіші деталі існування тієї чи іншої планети. Відбувається це тому, що художник цілеспрямовано відбирає об'єкти зображення, висловлюючи власне відношення до світу, виявляє свої помисли, почуття.

У кожному натюрморті майстер розкриває нерозривний зв'язок людини зі світом навколишніх речей, відображає красу і вишуканість виробів, виконаних руками гончаря, склудува, чи фантастичного позаземного майстра.

3. Актуалізація опорних знань

Робота в парах.

Завдання. Пригадайте те, що вивчали на попередніх уроках та утворіть парну композицію з понять, що написані на аркушах зліва та їх визначень, вибравши правильне зі запропонованих. Прикріпіть визначення поняття біля нього, уважно прочитавши. На це завдання вам 2 хвилини.

Перевірка.

Я читаю визначення, вказана мною дитина називає його.

Підсумок.

• Молодці, видно, що ви були дуже уважними на попередньому уроці. А ці знання дуже допоможуть вам при виконанні сьогоднішнього завдання. Яким же воно буде? Про це ви дізнаєтесь із незвичайної гри. Ви можете давати мені питання про предмет нашої роботи, на які можна відповісти тільки «так» чи «ні». Я буду відповідати. Подивимось. Хто першим здогадається, про що йдеться. Підкажу (Діти дають питання, я відповідаю. У результаті підходимо до слова «натюрморт»).

4. Робота з новим матеріалом

Сприймання творів мистецтва (робота з підручником). Аналіз творів мистецтва (с. 96).

Сподіваюся, ці знання допоможуть вам під час нашої сьогоднішньої подорожі.

Пояснення нового матеріалу

Робота з презентацією (додається). Нагадую про значення слова «натюрморт». Розповідаю про історію виникнення натюрморту. Аналізуємо твори сучасних українських художників.

Правила виконання натюрморту.(Пояснення за допомогою презентації).

Послідовність виконання роботи.

Самостійна творча діяльність

Підготовчі вправи: у спеціально відведених в альбомах місцях діти тренуються змішувати кольори для утворення нюансів одного кольору.

Продовження роботи. Діти виконують натюрморт, дотримуючись послідовності, зображеної на презентації. Я виконую педагогічні малюнки в альбомах дітей за необхідності.

6. Релаксаційна пауза

Діти відтворюють рухи та інсценізують характер фантастичних космічних істот під музику.

Продовження самостійної творчої діяльності.

7. Підсумок уроку

– Я бачу, що ви – справжні майстри. Давайте подивимось хоч на декілька ваших шедеврів. (Демонструю кращі роботи). Упевнена, вони прикрасять вашу оселю. І хоч, можливо, дещо не зовсім досконало вийшло, але, думаю, проаналізувавши деякі роботи, ми разом словесно їх удосконалимо. (Аналізують інші, не досить вдалі роботи. При цьому вказують на помилки та пропонують свої варіанти вирішення). Ось тепер це хороша робота, наша спільна робота. Тож давайте створимо виставку «ми – майстри космічних натюрмортів». (Прикріплюю до дошки). Ми можемо розмістити наші ескізи на сайті школи для того, щоб космічні істоти могли скористатися ними у своїй творчості.

Чи сподобалась вам така діяльність? Упевнена – така робота вдома принесе вам тільки задоволення та хороший настрій. Якщо це так, то усміхніться на знак згоди. Я рада, якщо у вас зараз хороший настрій. Адже мені було приємно з вами співпрацювати. Пам'ятайте, що мистецтво рятує від нудьги й хандрі і допомагає проявити себе на 100 %! Бажаю успіхів у творчій діяльності! До побачення на наступних уроках творчості

Тема 3. Армія зоряних світів

Урок 17. Космонавт-першопроходець. Що таке скульптура. Види скульптури

Практичне завдання уроку: створення динамічної або статичної скульптури космонавта

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися:* організувати своє робоче місце; планувати свої дії, доводити роботу до кінця; *здоров'язберезувальну компетентність:* дбайливе ставлення до свого здоров'я; *загальнокультурну компетентність:* оволодіння досягненнями культури;

міжпредметні естетичні компетентності: розвивати навички давати естетичну оцінку творам мистецтва, та роботам однокласників, висловлювати ставлення до переглянутих творів мистецтва;

предметні мистецькі компетентності: ознайомити з поняттями «скульптура», «кругла скульптура», «рельєф»; продовжувати закріплювати знання учнів про скульптуру як вид мистецтва, поглиблювати ознайомлення з видами скульптури; ознайомлювати учнів із матеріалами та інструментами художника – скульптора; закріплювати навички роботи з пластиліном (глиною); формувати вміння сприймати, розрізняти та аналізувати характерні особливості об'ємної форми; розвивати уявну фантазію, дрібну моторику рук; виховувати ціннісне ставлення до мистецтва.

Обладнання: для вчителя - технічні засоби навчання (комп'ютер, проектор), навчальний плакат «Методи роботи з пластичними матеріалами», комп'ютер, схема «Види скульптури», технологічні картка ліплення фігурки космонавта. Матеріали та інструменти: для учнів - дошка для ліплення, пластилін(глина).

Тип уроку: комбінований інтерактивний урок.

Терміни і поняття: скульптура, кругла скульптура, рельєф.

Хід уроку

1. Організаційний момент

Дзвенить дзвінок і кличе нас

В прекрасний світ мистецтва.

Урок наш творчий починаємо ми.

2. Актуалізація опорних знань учнів

Бесіда за питаннями

Учитель проводить загальне опитування у прийнятій для себе формі з метою виявити знання про скульптуру як вид образотворчого мистецтва, які учні засвоїли в початковій школі.

- Назвіть види образотворчого мистецтва.
- Що таке скульптура?
- Чим відрізняється скульптура від живопису? (Скульптура вимірюється не тільки у височину і ширину, але й у товщину, тобто об'єм має три виміри.

Маса, фактура, колір, силует, висота, ширина створюють зоровий образ скульптури).

3. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми і завдань уроку

Учитель. В образотворчому мистецтві велику роль відіграють емоції, переживання. Підтвердженням цього є слова, які стали крилатим висловом: *«Іноді скульптура змушує задуматися: камінь перетворився на людину чи людина на камінь» (С.Рамішвілі).* Саме ці слова я обрала епіграфом до уроку.

Отже, тема нашого уроку – «Скульптура космонавта – першопрохідця».

Наше завдання – ознайомитися із поняттям «скульптура», видами скульптур; познайомитися з художниками – скульпторами, а також спробуємо самі створити скульптуру людини – космонавта.

4. Пояснення нового матеріалу з використанням підручника

Учитель. Колиш наші далекий пращур помітив, що на глині залишаються відбитки, а в творчих руках цей матеріал перетворився на фігурки людей, тварин, предмети побуту. З цього й почалося мистецтво ліплення. З часом уміння ліпити, вирізьблювати і висікати вдосконалювалося, людина освоювала нові матеріали: дерево, камінь, метал. Так виник своєрідний вид мистецтва – скульптура.

Підчас розповіді вчитель разом з учнями складає таблицю понять «Види скульптури»

Скульптура – вид образотворчого (пластичного) мистецтва, основним завданням якого є відтворення дійсності в об'ємних формах. Існують два види скульптури: *кругла скульптура* (вільно розміщується у просторі і потребує кругового огляду) і *рельєф* (зображення знаходиться на площині, створюючи його фон).

Монументальна скульптура зазвичай присвячується якійсь видатній особі, історичній події. Для посилення загального враження монумент ставлять на узвишші або на насипах, на постаменті.

До *круглої скульптури* належить бюст (погрудне зображення), статуя (зображення на повний зріст). Круглу скульптуру можна побачити з усіх боків, обійти.

Скульптуру середніх розмірів називають *станковою* (від слова «станок», на якому скульптор створює її). Найчастіше це портрети людей, зображення тварин. Зазвичай нею прикрашають внутрішні приміщення, тому її ще називають камерною, тобто кімнатною. Вона розрахована на близьке споглядання. У ній ретельно проробляють дрібні елементи та деталі. Виконують станкову скульптуру митці у майстернях, найчастіше з мармуру і бронзи, дерева.

Іноді скульптурою прикрашають парки, сквери, сади, тоді її називають **садово-парковою**.

Часто скульптуру використовують для оздоблення. Її називають таку скульптуру **декоративною або дрібною пластикою**.

Невеликі статуетки з дерева, бронзи, кістки, скла, каменю та ін. називаються **скульптурами малих форм**.

Зображення не дуже велике за розмірами, називають **статуетками**.

У **рельєфі**, на відміну від круглої скульптури, об'єм вирізаний на пласкій поверхні, звернені до глядача й оброблені тільки з одного боку. Якщо рельєф виступає над пласкістю менше, ніж наполовину його називають **барельєфом**, якщо більше – **горельєфом**. Якщо зображення врізане не виступає над поверхнею, то його називають **контррельєфом**.

Створюючи художні образи, скульптори добирають певні матеріали: камінь, глину, дерево, гіпс тощо.

Техніки скульптури:

1) М'які речовини (глина, віск, пластилін і т. п.) служать для ліплення; при цьому найбільш споживаними інструментами служать дротяні кільця і стеки, "пластику".

2) Тверді речовини (різні породи каменю, дерева та ін) обробляються шляхом рубки (висікання) або різьблення, видалення непотрібних частин матеріалу і поступового вивільнення як би прихованої в нім об'ємної форми; для обробки кам'яного блоку застосовуються молоток (киянка) і набір металевих інструментів (шпунт, скарпель, троянки тощо), для обробки дерева - переважно фасонні стамески і свердла.

3) Речовини, здатні переходити з рідкого стану в твердий (різні метали, гіпс, бетон, пластмаса і т. п.), служать для відливання творів скульптури за допомогою спеціально виготовлених форм.

4) Для відтворення скульптури в металі вдаються також до *гальванопластики*. У нерозплавленому вигляді метал для скульптури обробляється за допомогою *кування і чеканки*.

5) Для створення керамічних скульптур уживаються особливі сорти глини, яка зазвичай покривається розписом або кольоровою глазур'ю і обпалюється в спеціальних печах

Пам'ятники видатним діячам нерідко виконуються в повний зріст.

Такі скульптури статичні. А скульптурні зображення спортсменів і танцівників переважно динамічні, оскільки в них передається рух.

Скульптура		
кругла скульптура		рельєф
<i>монументальна</i> (великі архітектурні ансамблі, пам'ятники)		<i>барельєф</i> (від фр. bas-relief — низький рельєф)
<i>монументально-декоративна</i> (прикрашає будинки та парки)	бюст, статуя, статуетка	<i>горельєф</i> (від фр. haut relief — високий рельєф).
<i>Станкова</i> (зазвичай представлена в музеях, на виставках або є частиною інтер'єру)		<i>контр рельєф</i> (заглиблений рельєф)

А зараз я хочу залишити вас сам на-сам із зображеннями видатних скульпторів. Подивіться, подумайте, спробуйте відчувати їх, проникнутися цими образами. (Показ слайдів із зображенням різних видів скульптур). *(Звучить музика)*.

Учні висловлюють свої враження, міркування.

5. Пояснення виконання практичної роботи

Учитель. Знаючи, що таке скульптура, її характерні риси, спробуймо себе в ролі художників – скульпторів. Сьогодні ми створимо скульптуру космонавта – динамічну або статичну. Перед виконанням проведемо хвилинку відпочинку і подивимось фрагмент із мультфільму "Пластилінова ворона". (Перегляд мультфільму).

Учитель. Давайте разом пригадаємо методи роботи з пластичними матеріалами та прислухаємося до таких порад:

- дотримуйся правильних пропорцій фігури людини;
- спробуй передати фактуру скафандра, шолома тощо;
- скульптуру космонавта розмісти на основу.

Бесіда з техніки безпеки (користування стеками, дотримання гігієни робочого місця рук) та організація робочого місця.

Бесіда «Пропорції людського тіла»

Щоб виліпити статуетку спортсмена, важливо знати пропорції людського тіла.

Якщо за одиницю вимірювання брати величину голови людини, то в дорослої людини у фігурі вона вміщається 7- 8 раз.

Ширина плечей дорівнює двом головам, ширина чоловічого таза – 1 1/2, жіночого – 1 3/4 висоти голови.

Довжина руки дорівнює трьом розмірам голови.

Опущена рука доходить до половини стегна. Довжина кисті руки дорівнює розміру обличчя.

Довжина стопи дорівнює висоті голови.

Лікоть умовно є серединою руки, а коліно-серединою ноги.

Відстань між простягнутими в сторони руками дорівнює висоті постаті людини.

6. Самостійна робота учнів

(Звучить музика).

Учитель допомагає учням порадами, виявляє типові помилки і допомагає з ними впоратись.

7. Оцінювання робіт

Виставка кращих робіт учнів, їх колективний аналіз.

8. Підсумок уроку Рефлексія (осмислення та встановлення об'єктивних зв'язків і залежностей в новому матеріалі):

Опитування учнів:

- Які властивості круглої скульптури?
- Що таке малі форми?
- Що таке дрібна пластика?
- Чи цікаво вам було працювати сьогодні на уроці?
- Чим цікава робота скульпторів?
- З яким видом скульптури вам найбільше доводилося зустрічатися в житті?

Пригадайте де саме ви їх бачили?

- Поміркуйте митці яких видів мистецтва використовують скульптуру у своїй творчості? (*Бажано дібрати візуальні підказки учням*) (Архітектори прикрашають споруди, майстри декоративно-прикладного мистецтва створюють скульптури малих форм (народні іграшки, статуетки), дизайнери оздоблюють скульптурами парки, інтер'єри, розробляють статуетки для нагородження на фестивалях тощо?)

- Якими були найперші скульптури?

Гра «Хто більше» Назве матеріали з яких виготовляють скульптури.

9. Домашнє завдання

Досліди, які твори скульптури є у твоєму рідному місті.

Урок 18. Скульптури космічних тварин. Художній образ в скульптурі. Засоби художньої виразності у скульптурі: об'єм, фактура

Практичне завдання уроку: створення скульптури фантастичної тварини

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися:* організувати своє робоче місце; планувати свої дії, доводити роботу до кінця; *здоров'язберезувальну компетентність:* дбайливе ставлення до свого здоров'я; *інформаційні компетентності:* здатність учнів орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією, вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел;

міжпредметної естетичної компетентності: оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування основ скульптури;

предметні мистецькі компетентності: **продовжити** ознайомлювати з поняттями «скульптура», «аніمالістичний жанр», «пропорція», «пластика», «реальність», «фактура», «художній образ». розширити знання учнів про скульптуру, зокрема в аніمالістичному жанрі, формувати навички виконувати об'ємну композицію з пластиліну; Розвивати спостережливість, зорову пам'ять, уяву, окомір, тактильні відчуття. Виховувати естетичне ставлення до навколишнього світу та творів мистецтва, любов до тварин.

Обладнання: для учителя - репродукції скульптурних творів, зразки скульптурних творів, зображення тварин у різних видах образотворчого мистецтва, загадки про тварин; для учнів - пластилін, дошка для ліплення.

Основні поняття: художній образ, пропорція, реальність, пластика, фактура.

Хід уроку

1. Організація класу

2. Актуалізація опорних знань

Відгадайте загадки про звірів, які живуть у лісі. Відгадки намалюйте з кружечків та овалів у вигляді швидких малюнків.

Влітку медом ласував,

Досхочу малини мав.

А як впав глибокий сніг,

Позіхнув і спати ліг.

Бачив чи не бачив сни,

А проспав аж до весни. (Ведмідь)

Він із казки, він із пісні,

В нього зубки, як залізни.

Капустину він гризе,

Зветься звір на букву «З». (Заєць)

Ходить хмуρο між дубами,

Хижо клацає зубами.

Весь, як є, — жорстока лють,

Очі так її і ллють,

Зачаївся ось, примовк

Грізний звір цей, звісно — ... (Вовк)

В темнім лісі проживає,

Довгий хвіст пухнастий має,

їй на місці не сидиться,

А зовуть її... (Лисиця)

Доберіть світлини до поданої схеми

За змістом та функціями скульптуру поділяють:

Народження щастя

(Омск) А.Ватагін. Тигр

Статуетка «Гіпі»

Діти, які тварини, на вашу думку, живуть у космосі? З ким із тварин космічного заповідника ви хочете потоваришувати? Хто може провести вас безпечними стежками між густих заростей дивовижних рослин, попередить про небезпеку, захистить? На рідній Землі в нас завжди є вірні друзі – хто вони? А який друг у космічного мандрівника?

3. Оголошення теми уроку

Учитель читає епіграф до теми, заздалегідь записаний на дошці:

*Пальчики, пальчики, вправні та умілі,
Зліп'ять мені баранчиків, коників ще й звірів.
Буду я в ті іграшки всю душу вкладати
Та на радість всій родині весь світ дивувати.*

4. Вивчення нового матеріалу

«Що означають поняття?» Робота із довідковою літературою (словником термінів).

Художній образ – відображення навколишнього світу у творі мистецтва відповідно до уявлення автора

Пропорція — співвідношення розмірів, наприклад, співвідношення певної частини предмета до цілого.

Реальність — (від латин. *realis*, тобто дійсний, насправді існуючий), об'єктивно існуюче явище, дійсність, факт, об'єкт.

Пластика — різновид образотворчого мистецтва, що має тривимірну форму (висоту, ширину, довжину), синонім поняття скульптура.

Фактура – характер поверхні скульптурного твору.

Учитель. До скульптури можна доторкнутися, відчутти кінчиками пальців її форму, яку вона має поверхню гладку чи шорстку, а отже яку має фактуру.

–Фактура (від лат. *factura* – обробка, будова), характер поверхні художнього твору, її обробки. У скульптурі та декоративно-прикладному мистецтві – полірована, шорстка і т. д. поверхню статуї, рельєфу, посуду та ін. Ефекти фактури є однією з ознак, найбільш безпосередньо які виявлятимуть особистий творчий почерк того чи іншого майстра.

Розповідь вчителя. Перед тим як зображувати тварину, необхідно розглянути форму її тіла та пропорційні співвідношення між частинами тіла. Для цього треба спостерігати за тваринами.

Художників, які зображують тварин, називають анімалістами. Так вони називаються тому, що слово *animal* у перекладі з латинської .

Художники зображують тварин у графіці, живописі, декоративно-прикладному мистецтві, скульптурі, приділяючи увагу художньо-образній характеристиці тварини, її вдачі, середовищу її існування.

- Чому художники та скульптори зображують тварин?

- Подумайте і поясніть, чим скульптура відрізняється від живопису та графіки. (Твори живопису і графіки виконують на площині, а скульптура передає об’ємне зображення.)

Закріпити поняття «скульптура», «скульптор», демонструючи оригінальні скульптурні роботи, репродукції скульптурних творів; звернути увагу учнів на художню виразність робіт, можливості об’ємної форми.

Робота з підручником (ст.115 – 118)

Учні звернуть увагу, як стилізація форми, особливості матеріалу і фактури, характер декору впливають на створення художнього образу тварини. Щоб створити оригінальний образ тварини, скульптори враховують природні властивості матеріалу, які дають змогу передати фактуру відповідно до задуму (ст..116).

Тварини вражають нас пластикою тіла та рухів. Скульптор намагається передати особливості зовнішнього вигляду, звички, характер звірів.

Яким б чудернацькими не були образи фантастичних тварин, усі вони мають голову, тулуб, лапи (або крила), хвіст та пропорції реальних тварин (ст..117).

За допомогою малюнку вчитель відтворює елементарну будову тварин, їх пропорції, рухи. Показує учням прийоми ліплення тварини із цілого шматка пластиліну (відтягування, вдавлювання, скочування, розкочування тощо).

Гра «Знайди помилку».

Двом-трьом учням показати пластилінові фігурки тварин з порушенням пропорцій, форми тощо. Діти повинні знайти і пояснити (виправити) помилку.

Запропонувати дітям уявити тварин, які живуть у лісі. Колективно обговорити з учнями характерні особливості майбутнього зображення, враховуючи цілісність форми, основні пропорції, елементарну будову. Передати свої почуття до зображуваних тварин.

5. Практична робота

Етапи виконання роботи.

- ✓ Підготуйте пластилін для роботи.
- ✓ Добре розімніть окремі шматочки.
- ✓ Сформуєте з них цільний шматок уже м’якого матеріалу.

З цільного шматка витягніть шию, сформуєте частини тулуба, надайте фігурці ознаки руху.

У процесі роботи вчитель нагадує дітям, що суцільну масу не потрібно розчленовувати на шматки, щоб виліпити окремі частини тіла. Надає індивідуальну допомогу, акцентує увагу учнів на найбільш вдалих роботах.

Після завершення процесу ліплення пластилінові фігурки тварин Об'єднуються у композицію.

6. Підсумок уроку. Рефлексія (осмислення та встановлення об'єктивних зв'язків і залежностей в новому матеріалі):

Опитування учнів:

- Як можна провести виявлення фактури?
- Що ви знаєте про пластику?
- Який етап уроку найбільше запам'ятався?

Підбиття підсумків уроку (демонстрація робіт учнів).

7. Домашнє завдання

Спостерігати за тваринами, птахами та їх зображенням у різних творах декоративно-ужиткового мистецтва; підготувати пластилін, стеки, дошку для ліплення.

Урок 19. Декоративна краса космічних птахів. Види рельєфів. Етапи роботи над рельєфною композицією

Практичне завдання уроку: створити рельєф «Танок космічних птахів». Випробувати різні способи нанесення фактури природними матеріалами

Мета: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися* (організувати своє робоче місце, планувати свої дії, доводити роботу до кінця); *загальнокультурну компетентність* (засвоєння художньої картини світу);

міжпредметну естетичну компетентність (вміння давати естетичну оцінку творам мистецтва, вміння цінувати красу створену митцями);

предметні мистецькі компетентності: продовжувати закріплювати знання учнів про скульптуру як вид мистецтва, поглиблювати ознайомлення з видами скульптури; ознайомити учнів з поняттями «площинна скульптура», «рельєф» та видами рельєфу: барельєф і горельєф; збагачувати та закріплювати в дітей уміння сприймати, розрізняти та аналізувати характерні особливості об'ємної форми; закріплювати навички основних видів ліплення, передавати форму та будову предметів; розвивати дрібну моторику руки, відчуття рівноваги та цілісності композиції, вміння комбінувати та фантазувати; виховувати естетичне сприйняття навколишнього світу; стимулювати розвиток допитливості.

Тип уроку: комбінований.

Техніка виконання: скульптурне, декоративне ліплення.

Оснащення уроку: технічні(інформаційні) засоби навчання: презентація; репродукції скульптурних композицій; навчальні роботи з методичного фонду; зразки рельєфних творів; зразки дитячих робіт з теми даного уроку; дошка для ліплення або картон, пластилін, стеки, простий олівець.

Терміни й поняття: рельєф, барельєф, горельєф.

Хід уроку

1. Організаційний момент

- Привітання учнів.
- Організація робочого місця.
- Перевірка присутності учнів на уроці.

2. Актуалізація опорних знань та вмінь учнів

Приєм «Чи вірите ви, що...?»

- .... існує життя на інших планетах?
- .... ескіз – це ліплення з пластиліну на площині?
- .... симетрія це дзеркальне відображення частин одного цілого по обидва боки від центра?
- .... скульптуру виконують тільки з пластичних матеріалів?
- .... рельєф – це скульптура, яка розміщується у просторі і вимагає кругового огляду?
- .... зображення виконане на площині, яке споглядають з однієї сторони називається рельєфом?

3. Мотивація навчальної діяльності

Слово вчителя

Ми з вами продовжуємо космічну подорож у нашому зорельоті. Ви вже познайомилися з усіма членами нашого екіпажу, створили комфортний для нас інтер'єр зорельота, спостерігали за зоряним небом в ілюмінаторі, побували на планетах Марс і Сатурн та спостерігали за фантастичними краєвидами інопланетних міст, ще залишаємося під враженням після зустрічі з космічним мудрецем та не можемо забути смак дивних плодів якими пригостили нас мешканці космічного міста. І сьогодні ми з вами теж відправимося у подорож та побуваємо у космічному заповіднику, помилуємося справжньою його окрасою –

птахами. Пір'я тих птахів, наче розмальоване художником, нагадує декоративні орнаменти. Таку гармонію ми спробуємо відтворити у рельєфі, який залишиться нам на згадку про подорож до космічного заповідника.

4. Вивчення нового матеріалу

Скарбничка мистецької мудрості

Пояснення вчителя

Час минає. Змінюється вигляд усього, що нас оточує, в тому числі і архітектурних творів. Але, не зважаючи на плин часу, до наших днів дійшли різні архітектурні шедеври - скульптурні зображення (пам'ятники), меморіальні ансамблі, архітектурні споруди прикрашені фресками та різними видами рельєфів. Зазвичай **рельєф** – це самостійний (станковий) твір скульптури, декоративного мистецтва. Нерідко рельєфи включаються в композицію стіни будинку або пам'ятника у вигляді орнаментів, сюжетних багатофігурних сцен, пейзажів. Рельєф буває низький (барельєф) і високий (горельєф).

Вузлики напам'ять

- **Рельєф** – вид скульптури, що розгорнута на площині.
- **Барельєф** – зображення виступає над площиною менше, ніж на половину об'єму.
- **Горельєф** – зображення виступає над площиною більше ніж на половину об'єму.

Мистецтво планети Земля

Робота з підручником (ст. 120-121)

Знайти серед зображень барельєф та горельєф. Обґрунтувати відповідь.

Із джерела народної творчості

Розповідь учителя.

Зображення птахів – улюблений образ у народному мистецтві. Не можна не захоплюватися фантастичною красою птахів, намальованих майстрами петриківського розпису. Цей розпис можна назвати національним **брендом** української культури і мистецтва. Традиційним для «петриківки» є **жар-птиця** — міфічна істота, яка приносить щастя, з фантастичними візерунками по всьому тулубі, а не звичайний різнокольоровий птах(**додаток 2**).

(Учитель пропонує учням розглянути малюнки виконані майстрами петриківського розпису та птахи – іграшки виготовлені умільцями м. Яворова та с. Димково (**додаток 3**), обговорити незвичайність форм та кольорової гами робіт).

Справжній художник не просто копіює те, що бачить, а створює власний світ. У роботах справжніх художників відчувається напруження, радість, смуток, спокій, лють. От і я вам сьогодні пропоную створити рельєф, в якому ви зможете передати образи космічних птахів яких ви бачили в космічному заповіднику, їх незвичайні форми. настрої та гру космічних кольорів в їхньому забарвленні.

(Перед виконання практичного завдання учитель пропонує учням провести **хвилинку відпочинку та подивитися фрагмент із мультфільму «Гостя з майбутнього»**).

Фізкультрозминка

5. Підготовка до самостійної творчої діяльності

Завдання. Створити рельєф «Танок космічних птахів»

Матеріали та інструменти: дошка для ліплення або картон, стеки, пластилін, простий олівець.

Під час ліплення пам'ятайте:

- ретельно підготуйте своє робоче місце до роботи;
- роботу розпочинати лише з дозволу вчителя;
- не можна працювати несправним і тупим інструментом, використовувати інструмент лише за призначенням;
- не розмахуйте стеками, щоб не поранити себе чи інших;
- ліпити тільки на прикладній дошці;
- не залишати шматочки пластиліну на парті, не кидати їх на підлогу;
- після закінчення роботи прибрати своє робоче місце;

- вимити руки з милом і витерти рушником;

Підготувати матеріал до роботи (розігріти матеріал в руках).

При створенні рельєфу учні користуються **порадами** з підручника (ст..124) та зразками рельєфних творів (ст..125).

(Учитель допомагає учням при виконанні практичного завдання та наголошує на тому, що при створенні рельєфу учні можуть використовувати методи комбінаторики та змішувати кольори для отримання нового кольору).

5. Рефлексія

Закінчіть речення.

Було цікаво _____.

Було важко _____.

Тепер я знаю _____.

Тепер я вмію _____.

Мене здивувало _____.

Мені захотілося _____.

6. Підсумок уроку

Учитель аналізує роботу учнів на уроці, вказує на типові помилки та оцінює роботи учнів.

7. Домашнє завдання

Спостереження за рельєфними формами свого населеного пункту.

Для допитливих: ст..125 «Самостійна пошукова робота».

Урок 20. Рельєфи дивовижних рослин. Контррельєф. Етапи роботи над контррельєфною композицією

Практичне завдання уроку: створити контр рельєф «Фантастична рослина», «Чарівна квітка», «Ритми космічних трав»

Мета: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися* (організувати своє робоче місце, планувати свої дії, доводити роботу до кінця); *загальнокультурну компетентність* (засвоєння художньої картини світу);

міжпредметну естетичну компетентність (вміння давати естетичну оцінку творам мистецтва, вміння цінувати красу, створену митцями);

предметні мистецькі компетентності: продовжувати ознайомлювати учнів із скульптурою, як видом образотворчого мистецтва, з поняттями: «рельєф», «контррельєф», «барельєф», «горельєф». Закріплювати навички роботи з пластичними матеріалами, основних видів ліплення. Формувати вміння сприймати, розрізняти й аналізувати характерні риси напівоб'ємної форми. Розвивати вміння передавати свої почуття, емоції, настрої скульптурними засобами, дрібну моторику руки. Виховувати естетичне сприйняття навколишнього світу, екологічну культуру.

Оснащення. Зоровий ряд: навчальні плакати; репродукції картин відомих художників і навчальні роботи з методичного фонду. Матеріали для учнів - альбом для малювання; дошка для ліплення; пластилін; стеки; цупкий картон; простий олівець.

Тип уроку. Комбінований

Терміни і поняття: контррельєф

Хід уроку

1. Організаційний момент

- Привітання.
- Перевірка наявності учнів.
- Готовність учнів до уроку.

2. Актуалізація опорних знань і вмінь

Гра «Дай правильну відповідь»

- ✓ З яким видом образотворчого мистецтва ми знайомилися на попередньому уроці?
- ✓ Навіщо люди створюють скульптури? Які думки і почуття вони допомагають їм передавати?
- ✓ Як називають художників, які працюють із пластичними матеріалами?
- ✓ З якими матеріалами працюють художники-скульптори?
- ✓ Що таке рельєф?
- ✓ Які види рельєфу ми з вами вже вивчили?
- ✓ Які ви знаєте рослини?
- ✓ Чи бачили ви коли-небудь, можливо під час подорожі, чи екскурсії в ботанічний сад незвичні рослини?

3. Мотивація навчальної діяльності

Слово вчителя

Діти, продовжуємо мандрувати космічними просторами, наш зореліт зупинився у космічному заповіднику, де можна побачити багато дивовижних трав, квітів, дерев, кущів несхожих на земних. Сьогодні ми продовжуємо знайомство з «братами» - рельєфами. Роботу, яку нам потрібно виконати, може містити елементи різних видів рельєфів.

4. Викладення нового навчального матеріалу

Розповідь учителя

Скульптуру, навколо якої можна обійти і розглянути з усіх боків, називають круглою скульптурою. Але коли скульптура зустрічається з іншим, добре знайомим нам видом мистецтва — архітектурою, вона начебто притискається до стіни — розчиняється в ній, або навпаки, виростає з площини стіни. При цьому ми бачимо тільки частину об'ємного зображення. Зображення, що виступає над стіною, називають рельєфом. Художники розрізняють два види рельєфу. Один називають барельєфом, а інший — горельєф. У барельєфа і горельєфа є ще двоє рідних братів. Один із них — глибокий рельєф, в якому зображення не піднімається над площиною, а повністю заглиблюється в неї. Об'ємні фігури повністю втопають у площині стіни. Другий — контррельєф — заглиблений рельєф, зображення у якому подане навиворіт. Він становить наче негатив барельєфа.

(Учитель ілюструє за допомогою формочок для піску. Лицьовий бік формочки — рельєф, а внутрішній — контррельєф.) Родина рельєфів «дружить» із людьми дуже давно. Давні єгиптяни прикрашали ними свої піраміди, полюбляли їх у Давній Греції і Римі, і сьогодні ми можемо часто зустріти їх в оформленні будівель. Рельєфи є невіддільними від архітектури: вони слугують для прикрашання величезних будинків і невеликих інтер'єрів. (Додаток 1)

Скарбничка мистецької мудрості

Окрім опуклого існує також заглиблений рельєф — контррельєф.

Зображення в контррельєфі поширені в мистецтві скульптури з найдавніших часів. З огляду на особливості занурення в матеріал (вирізання з різною глибиною) при створенні контррельєфів потрібно добре промальовувати контури зображень. (Додаток 2)

Мистецтво планети Земля

Використовуючи лише контррельєф, давні митці передавали виразність форми тварин, рослин, людей тощо. Зображення в контррельєфі можна виконати за допомогою різблення по дереву. Погляньте, як вправно застосовують контррельєф сучасні народні майстри. (Додаток 3)

Словник-путівник

Прочитайте з підручника (ст.131), що називають контррельєфом?

6. Фізкультхвилинка

В казковому лісі розминка.

Настала фізична хвилинка.

Втому проженем руками

Вгору їх піднімем з вами.

Потім присядемо дружно,

Ноги згинаємо пружно.

Руки, мов крила, розправим

І до плечей їх поставим.

Коло вперед покрутили,

Потім назад повторили.

Голову вниз опустили,

Потім назад нахилили,

Потім наліво поклали,

Потім направо. І стали.

Рівно і струнко.

Швидко скінчилась хвилинка.

Нас збадьорила розминка.

Ми з вами сьогодні будемо працювати над контррельєфом. А перед виконанням практичної роботи проведемо хвилинку відпочинку і подивимося з частину мультфільму «Пластилінова ворона»

6. Підготовка до самостійної творчої діяльності

Завдання. Створити контррельєф «Чарівна квітка» або «Фантастична рослина»

Правила роботи і техніка безпеки

- Усі роботи необхідно виконувати тільки на дошці для ліплення.
- Зі стеками слід поводитися дуже обережно, не пустувати і не розмахувати ними.
- Після роботи необхідно обов'язково вимити руки з милом (пластилін залишає жирні плями) і вичистити нігті.

Поради

Для тла рельєфу використай пластилін такого кольору, яким ви уявляєте колір рослин на далеких планетах.

Прорізьте стеком рисунок трав лініями різної товщини. Поступово заглиблюйте рельєф. Частина зображення можна виконати шляхом врізання або заглиблення тла навколо контуру рослин. Готовий рельєф можна покрити клеєм ПВА — це додасть йому блиску і довговічності. Зразок послідовності роботи на дошці. (Додаток 4)

Індивідуальна робота за творчим завданням

Учні виконують творчу роботу. Учитель надає індивідуальну допомогу.

7. Рефлексія

Гра «Знайди пару» (Учні добирають відповідну пару до барельєфа, горилєфа, контррельєфа)

8. Підсумок уроку

Використовуючи «авторське крісло», учні демонструють і захищають свої роботи. Учитель підводить підсумки — оцінює діяльність учнів на уроді.

9. Домашнє завдання

Назбирайте кошик ідей. Як готуються у вашій родині до традиційних свят?

Тема 4. Підготовка до свята

Урок 21. Декор інтер'єра зорельотів. Орнаментальна композиція. Елементи орнаменту. Види орнаментів за мотивами і композицією

Практичне завдання уроку: створення ескізу стрічкового зооморфного орнаменту для оформлення інтер'єру зорельоту

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися:* організувати своє робоче місце, планувати свої дії, самостійно виконувати практичне завдання; *загальнокультурну компетентність:* оволодіння досягненнями національної культури;

міжпредметну естетичну компетентність: давати естетичну оцінку творам декоративно-прикладного мистецтва, висловлювати ставлення до переглянутих творів мистецтва;

предметні мистецькі компетентності: продовжувати ознайомлювати учнів із декоративно-ужитковим мистецтвом; закріплювати знання про декоративну композицію, декор, декорування; розглядати засоби виразності декоративної композиції; навчати спрощувати та декорувати природну форму; закріплювати розуміння понять «стилізація», «візерунок», «орнамент»; формувати в дітей вміння сприймати, розрізняти й аналізувати, спрощувати та узагальнювати природну форму; розвивати дрібну моторику руки; виховувати в учнів естетичне сприйняття навколишнього світу, інтерес до прекрасного; стимулювати розвиток допитливості.

Обладнання: для вчителя - матеріали для демонстрації послідовності й техніки виконання роботи. І. Колтун Декоративна тарілка. Інтер'єр громадської споруди в Детройті (США). В. Панко. Розпис печі в українській хаті. Витинанки В. Корчинського, Т. Крамаренко. Матеріали та інструменти для учнів: альбом для малювання; простий олівець; гумка; гуаш; пензлі № 4, 6; ємність для води; серветки для витирання рук і пензлів; палітра.

Тип уроку: комбінований.

Терміни та поняття: візерунок, декор, орнамент, ритм, ритмічна сітка, мотив (рапорт)

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань і вмінь

Запитання

- Які види декоративно-ужиткового мистецтва ви знаєте?
- Чим твори різних видів декоративно-ужиткового мистецтва відрізняються один від одного?

- Які види декоративно-ужиткового мистецтва вам найбільше подобаються і чому?

Учитель. Види декоративно-прикладного мистецтва такі різні. Та більшість з них все ж мають спільне.

- Що об'єднує різні види декоративно-прикладного мистецтва різних народів світу?

На дошці світлин і з зображенням розписів посуду, вишивок, килимів, різьблених дерев'яних виробів... із орнаментами.

3. Повідомлення теми і завдань уроку

Кожна людина від природи наділена своїм особливим даром, хтось зачаровує нас своїм співом, хтось вражає хореографічною майстерністю, віртуозною грою на музичних інструментах... Та всіх об'єднує – бажання творити красу.

Дослідник української вишивки В. В. Стасов зазначав: «Орнамент не містить жодної зайвої лінії, кожна рисочка має тут певне значення. це складна мова, послідовна мелодія, що має свою основну причину і призначення не лише для очей, а й для розуму й почуттів».

Сьогодні мова піде про цікаве явище мистецтва — символіку українського орнаменту. Спробуємо з'ясувати, яке мистецтво допомагає прикрасити наше повсякдення життя, що ж таке символ і символіка? А ще створимо корисну річ – закладку для книжки. Яка може стати ще й подарунком вашому другу (подрузі).

4. Вивчення нового матеріалу

Організація сприйняття творів мистецтва

Пояснення вчителя

— Людина за своєю природою — художник. З давніх-давен нею керувало бажання збагатити красою усе, що її оточували і до чого торкалися її руки. З цією метою на прості тканини наносили вишиті візерунки, керамічні вироби прикрашали видавленими, прошкрябаними і намальованими орнаментами. Візерунок надавав предмету особливої краси, багатства й ошатності. Прикрашену річ оцінювали вже не тільки за користь, але й за майстерність виконання. Стародавні гончарі, ковалі, ткачі, кравці і взагалі ремісники, майстри декоративно-прикладного мистецтва, створювали справжні шедеври, які ми можемо побачити сьогодні у музеях, картинних галереях і на виставках.

— То що таке декоративно-прикладне (ужиткове) мистецтво?

— Чим воно вирізняється від інших видів образотворчого мистецтва, і що має спільне з музичним, хореографічним мистецтвом?

Художньо виконані предмети побуту — одяг, посуд, меблі, килими, вишивки, ювелірні вироби, мереживо, керамічні іграшки тощо — називаються **предметами декоративно-прикладного (ужиткового) мистецтва**. У них поєднуються краса і зручність, практичність і доцільність.

Мистецтво прикрашування предметів називається "**декоративним**" (від французького слова "декор" — "прикраса").

Це — найпоширеніший вид мистецтва, бо його зразки зустрінеш у кожному помешканні. *«Основоположниками декоративно-ужиткового мистецтва були гончарі, теслі, різьбярі по дереву і кістці, муляри, ковалі та ювеліри, ткалі і ткачі, зброярі, муляри — загалом, ремісники, люди, чії артистично зроблені речі, радуючи наше око, наповняють музеї»*. Це слова великого письменника М. Горького, і важко їх спростувати.

Неможливо уявити наш побут без безлічі необхідних предметів: меблів, посуду, тканин, одягу, ваз для квітів тощо. Ті предмети, які не тільки виконують свої практичні функції, але й мають естетичні якості, належать до творів декоративно-ужиткового мистецтва. Народні художні промисли збереглися до наших днів. Це предмети оздоблення і прикраси. У кожного народу є свої промисли, обумовлені кліматичними умовами, навколишньою природою, традиціями. Гжель, Опішня, Косів славляться глиняним розписним посудом. Филімонівська, димківська іграшка, зроблена з обпаленої глини, являє собою найвні, виконані з гумором фігурки людей, тварин, птахів. Вони приваблюють буйною барвистістю, радісним сприйняттям світу. У Білорусі, Литві, Латвії, Естонії, на півночі Росії ткали з льону скатертини, рушники. У високогірному Дагестані знамениті карбувальники, гравери, ковалі здавна роблять з міді і срібла глечики. У народів Середньої Азії, Казахстану і Західної України поширене виготовлення килимів. При цьому в кожного народу виробилася своя технологія, прийоми виконання, своєрідність малюнка і колірного рішення.

Найвищим проявом народу є його мистецтво, яке він проніс через століття. Народ вибирає, зберігає і несе, шліфуючи протягом багатьох десятиліть, тільки найцінніше, найгеніальніше.

Прикрашаючи вази, розмальовуючи стіни будинків, людина передавала своє ставлення до світу, відчуття прекрасного — щоб глечик, в який наливають воду або молоко, був не тільки зручним і міцним, але й красивим.

Звісно, розпис на стінах не тільки прикрашає інтер'єр, але й розповідає про добро та зло, радість та горе.

Використовуючи малюнки-символи, слід пам'ятати, що у різних народів одні й ті самі зображення можуть набувати протилежного змісту. Так, наприклад, у культурі Сходу дракон — символ мужності, а в європейській культурі — руйнівна непоборна сила.

Орнамент — візерунок, побудований на ритмічному чергуванні різних елементів (від лат. *ornamentum* — прикраса). Орнаменти бувають *стрічковими, центральними і безперервними*.

В основі *орнаменту* два композиційні начала — ритм і симетрія. Ритм означає особливу структурну побудову, для якої характерним є повторюваність тих самих елементів, чергування декількох.

Симетрія (спокійна рівновага елементів) — така композиційна побудова, за якої права й ліва сторони малюнка врівноважені. У *візерунку* це часто дзеркальне відображення сторін. Різновиди ритму й симетрії створюють багатство стилів. Виразність орнаменту залежить також від того, які форми в ньому переважають — округлі чи загострені прямолінійні, який вигин ліній — плавний або округлий. Орнамент може складатися з геометричних, рослинних або тваринних форм.

Колір — один із важливих засобів в орнаменті. Він тісно пов'язаний із композицією. Поєднання кольорів можуть ритмічно повторюватися й чергуватися, як і елементи форми (підручник с. 136).

Роздивись інтер'єри, прикрашені орнаментальними композиціями. Знайди серед них розписи, мозаїки, вітражі

4. Закріплення вивченого матеріалу

Слово вчителя

Декоративне мистецтво за своїм походженням — мистецтво народне. Наші давні пращури створювали речі, знаходячи для них найдоцільнішу форму, а покоління в покоління зберігали й донесли до нас винайдену красу. Кожен витвір народного мистецтва відображає мудрість народу, його характер, уклад життя.

В єгипетському орнаменті основним декоративним елементом є лотос; в асирійсько-вавилонському — плід священної рослини ананаса; у грецькому — листи аканта; у римському — дуб і виноград.

- Визнач стрічкові та сітчасті орнаменти. Поглянь, як колір підкреслює ритм в орнаменті (підручник с. 137).

В орнаментах зазвичай використовуються стилізовані (спрощені, декоративні), а не реальні форми. Для створення декоративного образу художник виділяє найсуттєвіші особливості природної форми та узагальнює її. Роздивися витинанки і вишивки, зверни увагу, як у них спрощено форми звірів і птахів.

5. Практичне завдання

Створи ескіз стрічкового зооморфного орнаменту для оформлення інтер'єру зорельота. Застосуй витинанку та аплікацію.

Поради

Спочатку виконай стилізацію однієї або двох тварин та сформує рапорт. Добери кольори елементів орнаменту (теплі, холодні чи контрастні) та порядок чергування. Перенеси малюнок на складений кольоровий папір (учетверо або «гармошкою») та виріж зображення тварини. Наклей смугу орнаменту на аркуш, попередньо намітивши олівцем її верхню і нижню межу.

Індивідуальна робота за творчим завданням

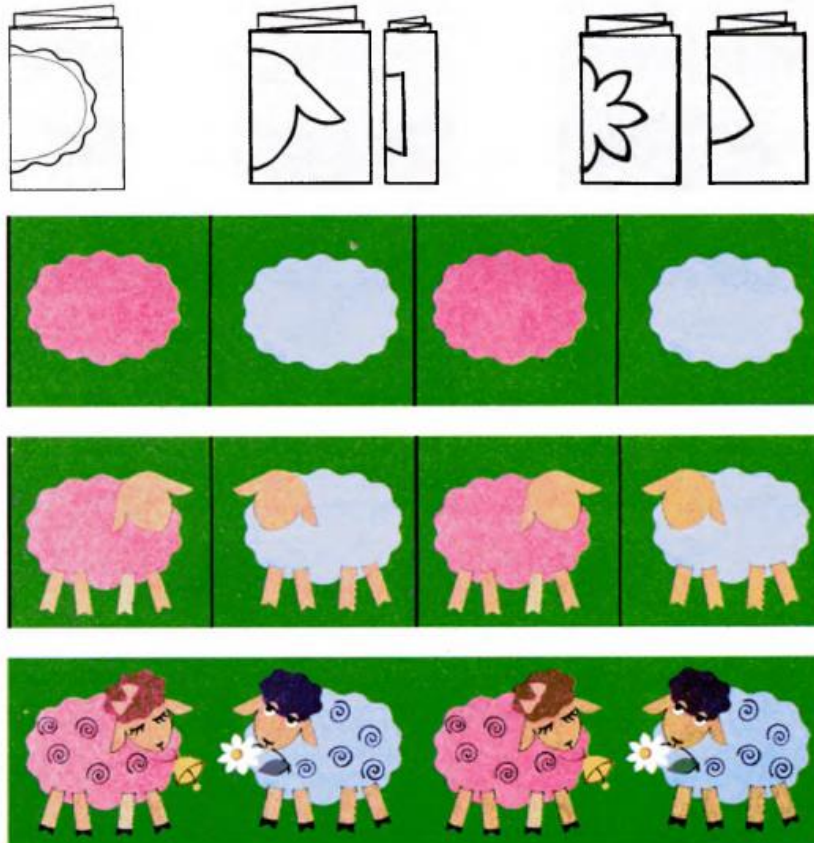
Учні виконують роботу під керівництвом учителя. Під час виконання малюнків учитель стежить за роботою учнів та за потреби допомагає.

Послідовність виконання орнаменту:

1. Розкресли смужку на рівні частини відповідно до розміру елементів орнаменту. Позначте на стрічці мотив та рапорт.
2. Виріжте загальну форму елементів орнаменту в кожній частині. Зверніть увагу,

що всі елементи які чергуються, повинні бути однакові.

3. Виріжте та наклейте деталі орнаменту – прикрасьте орнамент декором.

Хто ж так, хто вже там стомився
І направо похилився?
Треба дружно всім нам встати,
Фізкультпаузу почати:
Руки вгору, руки вниз
І легесенько прогнись.
Руки в боки, руки так,
Руки вгору, як вітряк.
Раз — присядьте, два — присядьте,
І за парту тихо сядьте.

6. Підсумок уроку

Фронтальна демонстрація виконаних робіт, колективний аналіз виконаних робіт.

Обговорення учнівських робіт

Учитель пропонує учням розглянути малюнки одне одного визначити їх переваги і недоліки. Виявляючи помилку, учень, має запропонувати свій варіант її виправлення. Решта учнів може погодитися з ним або запропонувати інше рішення, обґрунтовуючи свою думку.

Із малюнків створюють виставку «Декор інтер'єрів зорельота».

Учні відповідають на питання типу:

- Яку інформацію несе твій орнамент?
- Що означає кожен знак?

Учні визначають чим вирізняється декоративно-прикладне мистецтво від інших видів образотворчого мистецтва,

7. Домашнє завдання

Якщо запропоновану роботу не було завершено впродовж одного уроку, учні продовжують роботу вдома з урахуванням зауважень учителя та решти учнів.

Знайти інформацію про поширення зооморфних орнаментів у декоративному мистецтві.

Урок 22. Святковий одяг екіпажу. Особливості національного одягу слов'янських народів. Сітчастий орнамент. Робота модельєрів

Практичне завдання уроку: створення ескізів святкового одягу для членів космічної експедиції

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися:* організувати своє робоче місце, планувати свої дії, доводити роботу до логічного кінця; *загальнокультурну компетентність:* оволодіння досягненнями національної культури, вміння цінувати красу, створену руками народних умільців, повагу до культурної спадщини народу, традицій, праці людей, бережливе ставлення до творів народних майстрів;

міжпредметну естетичну компетентність: виявлення естетичного ставлення до навколишнього світу, народної творчості, прагнення до особистої творчості;

предметні мистецькі компетентності: ознайомити дітей з різноманітним оздоблення українського національного одягу. Закріпити поняття «орнамент», його види: «ритм», «рапорт». Вчити правил побудови сітчастого орнаменту. Створити ескізи одягу з елементами рослинного орнаменту в національних традиціях. Удосконалювати образотворчі навички, вміння працювати з фарбами. Розвивати творчі здібності учнів під час створення художніх ескізів, естетичний смак, уяву, фантазію, увагу. Виховувати любов до традицій українського народу, повагу та бережливе ставлення до культурної спадщини, розвивати інтерес до мистецтва.

Тип уроку. Комбінований.

Обладнання та матеріали. Зображення українських народних костюмів, зразків орнаменту, зображення фігурок людей, зразки робіт з сітчастим орнаментом, завдання на розрізнення видів орнаменту за характером побудови (стрічковий, сітчастий, замкнутий).

Хід уроку

1. Організаційний момент .

Перевірка присутності учнів і готовності їх до уроку.

2. Оголошення теми і завдань уроку.

3. Мотивація навчальної діяльності.

Учитель. Ми продовжуємо подорожувати різними галактиками разом з нашими астронавтами. І сьогодні вони відправляться на міжгалактичний фестиваль одягу. А одягнутись до свята їм допоможе ви!

Члени екіпажу зібралися разом, щоб обговорити, як земляни представлять свою команду на мистецькому фестивалі. Крім творчих виступів та художніх виставок, підготовлених митцями, вирішено всім святково вбратися, щоб землян одразу біло видно серед учасників і гостей фестивалю. Для створення таких костюмів варто застосовувати національні орнаменти.

Дорогі діти, сьогоднішній урок я хочу почати словами відомого українського поета М. Рильського: *“Той, хто не знає свого минулого, не вартий майбутнього”*. І дійсно, лише той народ має майбутнє, який поважає свою історію.

4. Вивчення нового матеріалу

Бесіда

Учитель. У кожного народу є свята. Вони розкривають душу людини, її характер. В Україні любили свята. Ними зустрічали весну і проводжали зиму, святами відзначали завершення польових робіт, а іноді й просто закінчення робочого дня. Свята завжди були веселі, наповнені музикою, співом, іграми й танцями. Щодня люди різного віку збиралися ввечері у когось в хаті і там співали і танцювали. Пісенно-танцювальний репертуар був дуже

багатим і різноманітним. На всі пори року, на всі календарні свята були свої пісні, ігри, танці, забави.

Давайте пригадаємо які головні свята існують:

Весь святковий одяг обов'язково прикрашався елементами вишивки, бісером, чого, як правило, не було в повсякденному одязі. По одягу можна було судити про смак і уміння майстрині, адже селяни самі собі робили наряд.

Традиційне вбрання кожного народу є одним з найбільш масових видів його художньої творчості. Народний одяг відрізняється простотою форм, стрункістю силуету, багатством і різноманітністю прикрас, насиченим колоритом. У ньому яскраво проявляється вміння народних майстрів за допомогою простих, логічних засобів органічно поєднувати практичність і красу. Багато творчої винахідливості і фантазії вклав у створення одягу український народ. Немов саму прекрасну природу України переносили в обробку костюма, в його радісну гаму народні умільці протягом століть. Робота над вбранням була певною мірою проявом мрії про прекрасне, спробою відійти від важкої дійсності. Скажімо, вишивання – це було не просто ремесло, це прояв народного таланту, майстерності, обдарованості. Це був один з небагатьох моментів у житті селянки, коли вона могла висловити в гамі кольорів свою віру в краще майбутнє, оптимізм. Колорит нарядів багатьох районів України був світлий, білий, збагачений яскравими квітами вовняних плахт, запасок, поясів, вінків, червоного намиста і стрічок. Але при всій різноманітності крою, колористичних рішень, характерних для окремих районів України, чітко проявляється підпорядкування окремих локальних видів одягу та оздоблення єдиному художньому ансамблю. Демонстрація фото «Український національний костюм»

Кожен регіон України мав певні традиції в оздобленні одягу.

Будь який український костюм в старовину неодмінно був прикрашений орнаментом, вишивкою.

Актуалізація опорних знань

Пригадаємо, що таке орнамент.

(Орнамент – це візерунок, заснований на повторі і чергуванні складових його елементів. В основі орнаменту лежить ритм.)

Повторимо, як називається орнамент, побудований з рослинних елементів?

(Рослинний. У рослинному орнаменті в якості мотиву виступають форми рослин (листя, гілочки, квіти, плоди, дерева і т. д.))

Які ще бувають орнаменти за характером елементів?

(Геометричні. У геометричному орнаменті в якості мотиву виступають геометричні фігури.)

(Зооморфні. У зооморфному орнаменті в якості мотиву виступають фігури тварин (птахи, звірі, риби, комахи))

За характером побудови ви вже знаєте стрічковий і замкнутий орнамент. Стрічковий орнамент – це орнамент, декоративні елементи якого створюють ритмічний ряд з відкритим двостороннім рухом, що вписується в стрічку. (Ми виконували в смузі).

Замкнутий орнамент – це орнамент, декоративні елементи якого згруповані так, що створюють замкнутий рух. (Ми виконували орнаменти в колі, квадраті).

Сьогодні ви познайомитеся ще з одним видом орнаменту – сітчастим. Він вживається для прикраси тканин, шпалер. Такий візерунок має нескінченний малюнок, його можна продовжувати в будь-якому напрямку, він заповнює поверхню суцільним візерунком. Сітчастим його називають тому, що він будується за допомогою сітки. Сітка складається з комірок. Розрізняють п'ять систем основи сітчастого орнаменту в залежності від форми комірок і точок або вузлів, які можуть лежати в основі композиції орнаменту і відрізняються один від одного своєю симетрією

Увага на дошку. Перед вами візерунки *(вони можуть бути просто зображені на дошці кольоровою крейдою.)* Погляньте якими різноманітними можуть бути орнаменти з одним і

тим же силуетом залежно від основи композиції і точок симетрії. Усі ці види орнаменту ми бачимо на наших національних костюмах.

А чи задумувались ви над тим, хто займається моделюванням костюмів?

В сучасному світі спеціаліста із виготовлення моделей одягу називають – **Модельєр** (*кютюр'є*)

Одні з найкращих українських дизайнерів одягу: Лілія Пустовіт, Олексій Залевський, Оксана Караванська, Андре Тан.

Сучасні художники-модельєри часто звертаються до кращих зразків народного одягу. Орнамент, колористика, вишивка, мереживо, конструктивні форми народного одягу знаходять відображення в сучасному мистецтві моделювання костюма. І це не просте відображення, повтор минулих форм, його пропорцій і колірних поєднань, а творча спадковість.

Сьогодні ми з вами попрацюємо модельєрами і сконструюємо одяг для нашої космічної експедиції, яка відправляється на зоряну зустріч мешканців всієї галактики. Вам потрібно створити такий одяг, за яким би нашу команду можна було легко упізнати.

Одежа для космонавта повинна бути надійна, практична, зручна, красива, стильна, а щоб учасники нашої експедиції вирізнялися нанесемо на їх одягу орнаменти в наших національних традиціях.

Зверніть увагу на роботи сучасних дизайнерів.

5. Практична робота – створення колективного панно на тему “Космічна експедиція”.

” Одягнути ” паперову фігурку, : Зобразити фігуру людини у святковому костюмі.

Головна умова – наявність орнаменту в одязі.

Фізкультурна пауза

Щось не хочеться сидіти,

Треба трохи відпочити.

Руки вгору, руки вниз,

На сусіда подивись.

Руки вгору, руки в боки,

Вище руки підніміть,

А тепер їх відпустіть.

Плигніть, діти, кілька раз,

За роботу, все гаразд

За 5 хвилин до кінця роботи попередити дітей про те, що слід закінчувати роботу.

Після оголошення про закінчення роботи діти повинні її припинити.

Готові роботи приклеюються на заздалегідь приготоване панно із зображенням зорельота на стартовому майданчику.

6. Закріплення знань.

Питання: Якої форми може бути комірка в сітці сітчастого візерунка?

(Квадрат, прямокутник, ромб, трикутник)

Завдання: Показати приклад орнаменту в класі, показати ритмічне чергування елементів візерунка.

- Хто такий модельєр?
- Які види орнаменту ви знаєте?
- Порівняйте, за яким принципом розміщуються елементи орнаменту в смузї й у сітці.
- Чим відрізняються рослинний і геометричний орнаменти?

7. Підсумок уроку

Все в житті змінюється, а свято залишається. І хоча відзначатися воно може по-різному, залишається головне – радість, особливе хвилювання, веселощі, святковий одяг, подарунки, пісні і танці, для нас тепер іноді загадкові. Однак ці традиції становлять незвичність, особливість, а головне надзвичайну національну цінність . Про них треба пам'ятати і знати .

**Оцінювання робіт
Домашнє завдання.**

Урок 23. Візитні картки землян. Антропоморфний орнамент

Практичне завдання уроку: створення ескізу візитної карточки для членів космічної експедиції із застосуванням антропоморфного орнаменту

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися:* організувати своє робоче місце, планувати свої дії, доводити роботу до кінця; орієнтуватися в часі та раціонально його використовувати; самостійно виконувати практичне завдання; здійснювати самоконтроль і самооцінку; *загальнокультурну компетентність:* духовно-моральні основи життя людини; особливості національної і загальнолюдської культури в побутовій і культурно-дозвіллевій сфері; роль мистецтва у житті, засвоєння художньої картини світу; *підприємницьку компетентність:* бути готовим активно діяти, організувати власну трудову й підприємницьку діяльність і працю колективу; змінюватись і пристосовуватись до нових потреб ринку праці;

міжпредметну естетичну компетентність: виявлення естетичного ставлення до мистецтва, світу в різних сферах діяльності людини;

предметні мистецькі компетентності: формувати поняття про візитівки, ознайомити учнів з піктограмою, поглибити знання учнів про види орнаментів; сформувати уявлення учнів про антропоморфний орнамент, сприяти розвитку образотворчих вмінь та навичок, формуванню інтересу до професії дизайнера-графіка та шану до народної творчої спадщини; виховувати прагнення до особистої творчості в дусі національних традицій під час створити ескізів візитної карточки для членів космічної експедиції із застосуванням антропоморфного орнаменту відповідно теми, цілей та завдань уроку.

Обладнання та матеріали: картон, ножиці, кольорові олівці, аркуші паперу, фарби, піктограми художників: К. Петченко, П. Артура, М. Мартинової, карта всесвіту.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

1. Організаційний момент

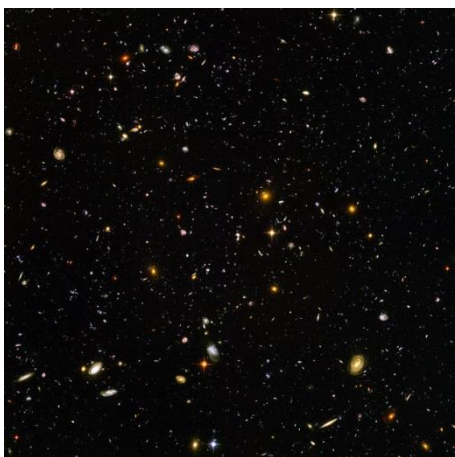
Вправа «Індикатор настрою»

Учням роздаються смайлики і вони обирають той, котрий охарактеризує їх настрій на сьогоднішньому уроці.

2. Актуалізація опорних знань та умінь

Приєм «Вірю – не вірю» (учням пропонується відповісти на запитання, що починається словами «Чи вірите ви в те, що.....»)

- ✓ Чи вірите ви в те, що наша планета називається Земля.
- ✓ Чи вірите ви в те, що існує 7 планет сонячної системи.
- ✓ Чи вірите ви в те, що на Марсі немає життя.
- ✓ Погляньте на карту всесвіту, давайте спробуємо знайти планету на якій ми живемо? (аналіз карти)

Наша адреса в космосі така: Земля — третя від Сонця планета Сонячної системи. Центром цієї системи є наше Сонце, навколо якого обертаються по орбітах дев'ять планет, кілька десятків природних супутників типу нашої Місяць і інші небесні тіла — астероїди, метеорні тіла і комети.

Сонячна система є частиною галактики Чумацький Шлях, в яку входять кілька сотень мільярдів зірок, розташованих так, що вони утворюють скупчення, що нагадує за формою величезний диск. Всі вони утримуються разом під дією сил гравітації. Наша Сонячна система розташовується приблизно на півдорозі від одного краю Чумацького Шляху до його центру, тому всі зірки, які ми бачимо з Землі, — це зірки нашої галактики.

Вчені з допомогою гігантських телескопів змогли побачити безліч інших галактик Всесвіту. Деякі вчені стверджують, що їх нараховується 100 млрд.

3. Мотивація навчальної діяльності

Прійом «Приваблива мета»

Ви любите дивитися телевізор? Які телепередачі вам подобаються найбільше? Чому?

А от я одного разу дивилася по телевізору телепередачу «Наш всесвіт». На досить цікаві запитання були дані відповіді ученими та ведучими.

Що є Земля, Місяць, Сонце, зорі? Де починається і де закінчується Всесвіт? Коли він виник і з чого складається? Та багато іншого. Про все це ви дізнаєтесь на уроках астрономії, та частково з уроків природознавства.

На сьогоднішньому уроці ми з вами здійснимо уявну подорож Всесвітом, і спробуємо потрапити на одну з планет. Напевно, хтось із вас хотів би, щоб ця подорож була реальною.

Але у нас на мою думку виникне проблема, ви запитаете, яка.

Уявіть собі, що ми прилетіли на невідому нам планету. Там все чуже нам і люди незнайомі.

Проблемне питання

Як ви думаєте, що нам потрібно зробити, щоб було легше спілкуватися з мешканцями цієї планети. Учитель прослуховує учнів, узагальнює їхні відповіді, та підводить до того, що нам потрібні візитні картки.

4. Вивчення нового матеріалу

Отже, тема нашого сьогоднішнього уроку «Візитні картки землян».

Ви вже напевне зрозуміли, що сьогодні ми маємо виготовити кожен для себе спеціальну візитну картку. Уявляємо себе членами делегації.

Але ви повинні запам'ятати, що такі картки повинні бути однаково художньо оформлені в усіх членів делегації, проте із зазначенням прізвища, імені та посади кожного на його власній картці.

А чи знаєте ви, коли вперше використали візитну картку, та для чого вона необхідна?

Розповідь учителя

Візитні картки відомі з найдавніших часів і побутували задовго до винайдення друкованого письма. Походять вони з Далекого Сходу — там їх виписували від руки тушшю

на шовку або на якісному рисовому папері. З часом візитні картки стали популярними у багатьох країнах, проте використовувалися лише поважними особами: дипломатами, урядовцями. Ціннішими вважалися картки, що були виготовлені від руки.

Сьогодні візитні картки увійшли в ділове життя як невід'ємний атрибут людського спілкування. Візитна картка стає багатофункціональною: нею можна привітати зі святом, передати подяку, надіслати у відповідь, познайомитися. З візитною карткою надсилають сувеніри, квіти тощо. Візитна картка друкується на тонкому картоні. Зазвичай її розмір 5×9 см, проте в особливих випадках може бути і більшим. Візитна картка – найпоширеніший і зручний спосіб повідомляти необхідну інформацію про себе. Вона стала необхідною частиною суспільної культури і має свою історію.

Прабатьками візитних карток були шкіряні та глиняні бирки з іменами і координатами купців і ремісників. У Стародавньому Китаї чиновники зобов'язані були мати при собі червоні картки. Вони були прості в оформленні – тільки ім'я, прізвище та займана посада.

Для чого використовувати візитні картки? (відповіді учнів)

З плином часу візитні картки не втратили свого значення, а навіть набули нові функції. Тим самим ще міцніше закріпившись в нашому житті. Візитні картки є в кожній організації, у більшості працюючих людей.

Робота з підручником (стр. 146) порівняння елементів оформлення на візитних картках.

Із чого ми можемо дізнатися про життя та побут наших пращурів. (відповіді учнів). Отже зображення, які передають життя та побут – називаються петрогліфами. Люди за допомогою знаків, зображували своє життя.

Орнамент у якому зображене стилізоване зображення людини, називається – антропоморфним. Давайте з вами розглянемо антропоморфний орнамент у декоративно-прикладному мистецтві. (стр. 148-149)

Давайте з вами розглянемо піктограми художників: К. Петченко, П. Артура, М. Мартинової.

Практична робота учнів.

Сьогодні ви маєте створити ескіз візитної картки, із застосуванням антропоморфного орнаменту. Не забудьте, якого розміру має бути ваша візитна картка. (пригадати правила техніки безпеки під час користування ножицями)

А розпочнемо ми нашу роботу із виконання ескізу стилізації людини (учитель показує, як виконується це завдання. Якщо в учнів виникають затруднення, то допомагає їм.)

Тоді учні придумують, як буде виглядати їхня візитна картка, учитель нагадує, що картки мають бути однаковими, тільки прізвище, ім'я та посада учасника експедиції будуть різними.

5. Закріплення вивченого матеріалу

Прийом «Закінчити речення»

Візитні картки вперше почали використовувати.....

Антропоморфним називається орнамент.....

Особливість візитних карток у тому, що .....

6. Підсумок уроку

Виставка та аналіз робіт учнів.

Оцінювання робіт учнів

7. Домашнє завдання.

Знайти емблеми організацій зі стилізованим зображенням людини.

Урок 24. Мистецькі подарунки космічним друзям. Види декоративно-ужиткового мистецтва.

Практичне завдання уроку: створення ескізу подарунка космічним друзям за мотивами Петриківського розпису

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися:* організувати своє робоче місце, планувати свої дії; *загальнокультурну компетентність:* оволодіння досягненнями національної культури;

міжпредметну естетичну компетентність: давати естетичну оцінку творам декоративно-прикладного мистецтва, висловлювати ставлення до переглянутих творів мистецтва;

предметні мистецькі компетентності: продовжити знайомити учнів з традиціями народного малювання; формувати знання про історію виникнення та особливості петриківського розпису, формувати поняття про симетрію, асиметрію в природі та мистецтві. Удосконалювати навички та вміння створювати нескладні композиції та прикрашати їх елементами народного малювання. Розвивати відчуття композиційної рівноваги, нестандартність мислення, окомір, фантазію, естетичний смак. Виховувати любов до народної творчості, природи.

Тип уроку: комбінований.

Техніка виконання: петриківський розпис.

Оснащення уроку: інформаційні засоби навчання, аудіо запис українських народних пісень, П. Чайковського «Вальс квітів». О. Дзень «Свято врожаю», твори Г. Собачко-ШоСтак, К. Білокур, М. Приймаченко, М. Тимченко. М. Примаченко. «Звірі в гостях у лева» М. Тимченко. «Чорна птиця» З. Г. Павленко. «Букет» П. Глушенко. «Півень у квітах», таблиці мазків, елементів, композицій Петриківського розпису, учнівські роботи. Технологічна картка зображенням ескізу подарунка. Матеріали для учнів - гуаш, пензлі.

Хід уроку

1. Організація класу

2. Емоційний момент

Учитель.

Колишися, калинонько, колишися,

Зеленими листочками розпишися.

Сонячними променями розмалюйся,

З дужим вітром буйнесеньким розцілуйся.

А ще й срібною росою вмийся чисто,

Надінь свої ягідочки, як намисто.

Буде тобі, калинонько, дуже радо,

Коли глянеш в чисту річку - у свічадо...

3. Актуалізація опорних знань

- Діти, пригадайте, що означає слово «декор»?
- Яке мистецтво називають декоративно-ужитковим?
- Що таке орнамент? Які ви знаєте види орнаменту?
- З якою метою наносяться орнаменти на поверхню виробів?

4. Мотивація навчальної діяльності

Рідна земля, її природа здавна надихали українців на творчість. В кожній квіточці, в усьому живому, наші предки цінували красу і неповторність. Ця краса вплітається в мереживо поезії, летіє в мелодії пісні і оживає у фарбах художника. Наші предки вірили,

що природа рідної землі має духовну силу. Тому вони почали прикрашали свої глиняні будинки магічним орнаментом із зображенням навколишніх рослин, які були оберегами.

Щоб по-справжньому пізнати свій рідний народ та інші народи, необхідно вивчати історію, мову, культуру. І не тільки культуру, що створена талановитими архітекторами, художниками, музикантами, акторами, письменниками, ученими, але й ту, що впродовж багатьох століть творилася і плекалася в народному середовищі, передавалася від покоління до покоління, безперервно розвивалася і водночас зберігала певні стійкі свої риси, які утверджувалися, поширювалися, себто ставали традиційними.

Ця культура тісно пов'язана з природними умовами, історичним буттям народу, способом його життя, діяльністю, характером, психологією. Вона виражена у звичаях, обрядах, традиційних знаннях, мистецьких виробках, творах усної народної творчості. І ми з вами продовжуємо з нею знайомитися на уроках образотворчого мистецтва.

(Учні переглядають відеоряд виробів декоративно-прикладного мистецтва, розглядають типові форми орнаменту, визначають закономірності їх побудови).

Коментар. *Аналізуючи конструкцію, форму предметів (макітра, глечик, плесканка, рушник, сорочка, плахта тощо), потрібно показати учням можливість розміщення орнаменту на їх поверхні, підкреслити необхідність вибору орнаменту в органічному зв'язку з предметами побуту.*

Характеризуючи особливості конструктивної побудови орнаментів, необхідно звернути увагу на рівновагу окремих частин, використання дзеркальної, осьової симетрії в створенні гармонійних поєднань мотивів (учні повинні зрозуміти, що симетрія — закономірне явище організації форми предметів в природі й в композиції орнаменту), повторення мотивів; дає визначення рапорту та демонструє роль ритму в композиції.

5. Повідомлення теми і мети уроку

Учитель. Назвіть приклади творів різних видів мистецтва які одночасно можуть бути **витвором мистецтва, корисною річчю і чудовим подарунком** (хустка, серветка, вишитий рушник, посуд, розписана кухонна дощечка...)

Окрім естетичного і практичного застосування твір декоративно прикладного мистецтва може бути гарним подарунком. Тема сьогоднішнього уроку: «Мистецькі подарунки космічним друзям. Види декоративно-ужиткового мистецтва».

У культурах багатьох народів нашої планети здавна часів сформувалася традиція обмінюватися подарунками на свята та інші урочисті події. Отримані подарунки були знаком людської гідності як дарувальника, так і того, хто їх приймає. У слов'янських народів головний предмет дару — хліб (каравай), що втілює багатство, життєву силу і долю. Також дарували посуд, тканину, одяг.

Підготовка подарунків — найцікавіше і найприємніше заняття перед зустріччю з друзями. Космічним друзям треба передати такі подарунки, щоб вони відчули в них щиру вдачу землян, їхню відкриту душу, вочевидь побачили надзвичайну майстерність народних і професійних митців минулого і сьогодення. Тому найкращі подарунки — вироби декоративно-прикладного мистецтва.

- Чи знаєте ви, якими досягненнями в галузі декоративного мистецтва Україна славиться на весь світ?

У 2012 році Міністерство культури України визнало Петриківський розпис об'єктом нематеріальної культурної спадщини України, а у грудні 2013 році даний вид українського мистецтва було включено до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО.

Петриківка – це душа України, в ні зберігається славетне козацьке минуле, яке органічно доповнює безцінну культурну спадщину людства. Надання Петриківському розпису статусу нематеріальної культурної спадщини людства – це історична подія для нашої держави. Це потужний стимул для зміцнення міжнародного іміджу України в світі як сучасного центру розвитку унікального самобутнього мистецтва, – сказав О. Вілкул.

Ми маємо сьогодні чудову нагоду опанувати ази Петриківського розпису – унікального, самобутнього декоративного мистецтва. Яке вже вийшло за межі побутового.

6. Вивчення нового матеріалу

Подивіться, які унікальні композиції створено петриківськими майстрами.

Порівняйте Петриківський розпис зі зразками інших відомих декоративних технік (Гжель, Хохлома).

Гжель

Хохломський розпис

Як відрізняється кольорова гама Петриківського розпису, чим вас вражає? (Яскравість, соковитість кольорів. Застосування чотирьох основних кольорів: червоного, жовтого, зеленого, синього).

Петриківський орнамент характеризується як рослинний, переважно квітковий, ягідний. Він ґрунтується на уважному вивченні натуральних форм місцевих рослин і створенні на цій основі стилізованих квітів, дивовижних птахів, тварин. Звичайно, тут можуть з'явитися і казкові птахи і пава невагомо сяде на кущ калини.

Умовність і стилізація – найважливіші прикмети декоративного мистецтва.

Характерною рисою Петриківського розпису є те, що весь малюнок ніби розгорнутий на площині стіни, листа паперу, декоративної тарілки, має поверхневий вигляд. При цьому лінії стебел і галузок не перетинаються між собою, а багато елементів розпису (квіти, листки, ягоди тощо) мають силуетне зображення. Фігури птахів, звірів, людей мають здебільшого контурне зображення.

Виконуючи петриківський розпис, пензлик тримають трьома пальцями перпендикулярно до поверхні, що розписується. Це забезпечує вільний мазок від себе, від тонкої лінії до стовщення, тобто, починаючи з кінчика пензлика і закінчуючи натиском на його основі.

Для зображення ягід грон калини, винограду, горобини майстри часто користуються таким «інструментом», як власний палець. Умочивши палець у фарбу, торкаються ним до паперу й лишають кругленьку плямочку.

- Зараз ми спробуємо опанувати основними мазками техніки Петриківського розпису. І тоді ви самі зможете створити власну композицію, як петриківські майстри.

Інструктаж до виконання вправи

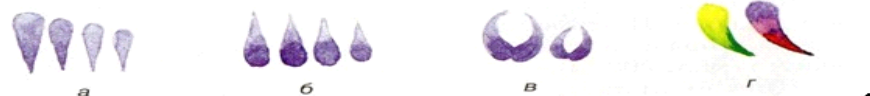
Щоби створити візерунок у техніці петриківського розпису, необхідно оволодіти чотирма типами мазка, традиційно званих «гребінець», «зернятко», «горішок», «перехідний мазок», які складають елементи розпису.

«**Гребінець**» — мазок, який починається з потовщення, зробленого натиском пензля, та завершується тонким вусиком, який виконується легким дотиком кінчика пензля. Покладені разом декілька таких мазків нагадують гребінець.

«**Зернятко**» — мазок, який наносять, почавши з легкого дотику, до сильного натиску пензлем. Коли мазки «зернятко» покладені з обох боків стебла, кінчиком назовні, зображення нагадує колос. Звідси і назва. Для елементів, пов'язаних з виконанням «зернятка», «кривенького зернятка», тоненьких гілочок, годиться звичайний акварельний пензель з тоненьким гострим кінчиком (коли він зволожений). Але за традицією для виконання цих мазків використовувався саморобний пензлик із шерсті kota.

«**Горішок**» — складається з двох гребінцевих мазків, які зігнуті та поставлені один проти одного. Заповнивши вільне місце мазком «зернятко», отримують форму, схожу на лісовий горіх.

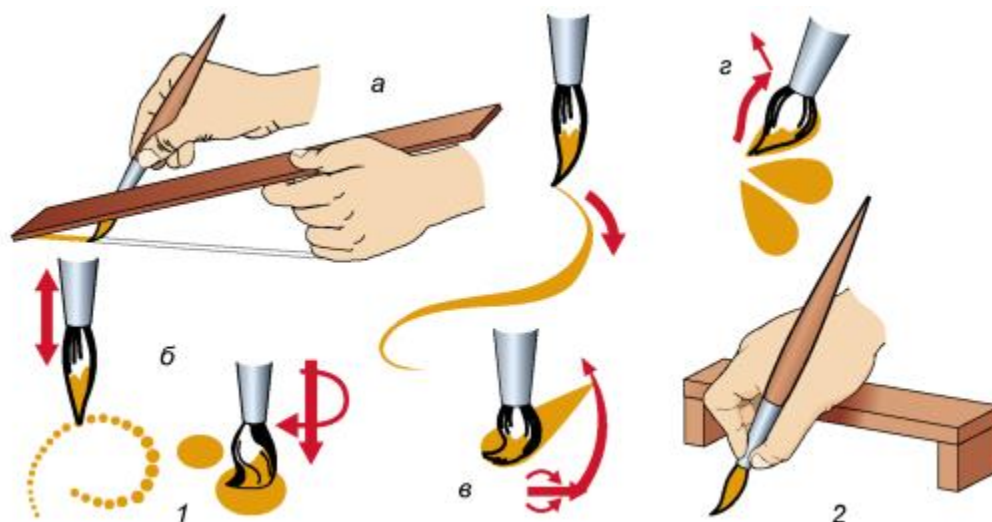
«**Перехідний мазок**» — накладається одним пензлем, але двома фарбами. При цьому сухий пензель умочують в одну (наприклад, зелену), а потім в іншу (наприклад, жовту). На папері залишається слід від жовтої фарби, який плавно переходить у зелений колір.

І. Основні мазки петриківського розпису: а – «гребінець»; б – «зернятко»; в – «горішок»; г – «перехідний мазок».

Володимир Мельник. Елементи петриківського розпису

1. Прийоми виконання пензлем різних елементів орнаменту: а - проведення прямих та хвилястих ліній; б - малювання намистинок та ягідок; в - техніка виконання мазка «зернятко»; г - використання мазків «зернятко» («кривеньке зернятко») для побудови елементів орнаменту. 2. Використання підставки для фіксації руки при розписуванні виробу.

Фізкультхвилинка:

Гра «Квітковий дощ»

Звучить музика П. Чайковського. Вальс квітів.

Уявили, що на нас падає незвичайний дощ із тисячі невидимих кольорових різноманітних квітів. Діти відчують красу квітів, їх аромат. Учитель слідкує за виразом обличчя учнів і стимулює процес гри: умовно додає кількість квітів і радіє з дітьми квітковому дощу.

Гра завершується, якщо на запитання вчителя: «Чи достатньо квітів вам подаровано», діти дають позитивну відповідь.

7. Практична діяльність учнів.

Учитель. Перш ніж почати створювати декоративну композицію нам необхідно зрозуміти що таке симетрична композиція.

Симетрія — розміщення однакових частин цілого щодо центру, середини.

Асиметрія — відсутність симетрії.

Симетричними є крила метелика, тіло птаха, тварин, людини...

Інструкція

Підготуй ескіз подарунка космічним друзям. Намалюй гуашшю: декоративну композицію за мотивами петриківського розпису; один з виробів декоративно-прикладного мистецтва (гличик, тарілка, таця, кухонна дощечка).

Алгоритм виконання завдання

- 1.- Вибір форми предмету.
- 2.- Визначення геометричного центра та осі симетрії.
- 3.- Композиційне розташування малюнка.
- 4.- Виконання лінійного малюнка.
- 5.- Виконання ескізу в кольорі.
- 6.- Перевірка і доробка ескізу.

8. Підсумок уроку

Учитель:

- Назвіть основні елементи петриківського розпису.
- Чим майстри-петриківці виконували свої розписи?
- Які кольори переважають у петриківському розписі?

Урок 25. Декоративне панно «Планета Земля». Декоративний живопис. Панно.

Практичне завдання уроку: створення ескізу декоративного панно «Планета Земля»

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** загальнокультурну компетентність: оволодіння досягненнями культури, особливості української культури в побутовій і культурно дозвіллевій сфері; виявляти ціннісне ставлення до народної творчості

міжпредметну естетичну компетентність: естетичне сприйняття навколишнього світу, вміння аналізувати твори образотворчого мистецтва; оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування декоративного мистецтва;

предметні мистецькі компетентності: сформувати в учнів поняття про декоративне мистецтво та його різновиди на прикладі різних творів, ознайомити з творами мистецтва про рідну планету, рідний край, формувати вміння декоративного вирішення композиції; виховувати почуття прекрасного, любов до національної художньої спадщини.

Тип: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: для вчителя - репродукції із зразками мозаїк, батіку, вітражів, гобеленів; для учнів - гуашеві фарби; пензлі різної товщини; папір.

Основні поняття: батік, вітраж, гобелен, мозаїка, панно.

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

Гра «Закінч речення»

Декоративно-ужиткове мистецтво — це... (вид мистецтва, суть якого полягає у виготовленні предметів, що мають художні якості й призначені для задоволення практичних потреб, наприклад, посуд, меблі, тканина, а також для прикрашання житла, парків, архітектурних споруд).

До видів декоративно-ужиткового мистецтва належать... (розпис, різьблення, ткацтво, вишивка, народний живопис, гончарство, писанкарство, витинанка, лозоплетіння, флористика, художня обробка металу, виготовлення виробів зі скла).

Орнамент — це... (візерунок побудований на ритмічному чергуванні й поєднанні геометричних елементів або стилізованих тваринних чи рослинних мотивів.)

Він застосовується в... (розмальовуванні стін будинків, прикрашанні ваз, глечиків, посуду, рушників, килимів, меблів, в оформленні одягу.)

Види орнаментів поділяють за... (змістом і формою).

Основними групами орнаментальних сюжетів є... (геометричний, рослинний, зооморфний, антропоморфний).

Орнаменти за формою бувають... (стрічковими, композиційно-закритими, сітчастими).

3. Мотивація навчальної діяльності

Слово вчителя.

Про справжній твір мистецтва говорять: «Зроблено з душею». У народі називають душею саму суть, зміст художнього образу. Народні майстри — тонкі й чуйні художники, а ще вони — мудрі філософи, які вкладають у свої твори глибокий зміст. Уся їхня праця, усі помисли — на щастя, на радість людям.

Сьогоднішній урок — це ще один крок у світ прекрасного. Краплини мудрості, потрапивши до ваших сердець, перетворюються на велику скарбницю добра, любові до України, до свого народу. Адже не дарма М. Рильський сказав: «Шануй звичаї та обряди предків твоїх, бо це твоя окраса». Знання й уміння, набуті під час сьогоднішнього уроку, знадобляться вам не тільки на наступних уроках образотворчого мистецтва й художньої культури, що ви вивчатимете в 10 класі, а також у повсякденному житті. Можливо, колись хтось із вас стане також справжнім майстром, видатним художником.

Головний подарунок мистецькому фестивалю від землян — живописне панно, яке прикрасить виставковий зал нашої планети на міжгалактичній виставці «Досягнення цивілізацій». Саме над таким грандіозним проектом ви сьогодні попрацюєте. Ще дізнаємося більше а в яких сферах життя людини не обійтися без декоративного мистецтва.

4. Вивчення нового матеріалу

Слово вчителя

Декоративне мистецтво – це вид образотворчого мистецтва, що вносить художню організацію в усі сфери життя людини.

На дошці картки на яких записані слова архітектура, оформлення заходів, виготовлення виробів, дизайн.

Поміркуйте як декоративне мистецтво пов'язане з словами на картках.

Розповідь учителя

Декоративне мистецтво поділяють на:

- *монументально-декоративне* – безпосередньо пов'язане з архітектурою (архітектурний декор, розписи, панно, рельєфи, статуї, вітражі, мозаїки тощо);
- *мистецтво оформлення* (художнє оформлення свят, експозицій тощо);
- *декоративно-прикладне* – створення художніх виробів головним чином для побуту.

У тісному зв'язку з декоративно-прикладним мистецтвом знаходиться *дизайн* – новий різновид естетичної діяльності, що виник у ХХ ст. і являє собою художньо-конструктивну діяльність по оформленню предметного світу людини (зокрема предметів масового попиту) на засадах раціональної доцільності та краси.

5. Закріплення вивченого матеріалу

Робота з творами мистецтва

Проаналізуйте твори декоративного мистецтва. Про що вони розповідають?

Знайдіть серед творів мозаїку, вітраж, гобелен, батік, живопис на склі (*учні упорядковують та групують зображення*).

Мозаїка

Вітраж

Гобелен

Батік

Розпис на склі

Творче практичне завдання

Створити ескіз декоративного панно «Планета Земля», яким можна було б прикрасити експозицію виставкової зали на міжгалактичній виставці «Досягнення цивілізацій».

Індивідуальна робота за творчими завданнями

Фізкультхвилинка

Пензлик вліво — пензлик вправо,
Ось уже картинка встала.
Плечі добре я розправлю,
Пальці добре розімну.
Й намалюю всім на диво
Сонце, радість і весну!

6. Підсумок уроку

Обговорення учнівських робіт

З малюнків створюють виставку «Досягнення цивілізацій»

Обговорення учнівських робіт та оцінювання . Виставка ескізів учнівських робіт

Учитель пропонує учням розглянути роботи одне одного та визначити їх переваги й недоліки. Виявляючи помилку, учень має запропонувати свій варіант її виправлення.

Заключне слово вчителя

Чи сподобався вам урок? Чим саме? Що нового ви для себе почерпнули?

Сьогодні ви продовжили знайомство з декоративно-ужитковим мистецтвом, батіком, вітражем, мозаїкою, розписом на склі. На якийсь час ви знову перетворилися на майстрів. Ваша уява мандрувала чудовою країною народного мистецтва. Минають роки й століття, змінюється мода, але ніщо не затьмарить краси речей декоративного мистецтва. Вони житимуть поряд із нами, милуючи наше око.

Успіхів вам! Хай ніколи у вас не зникає бажання творити красу

7. Домашнє завдання

Опрацювати подію 25 у підручнику.

У вільний час створити ескіз декоративного панно для розпису приміщень школи, позашкільного закладу, дитячого садка (варіанти на вибір).

Відвідати місцевий краєзнавчий музей, Будинок школярів. Які приміщення прикрашають декоративні панно у селищі?

Тема 5. Міжгалактичний мистецький фестиваль

Урок 26. Архітектура космічного міста. Архітектура як вид мистецтва. Особливості техніки паперової пластики

Практичне завдання уроку: створення фантастичного будиночка

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *громадську компетентність:* усвідомлення своєї належності до соціально-культурного середовища; *загальнокультурну компетентність:* духовно-моральні основи життя людини;

міжпредметні естетичні компетентності: оволодіння досягненнями національної (світової) культури; виявлення інтересу до архітектури, духовних і моральних цінностей українського народу;

предметні мистецькі компетентності: дати поняття про архітектуру як вид мистецтва; ознайомити з класифікацією архітектурних об'єктів за призначенням; учити висловлювати судження про специфіку архітектурних об'єктів, вчити розрізняти архітектуру і будівництво; розвивати естетичне сприйняття навколишнього світу; виховувати любов до прекрасного на прикладах зразків світового мистецтва та рідного краю.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: для вчителя – роздатковий матеріал (шаблони архітектурної споруди), презентація «Архітектура як вид мистецтва», репродукцією картин та фотографіями, що ілюструють різні види та стилі архітектури, для учнів – папір, ножиці, клей ПВА.

Терміни і поняття: архітектура, архітектор.

Хід уроку

Найбільшій похвали заслуговує той архітектор, який уміє поєднати в споруді красу і зручність для життя.

Лоренцо Берніні

1. Організаційний момент

Оголошення теми та завдань уроку. перевірка присутності учнів на уроці; наявність обладнання в учнів.

2. Актуалізація опорних знань: мотивація навчальної діяльності; проблемне питання. Повідомлення теми уроку.

Учитель. Уявіть собі, що вам потрібно написати електронного листа своєму другові, який живе в іншій галактиці, в якому маєте розповісти про своє рідне місто (країну, Землю). Про яку архітектурну споруду ви б розповіли? (Учні висловлюють свою думку).

Архітектура оточує нас, її образи мають велику силу психологічного впливу. Важливо розуміти, відчувати архітектуру. Тому тема нашого уроку сьогодні: «**Архітектура космічного міста. Архітектура як вид мистецтва. Особливості техніки паперової пластики**». Ми з вами ознайомимося з будівель архітектурою, її засобами виразності та класифікацією архітектурних об'єктів.

3. Вивчення нового матеріалу

Слово вчителя (з демонстрацією візуального ряду)

Архітектура оточує людину протягом усього життя: це будинки, місце роботи й відпочинку.

Архітектура (або **зодчество**) – це система будівель і споруд, які формують просторове середовище для життя і діяльності людей. Кожна будівля має своє конкретне призначення для життя, праці, відпочинку, навчання тощо. Житлові будинки, господарські, промислові, громадські, меморіальні споруди, виконані за законами краси, називають

архітектурою, а людей, які їх створюють,— архітекторами. У перекладі з грецької «архітектор» — від «архі» — головний і «тектор» — будівничий, означає «головний будівничий».

- Якою мовою «розмовляє» архітектура?

Архітектура стоїть певною мірою окремо серед інших видів мистецтва. Вона безпосередньо бере участь у формуванні предметної середовища та утворює реальний простір, сама є часткою дійсності, у цьому її головна особливість. Якщо у живописі головне — колір, у графіці — лінія, у скульптурі — об'єм, то в архітектурі — простір. Простір виявляється в архітектурі за допомогою конструкції (основних технічних способів спорудження будівлі) та матеріалу. Художнє вираження конструкції будівлі має назву тектоніка. Вона виражає зорову передачу важкості, масивності та ідею їх подолання.

Існують **три основні види архітектури**:

- Архітектура об'ємних споруд — це житлові будинки, школи, театри, стадіони тощо.

- Ландшафтна архітектура — це садово-паркова архітектура, алеї, бульвари.

- Містобудівництво — створення нових міст і поселень, міських ансамблів.

Отже, архітектурні споруди повинні відповідати таким основним вимогам: доцільність, міцність та краса.

Доцільність. Кожна будівля має практичне призначення в житті людини. Житлові будинки планують так, щоб він був світлим, просторим і забезпечував мешканців комфортом. Ніхто з нас не влаштує собі спальню у високій залі (навіть королівські спальні розташовуються у невеликих кімнатах), а для танцювального вечора не обирають тісну кімнату. Будівлі, призначені для задоволення духовних потреб людини — бібліотеки, театри, будівлі суспільного призначення,— бувають найбільшими та найкрасивішими у місті. Але стадіон, театр, бібліотека та ратуша відрізняються одне від одного зовнішнім виглядом та внутрішньою будовою.

Міцність. Споруджуючи дім, будівельники дбають про його міцність. Ведуться пошуки нових будівельних матеріалів, нових методів виробництва. Про значення міцності архітектурних споруджень добре розповідається в казці про трьох поросят. Якщо будівля відповідає своєму призначенню, але недовговічна — це безглуздо.

Краса. Як художник для створення картини користується фарбами, так архітектор — геометричними об'ємами. Пропорційні співвідношення відіграють вирішальну роль в архітектурі. Красу архітектурної споруди створюють композиція геометричних об'ємів, колір і фактура природного будівельного матеріалу у поєднанні з рельєфом місцевості.

Важлива властивість будівель — їх краса, що викликає в людей найкращі почуття і добрий настрій. У кожен історичну епоху свого розвитку людство створювало свій архітектурний стиль, який задовольняв запити і смаки суспільства.

Аналіз мистецьких творів

Учитель. Уважно подивимось та спробуємо проаналізувати твори зображені у підручнику.

Що зображено на картинах Дж.К. Ронга «Космічний причал», Р.Мак –Колла «Місто майбутнього», К.Н. де Кастро Торреса «Аеропорт майбутнього»?

У чому основна відмінність між цими картинами і зображеннями Золочевського замку, Масандрівського палацу, Палацу Розумовського, Маріїнського палацу.

Фізкультхвилинка

Хто старався — притомився.

Я прошу, щоб він підвівся.

З рук струсили слабкість й втому,

Побілили стіни дому,

Постругали ми дошки,

Забивали в них цвяхи.

Фарбували ми підлогу,

Брудні руки в нас від того,
Їх ми добре вимиваєм
І за парти всі сідаєм.

4. Практичне завдання

Створити фантастичний будинок у техніці паперопластики.

***Поради:** спочатку виконай кілька ескізів майбутнього будинку. За основну форму візьми одне з геометричних тіл: куб, паралелепіпед, призму, піраміду, конус, циліндр.*

Накресли розгортку, виріж її та склей основну форму. Доповни її іншими об'ємними елементами.

Для уточнення форми та її декорування використай пластичні властивості паперу: можливість згинання, складання, кручення тощо.

Для виготовлення симетричних елементів застосуй техніку витинання.

Групова творча діяльність

З однокласниками поєднайте готові будинки в одну композицію «Архітектура космічного міста» Найбільші будинки розмістіть у центрі міста. Визначте місця для доріг.

5. Підсумок уроку

Готові вироби вчитель аналізує й оцінює.

Відзначає успіхи дітей.

Учні, які на встигли виконати задумане на уроці, закінчують роботу вдома.

Урок 27. Споруди мегаполісу. Композиція в архітектурі

Практичне завдання уроку: створення зображення мосту оригінальної конструкції

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *громадську компетентність:* усвідомлення своєї належності до соціально-культурного середовища; *загальнокультурну компетентність:* духовно-моральні основи життя людини;

міжпредметні естетичні компетентності: оволодіння досягненнями національної (світової) культури; естетичне сприйняття навколишнього світу; розуміння та дбайливе ставлення до пам'яток архітектури;

предметні мистецькі компетентності: продовжувати закріплювати знання учнів про архітектуру як вид візуального мистецтва, поглиблювати знання про різновиди композиції, її засоби та властивості; ознайомлювати учнів із існуючими та фантастичними мостами різних конструкцій; збагачувати та закріплювати в дітей уміння сприймати, розрізняти та аналізувати характерні особливості архітектурних споруджень; закріплювати навички зображення архітектурних об'єктів, передавати свій настрій та враження; розвивати дрібну моторику руки; виховувати в учнів почуття прекрасного, любов до національної історико – архітектурної спадщини.

Тип уроку: комбінований (створення самостійних творчих робіт та втілення задуму учнів в оригінальних творчих роботах).

Техніка виконання: паперопластика (рельєфна та об'ємна пластика).

Обладнання: для вчителя — комп'ютер, діапроектор, екран, фотографії мостів, схеми поетапності виконання практичної роботи; для учнів — картон, кольоровий папір, білий папір, ножиці, клей, фарби.

Візуальний ряд: наприклад, – презентація, зображення живописного пейзажу.

Терміни і поняття: мегаполіс, правила композиції.

Хід уроку

*Будівлі – каменя народження друге!
Вежі, будинки, келії, мости
Архітектура – краси застигла оправа,
І каменя тіло може рости.
Арій*

1. Організація класу

2. Створення емоційної атмосфери

3. Актуалізація опорних знань

Вчитель.

- Чи бували ви у великих містах?

- Які незвичайні архітектурні споруди ви бачили?

4. Мотивація навчальної діяльності

На сьогоднішньому уроці ми спробуємо поринути у світ незвіданого та незвичайного. Пізнаємо атмосферу фантастичного мегаполісу та створимо міст за власною уявою та вподобаннями.

5. Повідомлення теми і мети уроку

Тема: «Споруди мегаполісу. Композиція в архітектурі.»

Цілі навчання: створити зображення мосту у фантастичному місті

6. Вивчення нового матеріалу

Бесіда про мегаполіс

Мегаполіс - найбільше місто за площею та кількістю населення, що утворилося з кількох сусідніх міст.

Фантастичний мегаполіс, який приймає гостей на воді. Він об'єднує багато містечок,

розташовний на великих островах. У кожному побудовані красиві громадські споруди, які забезпечують культурні, освітні, побутові та інші потреби мешканців. Оскільки між островами потрібен зв'язок, тут є багато мостів вигадливої форми та неймовірної краси. Хоча б один міст варто показати друзям на Землі, наприклад об'ємної композиції.

Скарбничка мистецької мудрості

Композиція — побудова мистецького твору, зумовлена його змістом і призначенням: важливий, організуючий елемент художньої форми. Узгоджуючи та взаємопов'язуючи всі частини твору між собою, композиція надає йому єдності та цілісності. Композиція може бути симетричною та асиметричною, виражати рух або спокій, мати ритм, привертати увагу своїм центром.

Учитель. Давайте згадаємо композиційні прийоми створення композиції.

Композиційні прийоми:

- розвиток композиції по вертикалі;
- розвиток композиції по діагоналі ;
- розвиток композиції по горизонталі;
- монументальність композиції;
- передача простору.

Площинна композиція створюється на пласкій поверхні: на аркуші, картоні, полотні тощо. Вона розглядається з однієї сторони. Об'ємна композиція (як і скульптура) розміщується у середовищі та оглядається з усіх боків. Вона має бути врівноваженою.

На нашій планеті є сучасні споруди, які привертають увагу стрункими лаконічними формами, чіткими силуетами, кривими оздоблювальними матеріалами, оригінальним декором. (Слайд № 6)

Робота з підручником (стр. 173)

- Розглянь споруди різного призначення. Що, на твою думку, спільного в їхньому вигляді?

Міст — штучна споруда, призначена для руху через річку, яр, озера та інші перешкоди, межами якої є початок і кінець прогонних споруд.

Мости надзвичайно важливі для міста споруди. Вони не тільки забезпечують зв'язок між берегами річок, морських заток, але й часто, завдяки своїй унікальній конструкції та оригінальній формі, стають своєрідною візитною карткою міста.

Загалом за призначенням мости поділяються на:

- залізничні;
- автомобільні;
- метромости;
- пішохідні;
- комбіновані (наприклад, автомобільно-залізничні).

Учитель. Давайте розглянемо різновиди мостів.

Запитання до класу.

1. Чи знаєте ви, який міст найдовший у світі?

2. А які мости в Україні вам відомі?

Учитель. Перед тим як приступити до практичної роботи зверніть увагу на паперові композиції Дж. Ничинака, які виконано в техніці паперопластика.

Це цікаво

найбільш чудові мости світу

У минулому столітті з розвитком будівельних технологій багато, що здавалися раніше непереборними річки, моря або ущелини людству вдалося-таки подолати, побудувавши при цьому масу красивих мостів. У цій статті зібрані кращі мости, побудовані людьми. Це як стародавні, так і нові мости, як майже закінчені, так і перебувають поки у стадії проекту.

Міст Миллоу. Підносячись майже на 350 метрів над долиною Карів озера в південній Франції, знаходиться найбільший підвісний міст у світі. Проїжджаючи по цьому архітектурному диву, здається, ніби злітаєш. На створення моста, який вище за Ейфелеву башту, пішло три роки – Миллоу відкрився в грудні 2004 року. Але насолоджуватися мальовничими пейзажами долини з такою приголомшливою висоти – доля не для людей зі слабкими нервами. Платформа Миллоу тримається на 7 опорах і важить близько 36000 тонн.

Гейтсхедський «міст тисячоліття» Головна архітектурна нагорода Британії дісталася простому, елегантному і унікальному спорудженню, що обійшов прославленим будівельникам новаторських мостів в 44 мільйони доларів. Відкритий для публіки в 2001 році міст, сконструйований з двох арок, одна з яких представляє собою власне міст, а друга служить опорою; арки мають спільну точку обертання. Міст піднімається, щоб пропустити судна, які проходили, – саме це обертальний рух і перетворює всю конструкцію в єдину арку, яка нагадує повільно піднімається і опускається повіку величезного ока. «Око» складається з двох паралельних палуб, що розрізняються по висоті і розділених переривчастої стіною щитів: одна призначена для пішоходів, інша – для велосипедистів. Уздовж пішохідної доріжки стоять сидіння для тих, хто захоче подовше помилуватися річковими видами.

Міст через Берингову протоку Цей проект повинен з'єднати Азію, Африку та Європу з Північною і Південною Америкою. Будівництво мосту планується починати з самої східної точки Азії – мису Дежньова та провести до самої західної точки Північної Америки – мису Принца Уельського, з'єднавши Північний Льодовитий океан (Чукотське море) з Тихим океаном (Берингове море). Правда, жорстокий арктичний клімат всіяко утрудняє будівництво подібного проекту.

Міст Понте Веккьо у Флоренції Це одне з найбільш популярних туристичних місць Італії і найпопулярніший шлях через Арно. Понте Веккьо – самий старий кам'яний міст у світі. При римлянах, правда, міст був зроблений з дерева, але після повеней в 1333 році, через 12 років він був відновлений в камені. Спочатку міст заповнили кожум'яки, продавця овочів і м'ясники, але в кінці XVI століття, за спеціальним указом, сюди осілися ювеліри, якими Понте-Веккьо знаменитий і понині. Донині цей великий міст у Флоренції просто руйнується від тяжкості своїх скарбів.

Тауерський міст в Лондоні. Розвідний міст в центрі Лондона розташований над річкою Темзою, недалеко від лондонського Тауера. Спроектований Хорас Джонсом і Вольфом Баррі, він став одним із самих головних орієнтирів у столиці Великобританії. Довжина мосту складає 244 метри з двома поставленими на підвалини вежами заввишки 65 метрів. Центральний проліт між баштами, довжиною 61 метрів, розбитий на два підйомних крила, які для пропуску суден можуть бути підняті на кут 83 градуси. Кожне з більш ніж тисячотонний крил забезпечене противагою, що дозволяє розвести міст за одну хвилину. Тауерські диво архітектури будувалося 8 років до 1894 року.

Міст Оресунд

Відкрився в 2000 році, з'єднавши Данію та Швецію. Довжина мосту сягає 7620 метрів, а висота – 204 метри. Строго кажучи, це не зовсім міст, а ціла система: міст-тунель-міст. Загальна вага моста-тунелю в 82000 тонн здатний

утримати близько 60000 автомобілів, автобусів або потягів. Переїзд через Орезунд назвати дешевим не можна (близько 53 доларів за машину), незважаючи навіть на знижки для приватних мандрівників.

Міст Тсінь Ма в Гонконгу. найдовших – 2,2 кілометра – який би як магістральні, так і частиною інфраструктури Гонконгу і одним з найвідоміших Будівництво Тсінь Ма обійшлося в після 5 років робіт міст відкрився в сталі пішли на будівництво на кожен вежу 205 метрів 65000 тонн бетону. Міст Тсінь Ма – одна з найголовніших пам'яток Гонконгу, особливо красиво він виглядає при нічній підсвічуванні.

Один з шести підвісних мостів у світі, залізничне сполучення, є міжнародного аеропорту місцевих орієнтирів. 900 мільйонів доларів, 1997 році. 49000 тонн платформи, в той час як заввишки знадобилося

Міст Харбор-брідж у Сідней. У 2007 році він відсвяткував своє 75-річчя. Проліт його єдиною арки, яка височить над водою на 150 метрів, становить 550 метри. Дорожній настил мосту довжиною в 1000 метрів розташовується на висоті 55 метрів. У центрі він підвішений до арки, а потім продовжується до двох берегових кам'яним опор висотою 100 метрів кожна. Ширина мосту – 49 метрів. Автопоїзди – 52800 тонн. Харбор-брідж також має прізвисько – «Вішалка» через свою аркової форми. Також йому

пощастило з сусідством – на тлі мосту можна робити запаморочливі пейзажі з прилеглими оперними будинками. Для появи цього твору на світло довелося знести близько 800 житлових будинків, витратити 12 мільйонів доларів, а 1500 робітників працювали над ним 8 років.

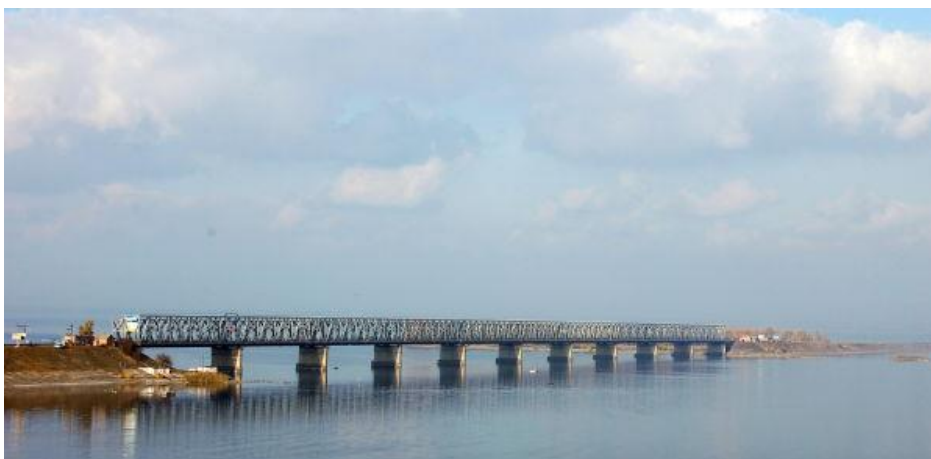
Босфорський міст. Хоча його складно назвати найдовшим або ж великим мостом у світі, він гідний займати місце в списку, тому що поєднує два континенти – Європу й Азію. Міст був закінчений у 1973 році, а в 2005 році відома американська тенісистка Вмнус Вільямс зіграла п'ятихвилинний сет з турецьким гравцем ШЕК Сеноглу. Це стало першим змаганням, зіграним коли-небудь між двома континентами.

Міст «Коронадо» в Сан-Дієго Будівництво мосту в Сан-Дієго для транспортних засобів закінчилося в 1969 році, і обійшлося воно практично в 48 мільйонів доларів. Максимальна висота «Коронадо» досягає 60 метрів у висоту, дозволяючи без особливих труднощів проходити суднам під ним. За ним, як і за «Золотими Воротами» в Сан-Франциско, закріпилося звання «моста для самогубств». За період з 1972 по 2000 роки було зареєстровано більше 200 смертей.

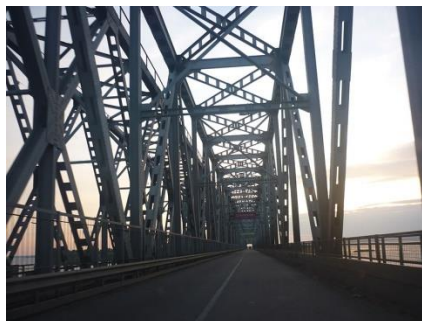

Акасі-Кайке в Японії Найграндіозніший з нині існуючих мостовисітєся біля Осаки. Японці знову переплюнули всіх і створили справжній міст в майбутнє. Зведення мосту-монстра над протокою Акасі тривало з 1988 по 1998 роки. Протягом цього часу будівельники повною мірою відчули на собі і скажений натиск тайфунів, і підступність морських течій, і руйнівну силу землетрусів, і зрадницьку податливість морського дна. На його будівництво пішло 4,5 мільярда доларів, але це коштувало того – і двокілометровий проліт між баштами-опорами, кожна з яких – заввишки з Ейфелеву вежу, і сталеві канати діаметром

1,12 м варті того. Використані для їх виготовлення дроту достатньо, щоб 7 разів обернути Землю по екватору.

Дамба, або Черкаська гребля, яка з'єднує правий і лівий берег Дніпра поблизу Черкас, є найдовшою в Україні. Її довжина 17 км.

Металевий фермовий міст довжиною за різними даними 1172–1174 м і шириною 7 м. Міст має судноплавні прольоти

7. Практична робота

- Створи зображення мосту оригінальною конструкції (паперопластика).
- Колективна робота. Складіть колективну композицію «Космічний мегаполіс».

З'єднайте мостами міста, виготовлені на минулому у році. (Слайд № 21)

Етапи виконання практичної роботи

Робота над архітектурою мосту починається із творчого задуму. Отже, визначте форму та дизайн мосту, його формат і форму аркуша (зразок стр. 177).

Намалюйте форму мосту, враховуючи додатковий папір для вигляду об'ємності (0,5 см).

Досягти об'ємності можна за допомогою надрізів.

Визначтесь із додатковими елементами мосту (фонарі, декоративні елементи)

Створіть рельєф води та виконайте його з паперу.

Намітьте (у разі потреби олівцем) загальні обриси, пропорції окремих предметів, їхньої будови.

Розфарбуйте аквареллю елементи які задумані в кольорі, або виріжте їх із кольорового паперу.

Скомпонуйте композицію на аркуші картону та прикріпіть елементи клеєм.

Фізкультхвилинка

Що ж, мабуть, прийшла пора

Трохи відпочити.

Хочу я на фізхвилинку

Всіх вас запросити.

Раз — підняли руки вгору,
Два — схилились всі додолу.
Руки — в боки! Скік-скік-скоки!
Нахилились.
Повернулись,
Один одному всміхнулись.
Покрутились вправо-вліво —
Щоб нічого не боліло.
Раз, два, три, чотири!
Набираємося сили.
Нахились, повернись,
До товариша всміхнись.

8. Підсумок уроку

Узагальнюються елементи знань та умінь, що вивчалися, і представляються цілісно. Можлива виставка закінчених творчих робіт учнів з аналізом досягнень та допущених помилок, а також роз'яснюється методика виконання роботи для тих учнів, що не встигли її завершити.

9. Домашнє завдання

- Підбір до наступного уроку зображення козаків.

Урок 28. Ілюстрації до зоряного літопису. Ілюстрація. Техніки ілюстрацій. Етапи роботи над ілюстрацією

Практичне завдання уроку: створення ілюстрації до зоряного літопису із зображенням козаків

Мета: формувати **ключові компетентності:** загальнокультурну компетентність: виховувати морально-естетичне ставлення до світу і мистецтва; громадську компетентність: усвідомлення своєї належності до соціально-культурного середовища.

міжпредметну естетичну компетентностей: розвивати вміння передавати характер зображення засобами мистецтва (графіки, літератури) висловлювати своє ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва; цінувати працю творців книг;

предметні мистецькі компетентності: ознайомити учнів з поняттям «ілюстрація»; навчити самостійно створювати композицію, яка б розкривала і доповнювала зміст літературного твору; розвивати уяву, фантазію, образне мислення, конструктивні здібності; розвивати вміння насолоджуватися спогляданням ілюстрацій, аналізувати їх; активізувати творчу ініціативу учнів; формувати естетичні почуття, смак, творчі здібності; виховувати дбайливе ставлення та любов до книги, до роботи художника – ілюстратора.

Обладнання: народні картини «Козак мамай», репродукції творів І.Репіна, С.Овчаренка, В. Лопати, для учнів - альбом, олівці, лінійка, гумка, папір, картон, ножиці, клей, гуаш, акварель, палітра.

Тип уроку: комбінований.

Терміни і поняття: ілюстрація

Хід уроку

1.Організаційний момент

2.Актуалізація опорних знань

Питання бесіди

Як ви думаєте, хто такі герої?

Назвіть українських героїв сьогодення..., минулого століття..., декількох століть тому?

Що вам відомо про Запорізьку Січ? Хто такі козаки?

В яких мистецьких творах (живопису, літературі, музиці) головними героями є козаки?

Пригадайте ці твори.

- Який зв'язок має література та образотворче мистецтво?

- У який спосіб можна викласти свої думки?

(Писемність, як і усне мовлення, є засобом спілкування людей і засобом передавання думок у часі та просторі. Будь-який текст є основою інформації, що передається візуально.

Під час передавання інформації значення слів передається змістом, а завдяки графічному образному оформленню — сприймаємо інформацію візуально).

3.Мотивація навчальної діяльності

Учитель. У посланців Землі з'явилася можливість залишити в пам'яті Всесвіту інформацію про славетних героїв свого народу, що відіграли значну роль в історії. На вас покладено важливу місію: зобразити в ілюстрації до зоряного літопису легендарного героя нашої країни. Тож давайте сьогодні на уроці спробуємо виконати цю місію.

4. Вивчення нового матеріалу

Учитель. На тлі важливих історичних подій розгортаються сюжети багатьох літературних творів, головними персонажами яких є видатні діячі або звичайні люди, котрі у буреломний час проявили себе як герої. Допомагає читачеві уявити образ літературного героя ілюстрація – зображення яке наочно пояснює або доповнює друкований текст. В українському образотворчому мистецтві нерідко зображують козаків – народних борців за

справедливість та проти іноземних поневолювачів. У літературних, живописних, графічних творах часто зображується кінь – вірний бойовий побратим козака.

Розповідь учителя «Ілюстрація»

Сподіваюся, ви, як і всі культурні люди, любите читати. А чи звертали ви увагу на малюнки, що супроводжують текст? У технічних книгах і підручниках це — креслення або фотографії. У художній літературі — малюнки. «Книжку з малюнками» читати завжди цікавіше.

Ви вже знаєте, що малюнки, що зображують події та героїв віршів, казок, оповідань, називають ілюстраціями, а художників, які їх створюють, — ілюстраторами. Для створення книжкових ілюстрацій художники використовують малюнки, виконані олівцем, пером і пензлем, або різні види гравюр. Ілюстрації, виконані в техніці гравюри, часто використовуються для зображення героїчних постатей, військових подій. Адже вони надзвичайно виразні через контраст білого і чорного кольорів, чіткі штрихи. Потім малюнки, створені художниками, друкують на спеціальних машинах. Перед кожним художником, який береться оформлювати книгу, постають цікаві та складні завдання. Мабуть, найважливішим є створення образів героїв. Їх потрібно зобразити не тільки саме такими, якими їх описав автор, але й вдихнути в них життя, зробити виразними, інакше кажучи — майже живими. Тільки тоді читач повірить художникові та полюбить його роботи. Тому для порівняння робіт давайте подивимося на ті малюнки, на яких зображено головних персонажів літературного твору.

Ілюстрація, розміщена на початку тексту, на початку розділу, називається **заставкою**, а розміщена в кінці — **кінцівкою**. Якщо малюнок займає цілу сторінку (всю «полосу» книги) — така ілюстрація називається **полосною**. Де б не була розташована ілюстрація, вона має зробити книжку цікавішою і глибшою, допомогти читачам краще зрозуміти її зміст. (Для аналізування учням пропонуються ілюстрації, виконані видатними художниками-ілюстраторами. Доцільно обрати для обговорення ілюстрації до тих літературних творів, які вже знайомі учням.)

- Який момент розповіді художники зобразили на своїх ілюстраціях?
- Як художники ставляться до того, що зображують?
- Які засоби використовують художники, щоб передати своє ставлення до зображуваного?
- Яка з ілюстрацій подобається вам найбільше? Чому?

Робота з підручником. Порівняйте старовинне зображення легендарного козака Мамаю, виконане народним художником, та ілюстрацію до повісті «Тарас Бульба», створену сучасним професійним художником. (ст. 179)

Погляньте на образи козаків, створені в техніці витинанки. Придивитесь до зображень: загалом їх композиція симетрична. В одному випадку – це дзеркальна симетрія, в інших – включені окремі елементи асиметрії. (ст. 181)

5. Практичне завдання

Створіть ілюстрацію до зоряного літопису із зображенням козаків. Оберіть художню техніку: гуаш, акварель, витинанка.

Створення ілюстрації до «Зоряного літопису» слід розпочинати з виконання замальовок та начерків, що зображують героїв (подія) твору. Начерки виконують із натури або за уявою. Потім створюють ескіз, що допомагає визначитися з основою композиції, враховує перспективні явища. Якщо положення та розміри всіх зображень на ескізі вас влаштовують, можна перенести ескіз на великий аркуш. Тільки потрібно обов'язково пам'ятати: велике зображення має відповідати ескізу. Намічаючи деталі зображення, намагайтеся визначити головне у своєму малюнку, змінюючи розмір і положення деталей на альбомному аркуші.

Послідовність виконання роботи

Вибір епізоду.

Композиційне розміщення зображення на аркуші паперу.

Контурне рішення елементів композиції.

Контраст і виразність колірної рішення.

Індивідуальна робота за творчим завданням

Учні виконують творчу роботу. Учитель допомагає учням проаналізувати правильність виконання композиції та виправити помилки, надає індивідуальну допомогу.

6. Фізкультхвилинка

Хто назве танець який танцюють козаки?

Заніміла наша спинка

І затерпли кулачки.

Знов у нас фізкультхвилинка,

Наші любі діточки.

Позгинали вправні пальці

В кулачок і з кулачка.

А тепер, немов у танці,

Затанцюєм гопачка.

І ось так поставим руки

До плечей - і розведем,

Колові ми зробим рухи

І на парти покаладем.

7. Узагальнення та систематизація знань та вмінь

• Що таке ілюстрація?

• Яке значення ілюстрацій в літературному творі?

8. Рефлексія. Підсумок уроку. Виставлення оцінок

Що таке ілюстрація?

Як ви вважаєте, чому дитячі книжки завжди яскраво проілюстровані, а книжки для дорослих часто виходять друком без ілюстрацій?

Які ілюстрації вам подобаються більше-одноколірові чи багатокольорові?

Чи хотіли б ви бути художником-ілюстратором?

Як ви думаєте, чому професія художника-ілюстратора важлива?

Що для вас сьогодні було новим? Що навчилися? Що вдалося найкраще?

Про якого героя ви б хотіли створити книгу?

9. Домашнє завдання

Знайдіть ілюстрації до відомих літературних творів, виконаних різними художниками. Порівняйте їхнє бачення образів головних героїв.

Урок 29. Симфонія кольорів Всесвіту. Головні виразальні засоби абстрактного живопису

Практичне завдання уроку: створення абстрактної живописної композиції до музичного твору

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *вміння вчитися:* організовувати своє робоче місце, планувати свої дії, доводити роботу до кінця; орієнтуватися в часі та раціонально його використовувати; самостійно виконувати практичне завдання; здійснювати самоконтроль і самооцінку.

міжпредметну естетичну компетентність: виявлення естетичного ставлення до мистецтва, світу в різних сферах діяльності людини; оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтв; вміння давати естетичну оцінку творам мистецтва; спроможність аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення національної, європейської та світової культури; вміння цінувати красу, створену митцями; оволодіння досягненнями національної (світової) культури; виявлення інтересу до художньої культури, духовних і моральних цінностей українського народу;

предметні мистецькі компетентності: вчити учнів спостерігати, розвивати творчу уяву, узагальнювати і систематизувати певні теоретичні відомості про різновиди живопису.

Тип уроку: комбінований.

Техніка виконання: акварельний (гуашевий) живопис.

Оснащення уроку: технічні (інформаційні) засоби навчання; репродукції живописних творів В.Кандинський, М.Ларіонов, К.Малевича, М.Чюрльоніс; зразки дитячих робіт з теми даного уроку; для учнів - акварельні фарби, пензлі, папір, вода, палітра.

Терміни і поняття: абстрактний живопис.

Літературний ряд: Н.Замрія «Райдуга», В.Спірякіна «На крилах Жар-птиці».

Музичний ряд: Бетховен «Місячна соната».

Хід уроку

1. Організація уваги учнів на уроці. Створення позитивно емоційної атмосфери.

Я всміхаюсь сонечку:

«Здрастуй, золоте!»

Я всміхаюсь квіточці -

Хай вона цвіте!

Я всміхаюсь дощику —

«Лийся, мов з відра!»

Друзям усміхаюся —

Зичу їм добра.

2. Актуалізація набутого навчального матеріалу учнями

- Діти, скажіть, чи бачили ви коли-небудь казкову жар-птицю?

-А веселку після дощу?

-Які в них спільні ознаки, а які – відмінні?

-В чому ще можна спостерігати дивовижне поєднання кольорів?

3. Мотивація навчальної діяльності

Мистецький фестиваль ознаменувався цікавою подією: відбувся виступ великого симфонічного оркестру з демонстрацією дивовижного середовища – кольорового світлового шоу. Поєднання музики і кольору справило на всіх присутніх незабутнє враження.

4.Проголошення теми уроку

Сьогодні ми постараємось створити на уроці своєрідне шоу – поєднання музики і кольору, адже все, що нас оточує, дарує нам світло, колір, музику, яка може вчуватися

навіть у тріпотінні листочків на деревах , у шумі вітру , бурхливому клекотанні хвиль на морі.

Головне для нас – бачити, вміти слухати і уявляти.

5. Виклад вчителем нового матеріалу

Екскурсія в галерею «Мистецьке диво»

Ознайомлен

ня зі скарбничкою мистецької мудрості. Абстрактний живопис.

Абстрактний живопис (або безпредметний) – зображення, в якому відсутні реальні предмети та явища. Абстрактний твір створюється за допомогою таких художніх засобів, як кольорові плями, лінії, фактура. Видатні художники-абстракціоністи – це В.Кандінський, М.Ларіонов.

Ви, напевно, всі знаєте відому картину К.Малевича «Чорний квадрат» (Додаток1). М.Чюрльоніс створював свої композиції за мотивами музичних творів. (Додаток1)

Важливе значення в абстрактному живописі має композиція.

Побудова композиції абстрактного живописного твору може бути різною. Деякі художники створюють її вільно, безпосередньо під враженням від музики (В.Кандінський “Ангел. Страшний суд”). Інші митці продумують свої композиції детально (О.Рубанов “Портрет”).

– Які відтінки кольорів ви бачите? Під впливом чого художник втілює їх на полотні?

Робота з підручником с.187.

Колорит абстрактного живопису може бути контрастним чи нюансним, теплим або холодним. Відтінки кольорів можуть плавно перетікати один в інший, як мелодія, а можуть звучати як окремі музичні акорди. Давайте сьогодні і ми спробуємо намалювати абстрактний живопис під супровід класичної музики.

Демонстрація дитячих робіт.

Гра «Музичні фантазії».

Придумайте музичні назви до композицій, які ви бачите у підручнику на с.188.

5. Фзкультхвилинка

6. Самостійна практична діяльність учнів

1. *Бесіда з техніки безпеки.*

2. Прослухайте музичний твір (Бетховен «Місячна соната»)(Додаток2)

3. Перебуваючи під враженням від почутого, зобрази кольорами свої відчуття.

Передай їх через напрямок мазків, характер ліній, розмір кольорових плям, певний колорит.

7. Рефлексія.

- Що нового дізналися (навчилися) на сьогоднішньому уроці?

- Що найбільше сподобалося?

8. Підсумок уроку.

Загальна оцінка уроку, виставка закінчених творчих робіт учнів.

9. Домашнє завдання

Використайте творчу уяву, фантазію і створіть абстрактну композицію для інтер'єру концертної зали. Подумайте, які кольори можна підібрати.

Додаток 1

Це цікаво знати

В.Кандінський Для творів Кандінського характерна синестезія, сприйняття фарб не тільки як оптичних, але й як звукових стимулів. Він класифікував фарби за їх ароматами, звуками та формами. Наприклад, він вважав, що синьому кольору відповідає коло, червоному — квадрат, жовтому — трикутник. Таким чином свої картини він створював подібно до музичних симфоній шукаючи гармонію у поєднанні кольорів. Кандінського часто

називають першим абстракціоністом, оскільки його творчість поступово еволюціонувала від зображення реалістичних форм до геометричних та кольорового символізму. Частим мотивом творчості художника є вершник, який долає дракона. Митець вважав це символом духовної боротьби людини. Кандінський бачив мистецтво як форму духовності людини. Свій погляд на мистецтво художник виклав у теоретичній праці «Про духовне в мистецтві. Особливо у живописі»

К.Малевич Почнемо з того, що «Чорний квадрат» зовсім не чорний і зовсім не квадратний: жодна зі сторін чотирикутника не паралельна жодній іншій його стороні, і жодної зі сторін квадратної рамки, якої обрамлена картина. А темний колір – це результат змішування різних фарб, серед яких не було чорної. Вважається, що це був а не недбалість автора, а принципова позиція, прагнення створити динамічну, рухливу форму.

М.Чюрльоніс Написав близько 300 творів у дусі модерну і ар нуво, що поєднують вплив символізму з елементами народного декоративно-прикладного мистецтва, цитатами і ремінісценціями з японської, єгипетської, індійської культур і прагнення до синтезу мистецтв і пошуків аналогій музики та образотворчого мистецтва. Останнє особливо виразно в таких творах, як «Соната сонця», «Соната весни» (1907), «Соната моря», «Соната зірок» (1908). Створював символічно-узагальнені твори, які переносять у світ казки (триптих «Казка», цикл «Казка королів»; 1907), космогонічних і астральних міфів (цикли «Створення світу», 1904-1906, «Знаки Зодіаку», 1907), народних уявлень (цикли «Весна», «Зима», 1907; «Жемайські хрести», «1909»).

Додаток 2

Людвіг Ван Бетховен народився у німецькому місті Бонні. Роки дитинства можна назвати найважчими в житті майбутнього композитора. Гордому й незалежному хлопчикові було важко пережити те, що його батько, груба і деспотична людина, помітивши музичний талант сина, вирішив використовувати його з корисливою метою. Примушуючи маленького Людвіга з ранку до ночі сидіти за клавесином, він і не думав, що синові потрібне дитинство! У вісім років Бетховен заробив перші гроші – він дав публічний концерт, а до дванадцяти років хлопчик вільно грав на скрипці й органі. Разом з успіхом до молодого музиканта прийшли замкнутість, потреба у самотності та нетовариськість. Саме тоді в житті майбутнього композитора з'явився Кристіан Готліб Нефі, його мудрий і добрий наставник. Він прищепив хлопчикові почуття прекрасного, навчив його розуміти природу, мистецтво. Нефі навчив Людвіга стародавніх мов, філософії, літератури, історії, етики.

У 1787 році молодий Бетховен покинув Бонн та подався до Відня. Прекрасне місто театрів і соборів, вуличних оркестрів і любовних серенад під вікнами підкорило серце юного генія. Але саме там молодого музиканта уразила глухота: спочатку звуки здавалися йому приглушеними, потім він по кілька разів перепитував фрази, які не розчув, потім зрозумів, що остаточно втрачає слух. «Я проваджу гірке існування, – писав Бетховен другові. – Я глухий. З моїм ремеслом нічого жахливішого не може бути. О, якби я позбавився цієї хвороби, то обійняв би весь світ»

Соната для фортепіано № 14 ор.27 № 2, відома також під назвою «**Місячна соната**» (нім. *Mondscheinsonate*), була написана Л. ван Бетховеном в 1800—1801 роках і присвячена його 17-річній учениці, графині Джульєтті Гвічарді, яка була дружиною австрійського композитора В. Р. Галенберга. Назву «Місячна» запропонував у 1832 році, вже після смерті автора, поет Людвіг Рельштаб.

Соната має підзаголовок *Sonata quasi una fantasia* (Соната в дусі фантазії): Бетховен хотів підкреслити те, що її форма відрізняється від класичної форми сонати.

Урок 30. День цирку на фестивалі. Циркове мистецтво. Професії, костюми циркових акторів. Роль художника в оформленні циркової вистави

Практичне завдання уроку: створення композиції «Улюблений цирковий номер»

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *загальнокультурна компетентність:* виховувати морально-естетичне ставлення до світу і мистецтва; *громадська компетентність:* усвідомлення своєї належності до соціально-культурного середовища;

міжпредметні естетичні компетентності: висловлювати своє ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва; цінувати працю творців книг;

предметні мистецькі компетентності: ознайомити з цирковими жанрами; розкрити роль художника в створенні циркової вистави, призначенням реквізитів; розширити знання про статику й динаміку в образотворчому мистецтві, учити передавати форми в русі, у стані спокою визначити характер руху людей і тварин; удосконалювати практичні уміння і навички роботи фарбою; залучати школярів до циркового мистецтва як мистецтва перевірення, лицедійства; виховувати пошану до праці циркових артистів.

Тип уроку: комбінований.

Форма організації: практичне завдання - індивідуальна робота.

Оснащення уроку: для вчителя - інформаційні засоби навчання; зоровий ряд: репродукція картини художника Пабло Пікассо «Дівчинка на кулі»; Юрій Мацик «Мелодія», «Вершник», «Виступ», «Цирк», Володимир Піскарьов «Цирк», М.Щрілев «Скоморохи», роботи учителя, учнівські роботи, підручник, циркові афіші, проектор, комп'ютер, презентація «Художник в цирку»; літературний ряд: вірші В. Приходько про цирк; музичний ряд: веселий марш; матеріали для учнів - альбомні листи, воскова крейда, пастель, фарби, пензлі, вода, ножиці.

Поняття та терміни: цирк, реквізит, еквілібристика

Хід уроку

1. Організаційний момент

Створення емоційного настрою(Звучить музика.)

Сьогодні найвеселіший день на мистецькому фестивалі – день цирку. На одній із площ міста розміщена будівля цирку – велика скляна напівсфера. Коли виступають гімнасти, їх польти видно всім далеко за межі будівлі. Звуки електронної музики, супроводжує циркові вистави, лунають навкруги. Артисти з усіх куточків галактики радують гостей цікавими виступами. Такі веселощі варто намалювати. (звучить космічна музика).

2. Постановка теми і мети уроку

(Розповідь учителя супроводжується показом презентації "Художник в цирку")

- Є надзвичайне видовище, яке діти люблять найбільше, – це цирк.
- Мета нашого уроку розкрити роль художника в створенні циркової вистави, познайомитися з жанрами цирку, персонажами, призначенням реквізитів.
- Як ви думаєте, чи знайдеться робота для художника в цирку?

3. Вивчення нового матеріалу

1) Розповідь про роль художника в цирку

Цирк — переважно кругла будівля з **ареною (манеж)** і трибунами для глядачів. У цирку відбуваються видовища (називані також цирком), супроводжувані музикою, які демонструють силу і відвагу циркових артистів (силачів, акробатів, повітряних гімнастів, жонглерів, еквілібристів, ілюзіоністів, фокусників, вершників, велофігуристів, боротьби, дресирувальників свійських і приборкувачів диких тварин тощо) з виступами смішних клоунів, пантомімою і меломімою.

Якщо циркові номери об'єднані певним сюжетним, виникає цілісна циркова вистава, де в кожного артиста свій образ : кумедний клоун, фокусник – чарівник, відважний пресувальник, спритний гімнаст, сильний акробат. Визнач професії циркових акторів на картині.

Знайомство із словом

Реквізит – сукупність справжніх, не бутафорських предметів, необхідних для циркової або театральної постановки.

Еквілібристика – жанр циркового мистецтва, заснований на вмінні виконавця робити складні акробатичні вправи, зберігаючи рівновагу при нестійких положеннях тіла (на канаті, кулі)

2) Розповідь з історії цирку.

Цирк — в перекладі з латинського *circus* — означає "круг". За часів Древнього Риму цирком називали довгу доріжку для змагань на швидкість. Вистави з наїзниками, дресированими звірами, акробатами і клоунами, яке ми називаємо цирком, з'явилося багато пізніше – в 1768 році, коли відставний англійський кавалерист Філіп Астлей захистив канатом круглий майданчик просто неба і став брати плату у охочих подивитися на його майстерність у верховій їзді.

Попередниками цирку в Україні з XI ст. були скоморохи, згодом ярмаркові балагани. На народних гуляннях і ярмарках нерідко можна було побачити виступи бродячих артистів, силачів, акробатів, канатохідців, дресирувальників, фокусників, жонглерів й цигани з ведмедами, у 18 — 19 ст. театралізовані кінні каруселі й інші кінні видовища, а з 19 ст. мандрівні цирку та звіринці. Пересувні цирку - шапіто з'явилися біля 1830 року і поступово перетворилися на грандіозні видовища.

Коли цирк прибував в місто, він оповіщав про себе вуличною ходою із слонами, духовим оркестром, клоунами і артистами в костюмах верхи на конях.

- А як ви дізнаєтеся про приїзд в наше місто цирку? (З'являються афіші, артисти цирку роздають запрошення).

- Хто створює афіші, запрошення і якими вони мають бути, що повідомляти, кого зображати?

Зануритися в циркову атмосферу, пригадати як виглядають циркові артисти нам допоможе парад Алле.

На цьому місці через декілька хвилин повинна засіяти вогнями, усіма фарбами циркової вистави арена. (На дошці вивішено зображення арени). Почнеться вистава з незвичайного параду, його називають «Парад Алле». До нього треба серйозно підготуватися не лише артистові, але і художникові, оскільки від нього залежить барвистість початку видовища. Що для цього треба зробити?

Існують різні художні паралелі, які свідчать про глибоку взаємодію різних видів мистецтв. Цікавим прикладом такої співтворчості є цирк, у якому поєдналися різні види мистецтва. Ви щойно переглянули «Парад Алле», назвіть всі види мистецтва які взаємодіяли.

- Який загальний настрій циркової вистави?

Сприймання художніх творів. Найвидатніший художник ХХ ст. Пабло Пікассо, захоплюючись мистецтвом цирку, присвятив цій темі цілу серію картин. Персонажами його живописних композицій стали клоуни, атлети, акробати, танцівниці. Увагу всесвітнього майстра привертало не стільки яскравість циркових видовищ, як складна доля бродячих акторів — вільних мандрівників. Найчастіше художник зображував їх не на арені, під час блискучих виступів, а на репетиціях чи в побутових сценах. Це дало можливість глибше проникнути у внутрішній світ артистів.

Порівняйте фігури головних персонажів картини «Дівчинка на кулі». Назвіть геометричні форми, зображені художником. Яка з них символізує гнучкість юної гімнастки, а яка — міць і сталість атлета? Визначте загальний настрій картини «Родина комедіантів».

- Яку роль відіграє кольоровий контраст?

- Яке значення пустельного пейзажу в картині?

Поміркуйте, які циркові номери могли б виконувати зображені діти.

- У чому секрет популярності мистецтва цирку? Мабуть, вона пояснюється і тяжінням людини до чуда, і вірою в надзвичайні й необмежені сили та можливості людини.

5. Творча практична робота

Створіть композицію «Улюблений цирковий номер», використовуючи олівці, фломастери, фарби.

Оберіть композицію, що найкраще підкреслює особливості циркового номеру. Малюючи людей, застосовуйте відповідні пропорції, масштабність, співвідношення розміру предметів і людей.

Алгоритм виконання практичної роботи

Уяви акторів циркової вистави, та номер який вони виконують

Придумай композицію (хто головний в ній, які елементи будуть служити тлом).

Визнач засоби вираження, які допоможуть тобі передати задумане

Наміть лінії олівцем.

Проаналізуй свою роботу і скоректуй, якщо необхідно .

Виконай роботу в кольорі.

Ти – творець . Вір в себе , і ти зробиш те , чого не зробив ніхто .

(вчитель роздає учням заготовлені аркуші і алгоритми виконання Під час практичної роботи слідкує за класом. Консультує, звертаючи увагу на типові помилки)

Фізкультхвилинка

Виконання практичного завдання. (Звучить музика)

Раз — всі встали,

Два - підняли руки вгору, похитали,

Три — прогнулись, на чотири -

Всім ласкаво усміхнулись.

П'ять — притупнули ногою.

Шість - тепер іще другою.

Сім — за спинку руки склали,

Нахилились — знову встали.

Вісім раз отак зроби,

На дев'ятий — рівний ти,

Ну, а десять — вже сідайте,

Підрахунки починайте!

5. Підсумок уроку. Рефлексія

- Поплескайте в долоні, хто вважає, що впорався з сьогоднішнім завданням,

- Хто вважає, що йому не вистачило часу, нехай погладить себе по голові і скаже: "Не сумуй дружок, наступного разу неодмінно встигну".

Аналіз робіт:

- Дуже приємно відмітити, що усі на уроці впоралися із завданням, хороші роботи. Хочеться відмітити дітей, які вийшли на продуктивний творчий рівень - створили професійні роботи. Молодці! Дякую всім!

6. Домашнє завдання

Подумати про діяльність художника, що бере участь в створенні театрального спектаклю.

Урок 31. Фінальна святкова вистава. Види театрів. Особливості оздоблення сцени театрів. Роль художника в театрі

Практичне завдання уроку: створення ескізу театральної сцени з декораціями до фінальної вистави на космічну тематику

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *загальнокультурну компетентність:* оволодіння досягненнями культури, особливості національної і загальнолюдської культури в побутовій і культурно дозвіллевій сфері;

міжпредметну естетичну компетентність: вміння бачити зв'язок образотворчого з іншими видами мистецтва (музикою, літературою, театром); виявлення естетичного ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтв;

предметні мистецькі компетентності: поповнити знання учнів про особливості театрального мистецтва, розкрити роль художника в театрі; вчити визначати взаємозв'язок форми і змісту, свідомо користуватися різними техніками та матеріалами для виконання творчих робіт; розвивати асоціативно-образне та просторове мислення, уяву, фантазію, художній смак, творчі здібності; виховувати любов до мистецтва.

Тип уроку : комбінований.

Обладнання: інформаційні засоби навчання; малюнки учнів та виготовлені дітьми роботи відео- та фотоматеріали «Пригоди Буратіно», схеми зображення обличчя та фігури людини; для учнів - фарби, пензлі, пластилін або солоне тісто, тканина, картон, ножиці, предмети декору, нитки (предмети за вибором учнів).

Терміни і поняття: декорація, сценографія

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

Використати фрагмент відеозапису дитячої вистави при перегляді якого звернути увагу дітей на декорування сцени.

Поміркуємо, чим займається художник в театрі? (Оформляє сцену, готує декорації, малює завісу, афіші, створює костюми акторів, грим)

3. Мотивація навчальної діяльності

Слово учителя.

Ось воно — головне свято — фінальна вистава, на якій підводяться підсумки Міжгалактичного мистецького фестивалю. У величезному залі театру виступають найкращі актори, співаки, танцюристи з усієї галактики. У холах проходять виставки художніх творів, виступають письменники, поети. Це справжнє свято мистецтва, яке дарує радість усім.

Традиція проводити мистецькі фестивалі і конкурси зародилася давно. Головна мета таких заходів — популяризувати мистецтво, розвивати таланти, давати можливість поділитися своєю майстерністю.

Сьогодні ми з вами поринемо у загадкову і дивовижну країну – театр. Це дивовижне мистецтво – наповнене барвами хореографії, акторської майстерності, музичним супроводом, працею художників, які оформлюють сцену, гримують акторів, де є магія кольору і світла.

Театральне мистецтво живе, жваве, привабливе, таємниче, людяне, близьке кожному з вас. Іноді ви самі стаєте його учасниками, якщо граєте на сцені якусь виставу, інсценізацію казки та ін., а, можливо, у театр ви гралися вдома, чи в класі, відокремлюючи сцену від місць глядачів простиралом та іншими предметами. А «зал глядачів» – стільчиками, зібраними з усієї квартири. Хоч ваш театр був таким не схожим на справжній, ви отримували велику радість і справжнє творче задоволення від «бурхливих» оплесків «глядачів»

Театр – це гра цілеспрямованих, веселих, дружніх і винахідливих людей. Ми спробуємо з вами погратися в театр на створеній нами сцені.

4. Вивчення нового матеріалу

Театри поділяються на види – драматичний, ляльковий, музичний (оперний, балет, оперетта)

Запитання до учнів:

- На яких виставах побували ви? Що можете сказати про оформлення їх сцени, декорації?

Розповідь учителя.

Сцена (грец. *σκηνή*) в перекладі з давньогрецької — намет, шатро, де актори готувалися до вистави. Сама вистава відбувалася в тій частині театру, яка мала назву — оркестра.

Розвиток театру і театральної архітектури вплинув на зміни сцени. Вона стала помостом, відкритим в бік глядачів. А її задня частина приймає вигляд архітектурної споруди в декілька ярусів і виконує роль і декорації, і споруди, яку використовують в ході вистави.

Розглянь сцени найвідоміших театрів світу. Вони вражають своєю вишуканою красою, гармонією форм і кольорів. Стіни оздоблені красивими рельєфами, інтер'єри прикрашені чудовими меблями і кришталевиими люстрами. Одне лише споглядання цієї краси — велика естетична насолода.

- Чи залежить успіх театральної вистави від оформлення сцени?

Оформлення простору сцени і надання візуальної «оправи» театральній виставі за допомогою художньо-пластичних засобів — костюмів, реквізиту, бутафорії, а також світлових ефектів належить до театрально-декораційного мистецтва, або сценографії. Декорації слугують тлом театрального дійства. Завіса розміщується в глибині сцени і містить зображення предметів дальнього плану. Лаштунки розташовані з обох боків сцени (часто у кілька рядів), на них зображують дерева, скелі, будинки та інші об'єкти першого плану. Художнє освітлення — «чарівник», який допомагає перетворювати скло на кристаль, фольгу на срібло чи золото, передавати відчуття сонячного ранку або зимового вечора, літньої спеки або осіннього дощу. Художник-освітлювач складає своєрідну світлову партитуру спектаклю.

Театральний костюм. — важлива складова сценічного образу актора, яка допомагає йому перевтілитися й активно впливати на глядачів. І актор тембром голосу, пластикою, жестів, рухів творить образ персонажа, і художник у театральному костюмі втілює цей самий образ, але іншими засобами: конструкцією одягу, його кольоровим рішенням, декоруванням тощо

5. Закріплення вивченого, практична діяльність учнів

Творче завдання для учнів:

Головне завдання нашого уроку – створити ескіз театральної сцени з декораціями. Ви будете використовувати різні матеріали аби передати місце, де відбувається дія вашої вистави, а також характерні риси персонажів. Старайтесь, щоб декорації виставу неповторною, дивовижною, щоб хто споглядав їх, то ніби потрапляв у загадковий світ театру.

Пристаюючи до роботи, потрібно насамперед уявити собі художній образ спектаклю в цілому. Правильно вибрати відповідну систему, продумати з якого матеріалу буде виконана робота. Якщо у своїх ескізах будете зображувати акторів, то вирішити їх характер, показати їх сумними чи веселими, добрими чи злими, підкреслити особливості їх зовнішності. Звернути увагу на виконання їх костюмів.

Фізкультхвилинка

ПОСПІШАЄМО НА ВИСТАВУ

Ми по вулиці ідем,

Гарно всі себе ведем.

Ось і «зебра», зупинись.

Вліво, вправо подивись.
Вільно скрізь, машин нема.
Йду по «зебрі» прямо я.
До театру ми прийшли,
Тихо в зал усі зайшли,
Зайняли свої місця.
Почалась вистава ця.

6. Практична діяльність учнів

Виконання завдання може проводитись у вигляді роботи в групах.

- Намалуйте контурний рисунок майбутньої композиції, передайте її плановість.
- Покрийте клеєм ПВА контури окремих елементів рисунка (хмари, сонце скелі, хвилі), щоб надати зображенню об'ємності.
- Поки висихає клей, із заготовок з монотипією виріжте силуети веж старовинного замку. Наклейте зображення на темний картон.
- Після висихання клею розфарбуйте ескіз декорації. Надайте пейзажу загадковості, таємничості.
- Поки зображення висихає, виготовте дерева. Для імітації їх крони зімніть зелений папір, потім трохи розгладьте його та приклейте до картонної основи.
- Стовбури дерев виконайте з паперової кольорової серветки, згорнутої джгутиком.
- Ураховуючи можливість розміщення декорацій на першому і дальньому планах, наклейте на основу всі виготовлені елементи композиції: вежі замку, стовбури та крони дерев виконання роботи

7. Підсумок уроку

- Розгляд, демонстрація та оцінювання учнівських робіт.
- Відбір кращих робіт для виставки.

«Театр повчає так, як цього не зробити товстій книзі»,— сказав Вольтер. Чи правий видатний французький просвітителю?

8. Домашнє завдання. Відвідайте театр.

Урок 32. Кіно про космічну подорож. Види кіномистецтва. Робота художників у кіно

Практичне завдання уроку: створення ескізів кадрів до улюбленого кіно

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** *загальнокультурну компетентність:* виховувати морально-естетичне ставлення до світу і мистецтва;

міжпредметну естетичну компетентність: висловлювати ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва;

предметні мистецькі компетентності: ознайомити учнів із кінематографом як видом мистецтва; розкрити характер кіномистецтва; вчити розрізняти види відеопродукції та розуміти роль телебачення у формуванні культури нашого покоління; розвивати навички ескізно намічати зображення на кожному кадрі, щоб передати сюжет фільму про космічну подорож; виховувати любов до кіномистецтва.

Тип уроку: комбінований.

Техніка виконання: комбінована (акварель з графічним доопрацюванням).

Оснащення уроку: для учителя - інформаційні засоби навчання; відеодобірки уривків фільмів, тематичні ілюстрації з українських мультфільмів; схеми поетапного створення кадрів ескізів фільму. Матеріали для учнів - олівці прості, кольорові, акварель, гелеві ручки, папір для малювання.

Обладнання: кадри з українських кінофільмів і навчальні роботи з методичного фонду.

Матеріали та інструменти: альбом для малювання; простий олівець; гумка, лінійка, кольорові олівці або фломастери.

Основні поняття: кадр, дубль, кінематограф, кінорежисер, продюсер, кінооператор.

Хід уроку

2. Організаційний момент

3. Мотивація навчальної діяльності

Комічна подорож незабаром завершиться, а так хочеться, щоб більше землян, дізналося про неї:

походили інтер'єрами зорельоту; відчули як летіти між зірками; долучилися до мистецького фестивалю, почули звуки космосу, побачили незнані досі краєвиди інших планет не лише на картинах, а й побачили фільм. Майстри кіно – режисери, сценаристи, художник-постановник, звукооператор...

3. Актуалізація опорних знань і вмінь

• *Бесіда за питаннями*

- Що таке кінематограф?
- А які фільми вам найбільше подобаються?
- А хто бере участь у виробництві кінофільмів?

4. Вивчення нового матеріалу

Пояснення вчителя

Усі ми є щирими шанувальниками кіно. Але чи усвідомлюємо ми певною мірою, чому саме нам до вподоби той чи інший фільм.

Мистецтво кінематографу розпочало свою історію в минулому столітті. Спочатку кіно було чорно-білим і німим. З розвитком техніки розмаїття кольорів і звуків з явилось на кіноекрані. А згодом до кожного дому прийшло телебачення.

- Погляньте на перші кроки мистецтва кінематографу розгляд учнями ілюстрацій у підручнику на ст. 202).

Для досягнення сучасних кінострічок застосовуються найпередовіші досягнення комп'ютерних технологій.

- Чи впізнаєте ви героїв популярних кінофільмів? (Учні уважно розглядають ілюстрації у підручнику на ст. 203)

Розповідь учителя «Як народжується кінофільм»

Створення кінокартини починається з творчого задуму. В основу майбутнього фільму можуть лягти вигадані або реальні події. Сценарист втілює задум у сценарій.

Якщо продюсер бачить, що запропонований сценарій перспективний, він може його купити. Далі він підписує контракт з поважаним режисером і відомими акторами. «Зіркові» імена допомагають залучити до створення фільму впливових інвесторів.

Інший аспект підготовчого етапу — розкадрування. Цей процес полягає в підготовці ряду ескізів для різних епізодів фільму, особливо тих, що пов'язані з рухом дійових осіб. Для кінооператора розкадрування слугує детальним планом дій і під час самих зйомок заощаджує чимало часу.

Далі безпосередня кінозйомка. Першими на знімальний майданчик прибувають освітлювачі, перукарі та гримери. На початку кожного зйомочного дня кінозірки витрачають кілька годин на підготовку. І все це заради того, щоб у належному вигляді постати перед камерою. Після цього починається довгий день зйомок. Режисер пильно стежить за зніманням кожної сцени. Іноді для важливих сцен потрібно робити 50 і більше дублів. (Дубль повторна спроба зняти певний епізод).

По закінченні зйомок відзнятий матеріал монтується в цільну кіноплівку

Кіно розподіляється на художнє (ігрове), документальне, науково-популярне, анімаційне. До художнього кіно належать пригодницькі, фантастичні, детективні та інші кінострічки. У документальному кіно відтворюються реальні події та явища. У науково-популярних фільмах розповідається про досягнення сучасної науки і техніки. Мультиплікаційні фільми бувають мальовані або лялькові.

Робота художників у кіно важлива і різноманітна. Вони розробляють костюми та грим для акторів, створюють ескізи декорацій, пропонують найкращу композицію кадру.

Роздивіться образи персонажів кінофільмів про космічні пригоди, які створив художник Ральф Мак-Куоррі.

Сьогодні художник має бути обізнаний у сучасних комп'ютерних графічних програмах, адже багато фільмів створюються за допомогою комп'ютерних технологій.

5. Закріплення вивченого матеріалу.

Слово вчителя.

Кіномистецтво - мистецтво відтворення на екрані зображень, які викликають враження реальної дійсності.

Творче завдання.

Пояснення до творчого завдання.

• Придумайте і намалуйте кадри до кінофільму про космічну подорож. Оберіть матеріали, що допоможуть вам швидко і якісно виконати роботу.

Поради до творчого завдання.

• Розкресліть аркуш на кадри. Ескізно намічайте зображення на кожному кадрі, щоб передати сюжет фільму.

Індивідуальна робота за творчим завданням.

6. Підбиття підсумків.

Обговорення учнівських робіт.

Особливу увагу потрібно приділити тим роботам, в яких у першу чергу визначено центр композиції. Учні мають аналізувати роботи своїх товаришів, обґрунтувати свою точку зору.

7. Домашнє завдання.

– Придумайте сценарій фільму за улюбленою книгою.

Урок 33. Повернення на Землю. Особливості побудови багатофігурної композиції. Побутовий жанр

Практичне завдання уроку: створення багатофігурної святкової композиції

Мета уроку: формувати **ключові компетентності:** загальнокультурну компетентність: виховувати морально-естетичне ставлення до світу і мистецтва;

міжпредметну естетичну компетентність: висловлювати ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва;

предметні мистецькі компетентності: продовжувати засвоювати правильну побудову композиції на аркуші паперу; вчити спостерігати, дотримуватися в зображенні пропорцій та розмірів; розвивати в учнів комбінаторні здібності, навички та вміння створювати багатофігурні композиції; формувати образне, логічне, просторове мислення; розвивати творчу фантазію учнів; виховувати в учнів естетичне сприйняття навколишнього світу; стимулювати розвиток допитливості.

Обладнання: для вчителя - репродукції картин відомих художників (Ю.Герц «Свято в селі Свалява-бистрий»; Д.Холін « Масляна у Володимирі. Народне гуляння»; К.Маковський «Свято на Україні»; І.Широкова «Масляна»; Й.Курилас «На Гуцульщині»); навчальні роботи з методичного фонду; матеріали для демонстрації послідовності й техніки виконання роботи; матеріали та інструменти для учнів - альбом для малювання; простий олівець; гумка; фарби; пензлі палітра; ємність для води; серветки для витирання рук і пензлів.

Тип: комбінований урок

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань і вмінь. Повідомлення теми уроку.

«Сюжет», яку роль відіграє це поняття в мистецтві?

Поміркуйте, до яких картин ми можемо вжити термін «сюжет»?

(Якщо ми бачимо на картині певні події: свято, визначні події, звичайні ситуації із життя людей...)

Всі ці картини відносяться до побутового жанру, про який піде мова на сьогоднішньому уроці. Отже, тема уроку: «Повернення на Землю. Особливості побудови багатофігурної композиції. Побутовий жанр».

3. Вивчення нового матеріалу

Слово вчителя

Фантастична космічна подорож на Міжгалактичний мистецький фестиваль завершується. Сумно прощатися з членами космічного екіпажу, які вже стали друзями, але радість зустрічі з близькими переполює серце кожного. Погляньте на щасливі обличчя космічних мандрівників, а також їхніх рідних і друзів, схвильованих очікуванням зустрічі з ними.

4. Організація сприйняття творів мистецтва

Пояснення вчителя

Роздивіться картини, де зображено святкування, звертаючи увагу, як контрастні кольори на картині передають відчуття радості, святкового настрою.

Роздивіться багатофігурні композиції, звертаючи увагу на різні варіанти розміщення людей на картинах.

Роздивіться сімейні портрети, звертаючи увагу на розміщення персонажів та їхні пози.

Як предметне оточення допомагає дізнатися про захоплення членів родини?

5. Закріплення вивченого матеріалу

Творче завдання

Учитель. Створіть багатофігурну святкову композицію. За бажанням намалюйте такі сюжети: прибуття зорельота, зустріч із космічної подорожі, сімейний портрет на космодромі. Застосуйте улюблені художні матеріали та техніки.

Пояснення до творчого завдання

- Послідовність виконання композиції:
- Обираємо тему сюжету.
- Виконуємо схематично невеличкий ескіз (визначаємо висоту горизонту, розміщаємо основні об'єкти, предмети)
- Компонуємо основні зображення на аркуші паперу. Намічаємо постаті людей, дотримуючись пропорцій фігури, потім деталізуємо.
- Підбираємо кольори які передадуть святковий настрій;
- Уточнюємо, деталізуємо зображення на передньому плані.

Індивідуальна робота за творчим завданням

6. Підбиття підсумків

Коментар

Виконання роботи може викликати в учнів певні труднощі, тому основну увагу під час оцінювання робіт слід приділити майстерності в передаванні настрою.

Із малюнків створюють колаж «Фантастична подорож на Міжгалактичний мистецький фестиваль».

7. Домашнє завдання

Підготуватися до уроку-узагальнення.

Урок 34. Підсумковий урок за рік. Перевір себе.

Мета уроку: *формувати ключові компетентності:* загальнокультурну компетентність: оволодіння досягненнями культури; вміння сприймати твори образотворчого мистецтва; *інформаційну компетентність:* вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел; *соціальну компетентність:* вміння працювати в команді, розподіляти обов'язки;

предметні мистецькі компетентності: розширювати знання учнів про види образотворчого мистецтва; закріплювати знання про художні образи, формувати, розвивати образне, логічне та просторове мислення, сприяти формуванню в дітей уміння аналізувати, стимулювати розвиток допитливості

Тип уроку: рольова гра «Вікторина».

Форма організації: фронтальна та групова робота.

Обладнання: для вчителя — комп'ютер, проектор, кросворд; візуальний ряд: репродукції картин відомих художників;

музичний ряд: пісня «Олівці», пісня «Барви рідної землі»

Хід уроку

1. Організація класу

- Доброго дня, діти! Я рада знову вас бачити в цьому класі. Давайте приготуємося до уроку. Хто в нас сьогодні відсутній? Ну, що ж в подорож у світ мистецтва?

2. Створення емоційної атмосфери

Прослуховування пісні «Олівці»

3. Повідомлення теми й мети уроку

- Сьогодні у нас буде незвичайний урок. Сьогодні до нас в гості завітають митці різних напрямків і кожен з них розповість про своє мистецтво. А ви перевірите свої знання, які отримували протягом року.

4. Мотивація навчальної діяльності

- Я гадаю, кожному з вас буде цікаво – що найбільше запам'яталося з вивченого за рік, чого навчилися ви нового, а які вміння закріпили з початкової школи?

5. Практична діяльність

Під пісню «Барви рідної землі» до дошки виходять учні 6 або 7 класу в належному одязі та атрибутами свого виду мистецтва (Скульптор, гончар, художник, мистецтвознавець)

Художник -

Все із малюнка починає свій шлях:

І стіл, і вікно, і двері, і цвях.

Будинки, дороги, машини — усе!

Тому я люблю малювати над усе!

І лиш почалися уроки,

Ми всі одразу на заняття.

І хоч це перші наші кроки

У світ мистецтва, ми завзяті!

Ми знаємо термінів чимало —

Пейзаж, портрет, скульптура,

І перспективу вміємо вдало

Застосувати з природою.

Світ малюнка — світ чудовий!

Фарби є у нас медові,

Олівці й фломастери -

Скоро станемо майстрами!

- Чи знаєте ви, як називаються жанри образотворчого мистецтва?

- Якщо бачиш на картині
Чашку з блюдцем на столі,
Квіти в кошику стариннім,
Фрукти, вазу на вікні.
Або всі предмети разом,
Знай, що це є —

НАТЮРМОРТ (*демонстрація натюрмортів*)

Якщо бачиш на картині
Намальована зима
Або осінь, або поле,
Або хата і гараж,
То така ось ця картина
Називається —

ПЕЙЗАЖ (*демонстрація пейзажів*)

Якщо бачиш, що з картини
Хтось так дивиться на вас:
Або мама в платті синім,
Або папа верхолаз,
Льотчик, або балерина,
Або Колька твій сусід,
То така ось ця картина
Називається —

ПОРТРЕТ (*демонстрація портретів*)

- А імена яких відомих художників ви знаєте?

Діти відповідають, демонстрація портретів художників з їх роботами.

Гончар - Моє захоплення пройшло віками.

Іще з діда-прадіда давно

Це чудо власними руками

Найкращим створено було.

- Діти, до якого виду мистецтва відносяться ці вироби?

(вчитель демонструє керамічні вироби)

- А чим відрізняється робота гончара від скульптора?

- Які різновиди скульптури ви знаєте?

- Подивіться, які чудові розписи на цих іграшках. А кого з відомих українських майстринь розпису ви знаєте?

Іде демонстрація майстрів Петриківки

Мистецтвознавець. Ідуть роки, минають століття.

Прекрасне з нами буде завжди.

Дивись, читай, спіши творити!

Можливо відомим станеш і ти.

- Ви багато навчились та засвоїли нових понять і термінів, тож давайте спробуємо розгадати ось цей кросворд. І тоді ми дізнаємось про ще одного гостя.

На ватмані або дошці підготовлений кросворд. Мистецтвознавець зачитує запитання, діти, відгадуючи, записують відповіді в порожні клітинки.

- Як називається предмет, на якому кріпиться папір чи полотно для майбутньої картини?

- Який матеріал використовує гончар для своїх творів?

- Яке ім'я відомої української майстрині розпису?
- Орнаментальні та фігурні прикраси, ажурно витяті ножицями чи ножем з білого або кольорового паперу?
- Необхідний предмет для заняттям живописом?
- Невід'ємна частина культури, художня діяльність людей?
- Вид мистецтва, заснований на принципі об'ємного, тривимірного відображення?

Виходить учень, одягнений олівцем

- Я прийшов до вас з листом від своїх братів. Послухайте:
- О, як ми ображені гірко без міри!
- Нас 24, нас 24,
- Нас 24 брати кольорові
- Жило у чудовій картонній будові.
- Були ми блискучі, довгасті, веселі,
- І кожен лежав у окремій постелі.
- І вся наша дружна родина раділа,
- Коли нас придбали для доброго діла.
- От юний художник Васько вчора зрання
- Нас в школу приніс на урок малювання.
- От наші картонні відкрилися двері...
- Як мріяли ми погулять на папері!
- Як щиро бажали художнику Васі,
- Щоб Василя альбом був найкращим у класі.
- Але нас чекали ганьба та розпука:
- Він нами стріляв, наче стрілами з лука!
- Ми з тріском летіли під шафи, під парти...
- Такі у художника нашого жарти.
- ... Немає в нас ліжок,
- Немає квартири...
- Нас хворих і куцих
- Лишилось чотири...
- Діти, дивіться, щоб і на вас не ображалися мої брати. Бережіть нас і ми подаруємо вам багато-багато прекрасних малюнків.

6. Підсумок уроку (5 хв.)

Узагальнюються елементи знань та умінь, що вивчалися.

Тестові завдання

1. Вид мистецтва, назва якого походить від грецького слова, що в перекладі означає «пишу, дряпаю, малюю»:

а) живопис; б) графіка; в) декоративно-прикладне мистецтво.

2. Художні матеріали художника-графіка — це:

а) олівець, вугілля, крейда, сангіна, різні сорти чорнил, туш;

б) олівець, вугілля, олійні фарби, крейда, сангіна, туш;

в) олівець, вугілля, сангіна, туш, анілінові барвники, соус.

3. Малюнок з натури, виконаний переважно поза майстернею з метою збагачення матеріалу для значнішої роботи або задля практичного вправлення (може бути дуже деталізованим),— це:

а) картина; б) замальовка; в) пейзаж.

4. Чітка послідовність розташування, поєднання елементів, частин відповідної структури творів — це:

а) ритм; б) асиметрія; в) симетрія.

5. Пропорції — це:

а) співвідношення частин цілого між собою і з цим цілим;

б) будова, взаємне розташування частин зображуваного предмета чи об'єкта; в) чітка послідовність розташування, поєднання елементів, частин відповідної структури творів.

6. Віддзеркалення світла від оточуючих об'єктів на тіньовій частині у вигляді світлової плями з розмитими краями — це:

а) тінь; б) рефлекс; в) напівтінь.

7. Однозгинний аркуш паперу, скріплений з першим і останнім зошитами блоку та призначений для його з'єднання з палітуркою,— це:

а) фронтиспис; б) обкладинка; в) форзац.

8. Вид мистецтва, який здатний відтворити видиму реальність за допомогою кольору на двовимірній поверхні,— це:

а) живопис; б) скульптура; в) дизайн.

9. Спосіб зображення тривимірного простору та об'ємних предметів на двовимірній площині картини, малюнка, фрески та ін. — це:

а) «сфумато»; б) вітраж; в) перспектива.

10. До монументальної скульптури належать:

а) пам'ятники, меморіальна скульптура;

б) пам'ятники, статуетки;

в) пам'ятники, атланти, каріатиди.

11. Створення об'ємної форми у скульптурі — це:

а) ліплення; б) моделювання; в) висікання.

12. Художній образ у скульптурі створюють за допомогою:

а) об'єму та фактури; б) об'єму та кольору; в) фактури та плями.

13. Види декоративно-прикладного мистецтва — це:

а) вишивка, килимарство, розписи, гончарство, різьблення, кування;

б) вишивка, живопис, гончарство, різьблення;

в) вишивка, килимарство, розписи, кування, рисунок.

14. Орнамент — це:

а) візерунок, побудований на ритмічному повторенні геометричних елементів, стилізованих тваринних чи рослинних мотивів;

б) найпростіший зв'язок кількох ліній, що утворюють елементарну фігуру геометричного чи довільного вигляду;

в) процес узагальнення предмета за формою та кольором на основі відбору найвиразніших його рис.

15. Художнє оформлення сцени для певної вистави, що відтворює матеріальне середовище за допомогою живопису, сценічної техніки та інших виражальних засобів:

а) сценографія; б) декорація; в) реквізит.

16. Співвідношення фарб, кольорів за тоном, насиченістю, що створює певну єдність картини, фрески та ін.,— це:

а) світлотінь; б) колір; в) колорит.

17. Тривимірне зображення, що має реальні форми, які розміщені у реальному просторі — це:

а) архітектура; б) скульптура; в) дизайн.

18. Побудова художнього твору, яка обумовлена його змістом, призначенням і характером,— це:

а) формат; б) композиція; в) картина.

19. Залежно від змісту та призначення графіка містить:

а) декоративну (книжкову, журнальну та газетну), прикладну або промислову (грамоти, марки, етикетки, реклама), комп'ютерну графіку;

б) станкову (рисунок, естамп), декоративну (книжкову, журнальну та газетну), прикладну або промислову (грамоти, марки, етикетки, реклама), комп'ютерну графіку;

в) станкову (рисунок, естамп), декоративно-ужиткову (журнальну), прикладну або виробничо-промислову (грамоти, марки, етикетки, реклама), комп'ютерну графіку.

20. Чергування будь-яких елементів в певній послідовності — це:

а) ритм; б) асиметрія; в) симетрія.

21. Зображення, що супроводжує текст літературного твору та полегшує для читача візуалізацію змісту,— це:

а) ілюстрація; б) шмуцтитул; в) заставка.

22. Твори живопису можуть бути:

а) станковими, декоративними, рельєфними та мініатюрними;

б) станковими, монументальними, декоративними та мініатюрними;

в) монументальними, декоративними та мініатюрними.

23. Процес узагальнення предмета за формою та кольором на основі добирання найвиразніших його рис,— це:

а) моделювання; б) стилізація; в) замальовка.

24. Петриківський розпис — це:

а) унікальний вид розпису на деревині чи папері, походить із козацького села Петриківка (Дніпропетровська обл.);

б) декоративний розпис дерев'яного посуду і меблів, виконаний червоним, зеленим і чорним кольорами на золотому фоні;

в) народний промисел художнього розпису металевих таць.

25. Видатний український скульптор:

а) О. Роден; б) Мікеланджело; в) І. Пінзель.

26. Умовне позначення будь-якого предмета, поняття або явища, що використовується для збереження і передавання інформації,— це:

а) модуль; б) ритм; в) символ.

Урок 35. Подорож до музею

Мета уроку: *формувати ключові компетентності:* загальнокультурну компетентність: оволодіння досягненнями культури; вміння сприймати твори образотворчого мистецтва; *інформаційну компетентність:* вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел; *соціальну компетентність:* вміння працювати в команді, розподіляти обов'язки;

предметні мистецькі компетентності: формувати вміння сприймати твори образотворчого мистецтва; розвивати образне, логічне, просторове мислення; продовжувати формувати в дітей уміння аналізувати, узагальнювати; навчати міркувати, стимулювати розвиток допитливості; виховувати в учнів естетичну культуру; взаєморозуміння, активізувати творчу ініціативу.

Обладнання: зоровий ряд : Георгій Якутович «Аркан », Яків Гніздовський «Котяча дрімка», Юрій – Змієборець «Ікона П половини XVст.», Гаврило Васько «Портрет Бориса Томари», Володимир Орловський «Затишшя».

Тип: урок-екскурсія або урок — уявна екскурсія.

Хід уроку

1. Організація класу

- Коли ви востаннє відвідували музей?
- Чи звертали ви увагу на те, що в кожному музеї своя атмосфера, свої звуки, свої запахи?
- Які музеї ви знаєте?

2. Мотивація навчальної діяльності

Учитель. Сьогодні я запрошую вас на останній урок образотворчого мистецтва і пропоную провести його у вигляді подорожі .

3. Повідомлення теми і мети уроку

4. Вивчення нового матеріалу

Розповідь учителя

Повернувшись із фантастичної подорожі, варто завітати до музею, де зібрано кращі твори мистецтва.

Музей — дивовижне місце. Трохи таємничий, часом суворий, він дарує нам несподівані зустрічі й чарівні відкриття. У музеї можна перебувати п'ять хвилин, годину або весь день. Музей, подібно до печери Алі Баби, щоразу даруватиме вам нові й нові скарби. Усі музеї починаються з колекцій.

Історія появи музею. У Давній Греції існували храми, присвячені музам — богиням мистецтва. Такі храми називали «музейони». У них можна було побачити скарби, принесені в дар музам.

В епоху Відродження в Європі спочатку королі та аристократи, а потім і просто багаті люди любили показувати гостям колекції своїх парадних галерей і кунсткамер. Так з'явилося слово «музеум», а потім «музей» — для позначення колекції предметів мистецтва або науки.

На музейній етикетці ви знайдете ім'я та прізвище художника; назву твору; дату виконання роботи; використану техніку; походження твору (наприклад приватна колекція); інвентарний номер.

Чому відвідують музеї. Ви можете мені заперечити, мовляв: «Навіщо йти до музею та витратити свій час? Адже набагато простіше лежати на дивані та розглядати альбом із репродукціями (фотозображеннями картин) або знайти в Інтернеті інформацію про художника». Але так само, як складно отримати повне уявлення про книжку за її екранізацією, важко відчутти задум художника, розглядаючи репродукцію у фотоальбомі. У живописі важливо все! Розмір картини та її обрамлення, напрям та сила освітлення.

Важливий також і настрій, з яким ви розглядаєте картину. Ніщо не зможе замінити нам справжню зустріч із мистецтвом. Відчинимо двері музею разом, і ви обов'язково знайдете для себе багато нового й дивовижного. Музеї зберігають зразки природи і людської творчості. Працівники музею (мистецтвознавці та зберігачі) складають описи предметів. Уся найцікавіша інформація про експонати колекцій публікується в каталозі музею. У музеях дуже ретельно стежать за збереженням предметів. Ви навіть не можете уявити, яка небезпека чатує на них: пил, світло, волога, перепади температури, халатність, сліди пальців, комахи-паразити, крадіжки, час.

Це — Національний художній музей України, один із найстаріших в нашій країні. Споруда музею побудована за проектом архітектора Петра Бойцова. Допрацьовував проект і очолював будівництво відомий київський зодчий Владислав Городецький. Скульптурне оформлення фасаду здійснювалось у майстерні Еліо Саля.

Суворі кам'яні леви — охоронці споруди, розташовані у центрі столиці України, поряд із Хрещатиком, по вулиці Михайла Грушевського, 6. Її урочисті колони й фронтон з рельєфами нагадують класичні грецькі храми.

Упродовж 100 років існування музею в його фондах зібрано унікальну колекцію українського мистецтва від часів Київської Русі до сучасності (близько 40 000 експонатів). Тут представлено одну з кращих в Україні колекцій іконопису, стародруки, зразки стародавньої поліхромної скульптури, цінне зібрання козацьких портретів, творів реалістичного й авангардного живопису.

Музей постійно організовує тематичні персональні виставки, екскурсії для школярів.

5. Фізкультхвилинка

6. Практична робота

Робота в групах.

Завдання «Подорож до музею»

Групи отримують набори репродукцій картин (5—6 репродукцій для кожної групи) та картки з написами «Графіка», «Живопис. Ікона», «Живопис. Портрет», «Живопис. Пейзаж», «Живопис. Натюрморт», «Скульптура». Команда має правильно й швидко визначити жанр картини та розмістити репродукції відповідно до карток із написами.

7. Підсумок уроку

Вправа «Мої враження від уроку»